

AYDIN İLİNDE MARKALAŞMA POTANSİYELİNE SAHİP YEREL ÜRÜNLERİN ARAŞTIRILMASI PROJESİ

ARAŞTIRMA RAPORU 28 / 06 / 2012

MARKAYDER Markalaşma Yenilikçilik ve Kalite Geliştirme Derneği
Ata Mah. Denizli Bulvarı No: 18 Aydın Ticaret Borsası Binası Kat: 5 No: 504 AYDIN
www.markayder.org bilgi@markayder.org

Bu döküman T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın desteklediği "Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması" projesi kapsamında hazırlanmıştır. İçerik ile ilgili tek sorumluluk MARKAYDER'e aittir ve T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın görüşlerini yansıtmaz.

ÖNSÖZ

Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) 2011 Doğrudan Faaliyet Desteği (TR32/11/DFD) kapsamında desteklenen ve Markalaşma Yenilikçilik ve Kalite Geliştirme Derneği (MARKAYDER) tarafından yürütülmüş olan bir projedir. Proje iştirakçileri arasında Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Ticaret Odası ve Aydın Genç İşadamları Derneği yer almıştır. Proje 28 Mart 2012 - 28 Haziran 2012 tarihleri arasında uygulanmış, Aydın merkez dahil on yedi ilçesinde yerel ürünler araştırılmış, yerel yöneticiler, karar vericiler, sivil toplum örgütleri ve yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, köy toplantıları gerçekleştirilmiş, gezilen ve görüşülen kişiler esas alınarak görsel arşiv oluşturulmuştur.

MARKAYDER tarafından yürütülen bu proje aslında yerel değerler konusunda farkındalık yaratmak amacıyla hazırlanmıştır. Aydın ilçeleriyle birlikte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış; tarım, turizm, kültürel el sanatları alanlarında pek çok zenginliğe sahip bir ilimizdir. Eldeki bu zenginlikler su yüzüne çıkartılmadan, önce il genelinde, sonra ülke genelinde bilinirlik sağlanmadan, farkındalık yaratılmadan küresel rekabette öne çıkmanın mümkün olmadığı aşikardır. Bu sebeple pek çok alanda zengin olan ilimizde bu ürünlerin tespit edilmesi, hukuki yönden güvence altına alınması, marka değeri yaratılması, pazarlanması ve özelde Aydın'a genelde ülke ekonomisine katkı sağlanması milli değerlerimizin korunması anlamına gelmektedir. Aydın'da pek çok yerel değer olmasına rağmen bu sadece Aydın ilinde tanınmakta ve yerel üreticilere destek sağlamamaktadır. Oysa bu ürünlere marka değeri kazandırılarak tanınmışlık düzeyinin arttırılması, ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edilebilir ürünler ortaya çıkartmak mümkündür.

Biz MARKAYDER olarak Aydın'a bir şeyler katabilmek adına çıktığımız bu yolda desteklerini bizden esirgemeyen ve heyecanımızı bizimle paylaşarak projeye katkı sağlayan;

Aydın Valisi Sayın Kerem AL'a, Aydın Milletvekillerimize, Belediye Başkanlarımıza, Kaymakamlarımıza, Sivil Toplum Kuruluşlarımıza, Aydın Halkına;

Proje İştirakçilerimiz; Adnan Menderes Üniversitesine, Aydın Ticaret Odasına ve Aydın Genç İşadamları Derneğine;

Projemizi destekleyerek Aydın için bir taş koymamıza fırsat sağlayan Güney Ege Kalkınma Ajansı'na,

Sonsuz Teşekkürlerimizi Sunuyoruz.

Diliyoruz MARKAYDER tarafından yürütülen bu proje bundan sonra yapılacak çalışmalar için bir temel taş olsun, güçlensin, büyüsün. Aydın için en güzeli olsun... 28.06.2012

Proje Ekibi Adına

Peri Banu NEMUTLU

MARKAYDER Yönetim Kurulu Başkanı

Proje Ekibi ; Peri Banu NEMUTLU (Koordinatör); Prof.Dr. Tülin Baş, Soner Akçam, Çimen Mutlu, Mehmet Yirmibeş, Nuri Ağa ı, Başak Bice.

AYDIN İLİNDE MARKALAŞMA POTANSİYELİNE SAHİP YEREL ÜRÜNLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	iv
AYDIN YEREL ÜRÜNLER ALBÜMÜ	v
AYDIN YEREL ÜRÜNLER FİLMİ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDIN İLİ İLÇELERİNİN, KONUMU, KISA TARİHİ, DEMOGRAFİK YAPISI, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ, TARIM, İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ, HAYVANCILIK, YEREL DEĞERLERİ

I. AYDIN MERKEZ İLÇE	4
A. KONUMU	4
B. KISA TARİHİ.....	4
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	5
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	5
D. TARIM YAPISI	5
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	6
F. HAYVANCILIK	6
G. YEREL DEĞERLERİ	6

II. BOZDOĞAN İLÇESİ	8
A. KONUMU	8
B. KISA TARİHİ.....	8
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	8
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	9
D. TARIM YAPISI	9
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	10
F. HAYVANCILIK	10
G. YEREL DEĞERLERİ	11
III. BUHARKENT İLÇESİ.....	13
A. KONUMU	13
B. KISA TARİHİ.....	13
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	14
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	14
D. TARIM YAPISI	14
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	15
F. HAYVANCILIK	15
G. YEREL DEĞERLERİ	15
IV. ÇİNE İLÇESİ	17
A. KONUMU	17
B. KISA TARİHİ.....	17
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	17
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	18
D. TARIM YAPISI	18
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	18
F. HAYVANCILIK	19

G. YEREL DEĞERLERİ	19
V. DİDİM İLÇESİ	22
A. KONUMU	22
B. KISA TARİHİ.....	22
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	23
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	23
D. TARIM YAPISI	23
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	23
F. HAYVANCILIK	24
G. YEREL DEĞERLERİ	24
VI. GERMENCİK İLÇESİ	26
A. KONUMU	26
B. KISA TARİHİ.....	26
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	27
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	27
D. TARIM YAPISI	27
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	28
F. HAYVANCILIK	28
G. YEREL DEĞERLERİ	28
VII. İNCİRLİOVA İLÇESİ.....	30
A. KONUMU	30
B. KISA TARİHİ.....	30
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	31
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	31
D. TARIM YAPISI	31
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	32

F. HAYVANCILIK	32
G. YEREL DEĞERLERİ	32
VIII. KARACASU İLÇESİ.....	33
A. KONUMU	33
B. KISA TARİHİ.....	33
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	34
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	34
D. TARIM YAPISI	34
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	35
F. HAYVANCILIK	35
G. YEREL DEĞERLERİ	35
IX. KARPUZLU İLÇESİ.....	38
A. KONUMU	38
B. KISA TARİHİ.....	38
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	39
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	39
D. TARIM YAPISI	39
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	39
F. HAYVANCILIK	39
G. YEREL DEĞERLERİ	39
X. KOÇARLI İLÇESİ.....	41
A. KONUMU	41
B. KISA TARİHİ.....	41
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	42
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	42
D. TARIM YAPISI	42

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	43
F. HAYVANCILIK	43
G. YEREL DEĞERLERİ	43
XI. KÖŞK İLÇESİ.....	46
A. KONUMU	46
B. KISA TARİHİ.....	46
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	46
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	47
D. TARIM YAPISI	47
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	48
F. HAYVANCILIK	48
G. YEREL DEĞERLERİ	49
XII. KUŞADASI İLÇESİ.....	50
A. KONUMU	50
B. KISA TARİHİ.....	50
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	51
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	51
D. TARIM YAPISI	51
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	52
F. HAYVANCILIK	52
G. YEREL DEĞERLERİ	52
XIII. KUYUCAK İLÇESİ.....	55
A. KONUMU	55
B. KISA TARİHİ.....	56
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	56
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	56

D. TARIM YAPISI	56
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	57
F. HAYVANCILIK	57
G. YEREL DEĞERLERİ	57
XIV. NAZİLLİ İLÇESİ	58
A. KONUMU	58
B. KISA TARİHİ.....	58
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	58
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	59
D. TARIM YAPISI	59
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	60
F. HAYVANCILIK	60
G. YEREL DEĞERLERİ	60
XV. SÖKE İLÇESİ.....	62
A. KONUMU	62
B. KISA TARİHİ.....	62
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	62
Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	63
D. TARIM YAPISI	63
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	63
F. HAYVANCILIK	63
G. YEREL DEĞERLERİ	63
XVI. SULTANHİSAR İLÇESİ.....	66
A. KONUMU	66
B. KISA TARİHİ.....	67
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	67

Ç. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	67
D. TARIM YAPISI	68
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	68
F. YEREL DEĞERLERİ	68
XVII. YENİPAZAR İLÇESİ	70
A. KONUMU	70
B. KISA TARİHİ.....	70
C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI.....	71
Ç. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ	71
D. TARIM YAPISI	71
E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	71
F. HAYVANCILIK	72
G. YEREL DEĞERLERİ	72

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL ÜRÜN MARKALAŞMASI, YEREL ÜRÜN KORUMA ALTERNATİFLERİ, COĞRAFI İŞARET, MARKA, ENDÜSTRİYEL TASARIM

I. GENEL ÇERÇEVE.....	74
II. YEREL ÜRÜNLERLE MARKALAŞMA.....	77
III. YEREL ÜRÜN KORUMA YÖNTEMLERİ	78
A. COĞRAFI İŞARET	78
1. Tanım	78
a. Menşe Adı	79
b. Mahreç İşareti	79

2. Coğrafi İşaret Tescili Başvuru Şartları	80
3. Coğrafi İşaret Tescil Süreci	80
4. Coğrafi İşaret Tescilinin Sonuçları	81
B. MARKA	82
1.Tanım	83
2. Çeşitleri	84
a. Ticaret Markası	84
b. Hizmet Markası	85
c. Ortak Marka	85
ç. Garanti Markası	85
3. Marka Tescili Başvuru Şartları	85
4. Marka Tescil Süreci	86
5. Marka Tescilinin Sonuçları	87
C. ENDÜSTRİYEL TASARIM.....	89
1.Tanım	89
2. Endüstriyel Tasarım Tescili Başvuru Şartları	89
3. Endüstriyel Tasarım Tescil Süreci	90
4. Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sonuçları	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN İLİNDE MARKALAŞMA POTANSİYELİ OLAN YEREL ÜRÜNLER

I. GENEL ÇERÇEVE.....	94
II. MARKALAŞMA POTANSİYELİ OLAN YEREL ÜRÜNLER.....	95
A. TARIM ÜRÜNLERİ.....	95
1.. Aydın İnciri.....	95
2. Aydın Kestanesi	96

3. Aydın Künarı.....	97
4. Aydın Memecik Zeytini.....	98
5. Aydın Zeytinyağı.....	99
6. Kuyucak (Yamalak) Zeytini.....	100
7. Söke Pamuğu.....	101
B. YÖRESEL LEZZETLER.....	102
1. Aydın Balı	102
2. Aydın Kabak Tatlısı	103
3. Aydın Sabuniye Lokumu	104
4. Aydın Yuvarlama Yemeği	105
5. Bozdoğan Tatlı Sucuğu	106
6. Çine Köftesi.....	107
7. Dalama Tandırı.....	108
8. İncirliova Deve Sucuğu.....	109
9. Koçarlı'da Keşkek	110
10. Koçarlı Künarlı Pidesi	111
11. Ortaklar Çöp Şiş.....	112
12. Söke Tatlımaya Ekmeği	113
13. Yenipazar Çörek Ekmeği.....	114
14. Yenipazar Pidesi.....	115
C. EL SANATLARI	116
1. Aydın Efe Şapkası	116
2. Bozdoğan Kıl Çadırı.....	117
3. Çine Akçaova Çömlekçiliği.....	118
4. Karacasu Çömlekçiliği.....	119
5. Karacasu Dericiliği.....	120

6. Köşk Kirpikli Pat İğne Oyası	121
7. Nazilli Basması.....	122
8. Söke Körüklü Çizmesi	123
9. Güllübahçe Bez Bebekleri.....	124
10. Yenipazar Folklorik Bebek	125

III. YEREL ÜRÜNLERLE MARKALAŞMA STRATEJİLERİ.....126

A. BİLİNÇLENDİRME FAALİYETLERİ .....

B. EĞİTİM FAALİYETLERİ .....

B. TANITIM FAALİYETLERİ .....

SONUÇ

KAYNAKLAR

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADÜ	: Adnan Menderes Üniversitesi
AYGIAD	: Aydın Genç İşadamları Derneği
AYTO	: Aydın Ticaret Odası
Bkz.-bkz.	: Bakınız
dp.	: Dipnot
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GEKA	: Güney Ege Kalkınma Ajansı
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
m.	: Madde
MARKAYDER	: Markalaşma Yenilikçilik ve Kalite Geliştirme Derneği
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MTA	: Maden Tetkik Arama
R.G.	: Resmi Gazete
STB	: Söke Ticaret Borsası
STO	: Söke Ticaret Odası
T.	: Tarih
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı

AYDIN İLİNDE MARKALAŞMA POTANSİYELİNE SAHİP YEREL ÜRÜNLER

GİRİŞ

Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) 2011 Doğrudan Faaliyet Desteği (TR32/11/DFD) kapsamında desteklenen ve Markalaşma Yenilikçilik ve Kalite Geliştirme Derneği tarafından yürütülmüş olan bir projedir. Proje iştirakçileri arasında Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Ticaret Odası ve Aydın Genç İşadamları Derneği yer almıştır. Proje 28 Mart 2012 - 28 Haziran 2012 tarihleri arasında uygulanmış, Aydın merkez dahil on yedi ilçesinde yerel ürünler araştırılmış, yerel yöneticiler, karar vericiler, sivil toplum örgütleri ve yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, köy toplantıları gerçekleştirilmiş, gezilen ve görüşülen kişiler esas alınarak görsel arşiv oluşturulmuştur.

MARKAYDER tarafından yürütülen bu proje aslında yerel değerler konusunda farkındalık yaratmak amacıyla hazırlanmıştır. Aydın ilçeleriyle birlikte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış; tarım, turizm, kültür ve el sanatları alanlarında pek çok zenginliğe sahip bir ilimizdir. Eldeki bu zenginlikler su yüzüne çıkartılmadan, önce il genelinde, sonra ülke genelinde bilinirlik sağlanmadan, farkındalık yaratılmadan küresel rekabette öne çıkmanın mümkün olmadığı aşikardır. Bu sebeple pek çok alanda zengin olan ilimizde bu ürünlerin tespit edilmesi, hukuki yönden güvence altına alınması, marka değeri yaratılması, pazarlanması ve özelden Aydın'a genelde ülke ekonomisine katkı sağlanması milli değerlerimizin korunması anlamına gelmektedir. Aydın'da pek çok yerel lezzet olmasına rağmen bu sadece Aydın ilinde tanınmakta ve yerel üreticilere destek sağlamamaktadır. Oysa bu ürünlere marka değeri kazandırılarak tanınmışlık düzeyinin arttırılması; ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edilebilir ürünlerin ortaya çıkartılması mümkündür.

Yerel, kültürel nesnelere erozyonun başladığı topluluklarda, toplumların gitgide kendinden uzaklaşması, birbirine benzemesi, çeşitliliğin daralması anlamına

gelen gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmelerin erken farkına varan topluluklar, bir anlamda kültürel asimilasyon olarak ortaya çıkması muhtemel bu kuşatmanın ortadan kaldırılmasının ancak kendi kültürüne sahip olmak ve onu yaşatarak, gerekirse modernize ederek üzerinde çalışmak olduğunu idrak etmişlerdir. Kendi kaynakları yetersiz olan ülkelerin adeta ‘tereciye tere satmak’ olarak nitelendirilebilecek bir davranış modeli ile başkalarının kaynaklarına sahip olmak arzuları, bu kaynakların esas sahibi olan ülkeleri kendi kaynaklarına sahip çıkmaya zorlamıştır ve zorlamalıdır.

Öncelik alanı Aydın ve ilçelerinde markalaşma potansiyeline sahip yerel el sanatları, tarımsal ürün ve lezzetlerin tespit edilmesi olan projenin genel hedefi Aydın’a özgü yerel değerlerin marka değerine sahip ürünler haline gelmesi ve sürdürülebilir olması için alternatif çözümler üretmek ve önerilerde bulunmaktır.

Projenin genel amaçları yerel değerlerimize sahip çıkmak ve nesiller arası geleneğin sürdürülmesini sağlamaktır.

Özel amaçları ise Aydın ve İlçelerinde yöreye özgü tarım, el sanatları ürünleri ve yöresel lezzetleri tespit etmek; yerel değerlerin ilçe ve il genelinde yaygınlığı, bilinirliği hususunda toplumsal farkındalığı araştırmak; yerel ürünlerin ne şekilde üretildiğini ve hukuki korumalarının olup olmadığını araştırmak; katma değeri yüksek ürünler olması için yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve markalaşma çalışmalarına özendirmek; marka değerinin yükseltilmesi amacıyla gerekli tanıtım ve bilinçlendirme çalışmaları için stratejiler oluşturmaktır.

28 Mart 2012 - 28 Haziran 2012 tarihleri arasında Aydın ilinde uygulanan proje kapsamında ilk önce il ve ilçeler hakkında bilgi toplanmıştır.

13 Nisan 2012 tarihinde karar vericiler, işadamları, sivil toplum kuruluşları yöneticileri, akademisyenler ve toplum liderlerinin katıldığı bir *ortak akıl toplantısı* düzenlenmiştir. Ortak akıl toplantısı sözlü değerlendirmelerle olumlu sonuçlanmış ayrıca toplantı esnasında katılımcılar tarafından doldurulan bilgi paylaşım formları projenin ilçe gezileri için önemli bir veri kaynağı olmuştur.

Aydın merkez ve ilçeler hakkında elde edilen ön veriler toparlandıktan sonra ilçe karar vericileri ve bilgi kaynakları ile görüşmelere başlanmıştır. 14 Nisan 2012 ve 22 Haziran 2012 tarihleri arasında ilçe toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ziyaret edilenler öncelikle kaymakamlıklar ve belediyeler olmuştur. İlçenin yapılanmasına göre işadamları dernekleri, ticaret odaları, esnaf odaları, birlikler, kooperatifler, sosyal kültürel dernekler, halk eğitim merkezleri, müze müdürlükleri, el sanatları atölyeleri ziyaret kapsamına alınmıştır. Yöre halkı görüşmeleri çevre koşullarına göre zaman zaman köy toplantıları, zaman zaman ev ve işyeri ziyaretleri şeklinde gerçekleşmiştir. Yerel değerler tespit edildiğinde görsel kayıt altına alınmış, mümkünse yazılı kaynakları toplanmış, mümkün olmayan durumlarda röportaj yapılarak kayıt altına alınmıştır.

İlçe ziyaretleri ile birlikte 14 Nisan 2012 ve 22 Haziran 2012 tarihleri arasında görsel kayıtlar gerçekleşmiştir. Elde edilen verilerin toplumla paylaşılması ve farkındalık yaratılması için çevre gezileri, kültürel değerler, doğal zenginlikler ve tarihi zenginlikler araştırılmış, fotoğraf çekimlerine konu olmuştur.

Ortak akıl toplantısı ve ilçe ziyaretleri sonucu proje kapsamında saptanan yerel değerlerin korunması ve sürdürülebilir olması açısından karar vericiler ve toplum liderleri ile markalaşma stratejileri ve ortak eylem planlarının oluşturulması için 11 Haziran 2012 tarihinde “Markalaşmaya Yönelik Strateji Oluşturma Toplantısı” gerçekleştirilmiştir. Toplantı ile çalışmanın sonuçları konusunda bilgi ve önerilerin paylaşımı ve sürdürülebilir olması açısından ortak politikaların belirlenmesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkan stratejileri raporun son bölümünde görmek mümkündür.

Projenin sonuç toplantısı ise 26 Haziran 2012 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Proje sonucunda elde edilen verilerin paylaşıldığı ve strateji planlarının aktarıldığı bu toplantıda aynı zamanda yerel ürünler ve yerel el sanatları sergilenmiş, geniş katılımlı bir şenlik gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında elde edilen yerel ürün fotoğrafları albüm olarak tüm katılımcılara dağıtılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDIN İLİ İLÇELERİNİN, KONUMU, KISA TARİHİ, DEMOGRAFİK YAPISI, COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ, TARIM, İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ, HAYVANCILIK, YEREL DEĞERLERİ

I. AYDIN MERKEZ İLÇE¹

A. KONUMU

Aydın, orta ve batı kesiminde verimli ovalar, kuzey ve güneyi dağlar ile çevrili Büyük Menderes Havzası üzerinde 8007 km²' lik bir alan üzerine kuruludur. Doğusunda Denizli, batıda Ege Denizi, kuzeyde İzmir ve Manisa, güneyde ise Muğla illeriyle komşudur. İl, 37°-44' ve 38°-08' kuzey enlemleri ile 27°-23' ve 28°-52' doğu boylamları arasında yer alır.

B. KISA TARİHİ

Aydın; tarihin bilinen devirlerinden beri çeşitli uygarlıklara merkez olmuş, Antik Çağın Afrodisias, Milet, Alinda, Didyma, Nisa, Prien, Magnesia gibi önde gelen kentlerinde sayısız bilgin ve bilge kişiler yetişmiştir. Bugünkü Aydın; kuzeyindeki Top Yatağı sırtında kurulan Tralles Kenti ile birlikte MÖ 2500 yılında Hititler zamanında gelişmiş, VII. yy.da Lydia zamanında da en parlak çağını yaşamıştır. Selçuklularla birlikte Türk uygarlığının kültür varlığı ve eserleriyle donatılan Aydın, sosyal hizmetler, tarım ve mimaride uygar günlere şahit olmuştur. Aydın'ın Türk egemenliğinde bir yönetim birimi statüsü kazanması 1390 yılında Yıldırım Beyazıt'ın şehzadesi Ertuğrul Bey'in Vali olarak Aydın'a atanmasıyla başlamıştır.

Aydınoğulları zamanında şehrin adı Aydın Güzelhisarı olmuş, daha sonra Aydın adını almıştır. Şehir, XIV yy. da bugünkü yerine kurularak idari kademelendirme sırasıyla, 1390 yılında eyalet, 1426 yılında sancak, 1811'de İzmir,

---

¹ Aydın Merkez ilçe hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.aydin.gov.tr/default_B1.aspx?content=1008, 27/05/2012. (Belirtilen adresten alıntı yapılmıştır).

Saruhan (Manisa), Menteşe (Muğla), Antalya, Isparta sancaklarını kapsayan eyaletin merkezi oldu. Eyalet merkezi (1857) İzmir'e taşındıysa da bu yönetim biriminin adı Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar "Aydın" olarak kaldı. Aydın'ın 1919 yılına kadar sancak şeklinde devam eden bu yönetim şekli, 25 Mayıs 1919-7 Eylül 1922 yılları arasında 40 aya yakın süren işgalden sonra ve Kurtuluş Savaşının kazanılmasıyla birlikte 1923 yılında değişmiş, müstakil vilayet olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı sonu itibarı ile açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Aydın il nüfusu 999.163 kişidir. Nüfusun % 60'ı (599.973 kişi) şehirlerde, % 40'i ise (399.190 kişi) kırsal kesimde yaşamaktadır. Yıllık nüfus artış hızı binde 9,35'dir.

Aydın'da 16 İlçe, 53 belediye, 490 köy, 265 mahalle bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Aydın; tarım, turizm ve sanayi sektörlerindeki potansiyeli, vasıflı insan gücüyle Ege Bölgesi ve Ülkemizin hızla gelişen illerinden biri durumundadır.

Aydın, orta ve batı kesiminde verimli ovalar, kuzey ve güneyi dağlar ile çevrili Büyük Menderes Havzası üzerinde 8007 km²'lik bir alan üzerine kuruludur. Rakımı 65 metredir.

D. TARIM YAPISI

Büyük Menderes ırmağının suladığı bereketli ovalar üzerinde 800.700 ha alanda kurulu Aydın'ın % 49'unda yani 395.494 hektarında tarım yapılmaktadır. Aydın ili toprak, iklim, topoğrafik yapı ve ekolojik özellikleri ile polikültür tarıma elverişlidir. Tarımın her kolunda yüksek bir potansiyele sahiptir.

Aydın İlinin sahip olduğu 395.494 hektarlık tarım arazisi içinde 201.888 ha ve % 51 pay ile zeytin ve meyvelikler en geniş alanı kaplar. Geriye kalan arazilerin 319.177 hektarı orman, 24.705 hektarı çayır-mera, 14.271 hektarı göl-bataklık, 47.053 hektarı tarım dışı arazilerdir.

En çok katma değer yaratan bitkisel ürünler; incir, zeytin, pamuk ve kestanedir. İlimiz; zeytin, incir, kestane üretiminde Türkiye'de 1. sırada, pamuk üretiminde 3. sırada yer almaktadır.

İl'de 2011 yılında 177.602 ton yaş incir, 215.813 ton zeytin, 272.144 ton pamuk, 17.400 ton kestane üretilmiştir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Akdeniz ikliminin hakim olduğu İl'de yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Ortalama sıcaklık 17.6 °C, ortalama yağışlı gün sayısı 80.6, ortalama yağış miktarı 677,5 mm/yıl' dır.

F. HAYVANCILIK

İlde hayvan varlığı ve hayvansal ürünler üretimi aşağıdaki gibidir.

Büyükbaş Hayvan Varlığı	293.225 adet
Küçükbaş Hayvan Varlığı	180.720 adet
Kümes Hayvanı Sayısı	2.275.789 adet
Et Üretimi	6.416 ton
Süt Üretimi	374.694 ton
Su Ürünleri Üretimi	11.303 ton
Yumurta Üretimi	156 milyon adet
Bal Üretimi	2.862 ton

G. YEREL DEĞERLERİ

Aydın'ın tarımdan sonraki ikinci önemli gelir kaynağı turizmdir. İl ekonomisinde kültür ve turizm varlıkları önemli yer tutmaktadır.

Aydın'da 5 müze (Aydın Müzesi ve buna bağlı Yörük Ali Efe Etnografya Müzesi, Afrodisias Müzesi ve buna bağlı Karacasu Etnografya Müzesi, Milet Müzesi), belediyelere ve Adnan Menderes Üniversitesine bağlı 3 (Çine Kuva-i Milliye Müzesi, Çine Arıcılık Müzesi ve Nazilli Etnografya Müzesi) olmak üzere 8 müze ile 21 önemli ören yeri mevcuttur.

Yaklaşık 1.012 civarında kültür varlığı tescillidir.

Önemli örenyerleri Afrodisias (Karacasu), Alabanda (Çine), Alinda (Karpuzlu), Apollon Tapınağı (Didim), Gerga (Çine), Harpasa (Nazilli), Magnesia

(Germencik-Ortaklar), Mastaura (Nazilli) ,Milet (Didim), Nysa (Sultanhisar), Priene (Söke), Tralleis, (Aydın-Merkez)'dir.

Aydın her yıl kış aylarında düzenlenen deve güreşleri, halk oyunları (zeybek oyunları), efelik kültürü, asker ugurlama, incir (Germencik, Incirliova), erik (Umurlu), çilek, portakal (Sultanhisar), pamuk (Söke) festivalleri, keçi kılından dokumacılık (Bozdoğan), el sanatları (iğne oyası, nakış, simli işlemeler, havut –deve süslemeciliği-semercilik, Türkmen ve Yörük kilimleri, heybeleri) ile ünlüdür.

Aydın Bütününde Yapılan Festivaller²

Aydın Belediyesi: Altın İncir Kültür ve Sanat Festivali (Eylül)

Kuşadası - Güzelçamlı: Kültür ve Deniz Şenlikleri (Haziran)

Koçarlı: Çamfıstığı Festivali (Mayıs)

Kuşadası - Davutlar: Geleneksel Şeftali Kültür ve Sanat Festivali (Temmuz)

Nazilli: Uluslar arası 5 Eylül Kurtuluş ve Halk Dansları Festivali (Eylül)

Köşk: Kestane Festivali (Aralık)

Karacasu: Aphrodisias Kültür ve Sanat Festivali (Mayıs)

Germencik: İncir Festivali (Eylül)

İncirliova: Altın İncir Festivali (Ağustos)

Sultanhisar: Nysa Kültür ve Sanat Festivali (Nisan)

Sultanhisar-Atça: Çilek Festivali (Mayıs)

Söke: Pamuk Festivali ve Kurtuluş Etkinlikleri (Ağustos - Eylül)

Buharkent: Taze İncir Festivali (Ağustos)

---

² . http://www.aydin.gov.tr/default_B1.aspx?content=1008, 27/05/2012.

II. BOZDOĞAN İLÇESİ³

A. KONUMU

Bozdoğan, Aydın il merkezine 69 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Yenipazar ve Nazilli, batısında Çine, güneyinde Muğla ili ve doğusunda Karacasu ilçesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

İlçe sınırları içerisinde yapılan kazılarda, yazılı tarih öncesine ait birçok eser ortaya çıkarılmıştır. Bölgede Karya, Roma, Bizans uygarlıklarının izleri görülmektedir. Türklerin Anadolu'ya gelmeleri ile birlikte bölge Türk boylarının egemenliği altına girmiştir.

Kütahya, Simav, Denizli bölgelerinde 1283'te Yakup Bey tarafından kurulan Germiyoğulları beyliğinde subaşı olan Aydınoğlu Mehmet Bey, Selçuk ve Birgi'yi fethettikten sonra bağımsızlığını ilan etmiştir. XIV. yüzyılın başlarında bağımsız olan Aydınoğulları Beyliği bugünkü Sultanhisar'a kadar fetihlerini genişleterek daha sonra Nazilli, Bozdoğan ve Karacasu'yu da hakimiyetleri altına almışlardır.

1807'de kaza olan bugünkü Amasya köyüne bağlı olan Bozdoğan 1879'da yapılan idari teşkilatlanmayla ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Bozdoğan'ın toplam nüfusu 35.345 kişidir.

Yazıkent isminde 1 beldesi, 9 mahallesi, 44 köyü bulunmaktadır.

---

³ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://bozdogan.gov.tr/dcmn/tarihce.html>, (Bozdoğan Kaymakamlığı Resmi Sitesi) 04.06.2012; <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-63305/ilceler.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 04.06.2012; <http://bozdogan.gov.tr/dcmn/ekonomi.html>, (Bozdoğan Belediyesi Resmi Sitesi), 04.06.2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi), 09.06.2012.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Bozdoğan ilçesi, Büyük Menderes havzasının güneyinde Akçay'ın suladığı ovanın yanında yükselen Madran Dağı eteklerindeki iki tepe üzerine kurulmuştur.

D. TARIM YAPISI

İlçede, ekonomik hayat geniş ölçüde tarıma dayalıdır. Akçay Nehrinin suladığı verimli Bozdoğan Ovası tümüyle tarıma ayrılmıştır. Akçay ve Büyük Menderes köprülerinin yapımı ile tarım zamana bağlı olarak gelişmiş, ürünler çeşitlenmiş, üretim artmış, ekilebilir ve sulanabilir topraklar çoğalmış ve tarımda modern araç ve gereçlerle üretim yapılması yaygınlaşmıştır.

İlçede dikili alalar içerisinde zeytinlikler başta gelir. İlçede yetiştirilen zeytin, Aydın ili üretiminin yaklaşık %2,5'ini karşılamaktadır.

Sebze olarak domates, biber, patates, patlıcan, fasulye gibi ürünler yetişir. İlçede biberin özel bir yeri vardır. Genel olarak kurutmalığa yönelik kırmızı toz biber üretimi yapılmaktadır.

Bozdoğan, elverişli iklimi ve verimli toprakları sayesinde meyvesi bol bir ilçedir. İncir, zeytin, kestane, elma, ceviz, şeftali, turuncgiller, ayva ve nar gibi meyveler yetiştirilmekle birlikte son yıllarda yüksek sistem bağcılık hızla gelişme göstermektedir. Kardinal üzümü olarak adlandırılan bu üzüm türü iri taneli dolgun siyah çekirdekli tatlı-sulu bir üzümdür. Üretilen bu üzümün tamamı taze olarak yurt dışına ihraç edilmektedir.

İlçede bir mantar çeşidi olan kuzugöbeği tabii olarak ormanlarda yetişmektedir. Genellikle Mart, Nisan, Mayıs aylarında bulunmakta, elde edilen miktarın %90'ı yurt dışına ihraç edilmektedir. İlçede ayrıca susam, yerfıstığı, patates üretimi yapılmaktadır.

Altıntaş, Hışımlar ve Güre köylerinde çam fıstığı yetişmekte olup bu köyler için ekonomik önem arz etmektedir.

Bozdoğan'da Kemer Barajı kurulmadan önce incir ağaçları geniş yer kaplamaktadır. Ancak Kemer Barajının kurulması sonucunda incirin kalitesinde bir bozulma görülmesi üzerine pek çok incir bahçeleri bozularak pamuk tarlasına dönüştürülmüştür. Yörede üretilen incir miktarı Aydın ili incir üretiminin yaklaşık %7,5'ini karşılamaktadır.

İlçede üretilen bir diğer önemli tarım ürünü ise Nazilli pamuklu dokuma fabrikasının kurulması ile üretimi artmış olan pamuktur. Ayrıca, dağ köylerinde sulanamayan kıraç arazilerde tütün tarımı yapılmaktadır.

Ekime elverişli alanların %30.37 gibi büyük bir bölümünde tahıl üretimi yapılmaktadır. Yetiştirilen tahıl ürünleri arasında arpa, buğday, mısır başta gelmektedir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede Akdeniz iklimi ve bitki örtüsü hakimdir. İlçe orman varlığı bakımından Aydın'ın en gelişmiş ilçelerinden biridir. İlçe arazisinde ormanların kapladığı alan 537.617 dekar olup, genel alan içerisindeki payı %60,90'dır. Orman alanında; fıstık çamı, karaağaç, pırnal meşesi, sakız çamı, tespah ağacı, yabani zeytin, iğdin, kızılçam, karaçam, gibi ağaçlara rastlanmaktadır.

F. HAYVANCILIK

İlçede hayvancılık önemli geçim kaynakları arasında gelmektedir. İlçe hayvancılığında sığırın ekonomik olarak önemli bir yeri bulunmaktadır. Süt sığırcılığı ve besi sığırcılığı olmak üzere gelişen Holştayn (Alaca) Mantofon ırklarının birim başına verimi önceki yıllara göre artış göstermektedir. Bilhassa yıllardan beri yapılagelen suni tohumlama çalışmaları sonucunda yerli ırk sığır sayısında azalma görülürken, melez ve kültür ırklarında önemli artışlar gözlenmektedir.

Hayvancılık, bilhassa sığırcılık tarıma dayalı bir sektör olduğundan ekilip dikilebilen arazi varlığıyla doğrudan bağlantılıdır. Sulanabilir arazi miktarının yeterli olduğu Akçay nehri vadisinde geniş ovalara sahip köylerde kültür ırkı sığır ile melez ırklar (Holştayn) daha yoğun olarak yetiştirilmektedir. (Alamut, Kavaklı, Ziyaretli,

Yazıkent, Haydere, Kamışlar, Yakaköy, Kazandere). Yerleşim alanı olarak rakımı yüksek yerlerde de genellikle yerli ırklar ve bunların melezleri yetiştirilmektedir.

Hayvansal ürünler üretiminde ilk sırayı süt üretimi almaktadır. Günlük olarak üretilen sütler, süt toplayıcıları tarafından alınarak mandıralarda süt ürünlerine dönüştürülerek değerlendirilmektedir. Alamut köyünde özel sektöre ait doğada nesli tükenmekte olan kınalı keklik üretim çiftliği bulunmaktadır. Kemer Baraj Gölü ve Akçay Nehri çevresinde Alabalık yetiştiriciliği yapan işletmeler bulunmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçe ekonomisinde tarımın yanı sıra tarıma dayalı sanayi ve daha çok tarım ürünlerinin alım satımlarına dayanan bir ticaret vardır. İlçede, Madran dağlarından çıkmakta olan doğal kaynak suyunu şişeleyerek halka ulaştıran bir adet Bozdoğan Belediyesine, bir adet özel sektöre ait şişeleme tesisi bulunmaktadır. Bozdoğan Belediyesi tarafından işletilmekte olan Madran Memba Suyu Dolum Tesislerinde “Madran Gazozu” adı altında sade gazoz üretimi yapılmaktadır.

Yeraltı Kaynakları

Seramik hammaddelerinden birisi olan kuvars, Bozdoğan–Söke–Çine ilçeleri sınırları dahilinde olup % 96.21 SiO₂ ve %1.2 Fe₂O₃ ortalama tenörlü 9.663.100 ton kuvars mevcuttur. Bozdoğan–Gerzile'de orta kaliteli 200.000 ton görünür rezerve sahip talk mevcuttur. Çine, Bozdoğan ve Koçarlı ilçelerinde bir kısmı işletilmekte olan kuvars yatakları mevcuttur.

İlçede Madran dağlarından çıkmakta olan doğal kaynak suyu kaynağı bulunmaktadır.

El Sanatları

İlçe kadınları tarafından yaygın olarak iğne oyası ve dantel yapılmakta ve ilçeye gelen toptancılar tarafından başka şehirlere pazarlaması da sağlanmaktadır. Proje kapsamında yapılan ziyaretlerde yöreye özgü bir teknik ya da motife rastlanmamıştır.

Kıl çadır dokumacılığı ilçede geleneği olan bir el sanatıdır. Olukbaşı, Kızılcaköy ve Dutağaç köylerinde bu el sanatını hala icra eden ustalar bulunmaktadır. Yörede kıl çadır dokumacılığının 1000 yıllık bir geçmişi olduğu söylenmektedir. Keçi kılının kurutulması, eğirilerek iplik haline getirilmesi ve geleneksel tezgahlarda dokunarak çadır yapmaya hazır kumaş (çul) haline getirilmesi süreçlerinin tamamı bölgenin ustaları tarafından elde yapılmaktadır. Keçi kılından çul dokuma işine “mutafılık” denmektedir. Kışın sıcak, yazın serin tutan çadırlar daha çok turistik amaçlarla iç pazara verilmekle birlikte Ortadoğu ve Arap ülkelerine de gönderilmektedir.

Olukbaşı Köyünde kurulmuş olan bir de kıl çadır fabrikası bulunmaktadır. Fabrikanın kurulması sonrasında bu işi geleneksel metotla yapan üreticinin pazarının daralması sebebi ile halk elindeki tezgahlarla penye dokumacılığı yapmaktadır. Fakat bu işin geleneksel ya da yöreye özgü bir tekniği ya da özelliği yoktur.

Tarihi Turistik Değerler

İlçede Roma, Bizans ve Selçuklu kültürlerinin izlerini taşıyan eserler vardır. Koyuncular köyü yakınında bulunan Neopolis, Kavaklı köyü yakınındaki Bargasa yerleşmeleriyle Körteke kalesi, Örtülü ve Konaklı köylerindeki Sarnıçlar ve Kemer Köprüsü bunların başlıca örnekleridir.

Yerel Lezzetleri

Bozdoğan pide konusunda Aydın'ın iddialı ilçelerinden birisidir. Peynirli, sebzeli, etli çeşitleri bulunan pidenin sunumunda bu ilçe için ayırt edici özellik üzerine bir miktar manda kaymağı konularak tüketilmesidir.

İlçenin nişasta sucuğu denilen bir ürünü mevcuttur. İpe dizili cevizlerin nişastalı bir hamura bulanması ve asılarak kurutulması yöntemi ile üretilen tatlı ilçede çok tercih edilen geleneksel bir lezzettir.

İlçe mutfağının bir diğer yerel lezzeti ise kar helvasıdır. Kışın kar yağdığında özel kuyulara gömülerek saklanan kar, yazın pekmez ya da meyve şurupları ile özellikle vişne şurubu ile tatlandırılarak tüketilmektedir. Serinletici bir yaz tatlısıdır.

III. BUHARKENT İLÇESİ⁴

A. KONUMU

Buharkent, Aydın il merkezine 84 km uzaklıktadır. Batısında Kuyucak, kuzeyinde, doğusunda ve güneyinde Denizli ili bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Buharkent'in üzerinde kurulduğu topraklar sırasıyla Hitit, Frig, Lidya, İyon, Pers, Büyük İskender, Selevkoslar, Bergama, Roma ve Bizans egemenlikleri altında yaşamıştır. Bizans egemenliğinde iken bölgeye Anadolu Selçuklu Devletinin akınları olmuştur. Türklerin bölgeye yerleşmeleri 1211 yılına rastlar.

Buharkent'e ilk yerleşimin 1250-1270 yılları arasında Ortakçı ve Istaklı (İshaklı) bölgelerine olduğu sanılmaktadır. Aynı yüzyılda Moğolların Anadolu'ya saldırıları sebebi ile İç Batı Anadolu ve Ege'ye göç eden yörüklerin bir kısmının da bu bölgeye yerleştiği anlaşılmaktadır.

Anadolu Selçuklularından sonra bölgeye Aydınoğulları Beyliği hakim olur. 1325 yılında Aydınoğlu Mehmet Bey'in oğlu Umur Bey, beyliği için çok önemli bir ticaret şehri olan Denizli'yi Büyük Menderes Vadisi üzerinden İzmir'e bağlamak için Buharkent ilçe sınırları içinde Menderes Nehri üzerinde 1950'li yıllara kadar kullanılan bir köprü yaptırmıştır. Böylelikle Menderes vadisinde olduğu gibi Buharkent çevresinde de nüfus yoğunluğu artmaya başlamıştır.

Aydınoğlu Beyliğinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından ortadan kaldırılması ile bölge 1426 yılında Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

1901 yılında Ortakçı'da meydana gelen büyük deprem sonrası sadrazam, İzmir Valisi Kamil Paşa'nın direktifleriyle planlı olarak Burhaniye (Buharkent)

---

⁴ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. http://www.buharkent.gov.tr/default_B1.aspx?content=195, (Buharkent Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 07/06/2012; <http://geka.org.tr/yukleme/dosya/jeotermalveenerjisantralleri.pdf> (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı TR32 Jeotermal Kaynakları ve Jeotermal Enerji Kaynakları Araştırma Raporu 2011); 05/06/2012.

Kasabası kurdurulmuş ve şimdiki alanı yerleşim yeri olarak seçilmiştir. 1908 yılında 2. Meşrutiyetin ilanından sonra Burhaniye Belediyesi kurulmuştur.

22 Ağustos 1919 tarihinde Burhaniye bölgesi Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Yaklaşık 3 yıl süren işgal süresince yöre halkı işgale hep direnmiştir. 3 Eylül 1922 tarihinde bölge düşman işgalinden kurtarılmıştır ve ilçede bu tarih her yıl kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır.

Nüfusun Kurtuluş Savaşı sırasında azalması nedeniyle 1924 yılında belediye teşkilatı kaldırılarak köye dönüştürülmüştür. 1 Mart 1954 tarihinde ikinci kez belediye teşkilatına kavuşmuş, 1988 yılında ilçe olmasıyla birlikte ismi Buharkent olarak değiştirilmiştir.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Buharkent'in toplam nüfusu 12.461 kişidir. 5 mahallesi, 7 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçenin yüzölçümü 102 km²'dir. İlçenin güney sınırını Büyük Menderes nehri oluşturmaktadır. Nehir yaklaşık 16 km'ye kadar ilçe sınırları içinde akmaktadır. İlçenin kuzeyinde Aydın dağları yer almaktadır. İlçe Aydın ve Menteşe dağlarının birbirine çok yaklaştığı bir kısım üzerinde bulunmaktadır. En yüksek noktalar; 894 m. Murat dağı - Kızıltepe ile 1138 m. yükseklikteki Yarpuzlu tepesidir. Bu dağlar üzerinde Ericcek ve Gündoğan köyleri yer alır. Diğer yerleşim yerleri ova kenarında kurulmuştur.

D. TARIM YAPISI

Akdeniz iklimi hakim olan ilçenin kullanılabilir tarım arazilerinin değerlendirilmesinde en büyük payı incir almaktadır. Buharkent taze incir konusunda özel bir yere sahiptir. İncirden sonra pamuk ekimi ve sebzeçilik gelmektedir. Zeytin ise önemli bir diğer faaliyet alanı olmaktadır. Bölgenin iklim özellikleri sebebi ile zeytin daha erken çıkmakta ve dolayısı ile yağ sıkma işlemi daha erken başlamaktadır. Ayrıca ilçede turfanda sebzeçilik son yıllarda yapılan plastik seralarla

gelişme eğilimindedir. Özellikle bezelye son yıllarda tercih edilen bir ürün haline gelmiştir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede egemen iklim olarak Akdeniz iklimi görülür. Zaman zaman yüksek kesimlerde ve doğu kesimlerde karasal iklim görülmektedir. Akdeniz ikliminin sokulabildiği son nokta üzerinde bulunan şehir merkezi turunçgil üretiminde son sınır üzerinde bulunmaktadır.

F. HAYVANCILIK

İlçede tarım arazilerinin ve orman alanlarının geniş olması nedeniyle fazla sayıda küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yanında tavuk ve yumurta üretimi de söz konusudur.

G. YEREL DEĞERLERİ

Yeraltı Zenginlikleri

Buharkent-Ortakçı Jeotermal Sahası ilçe sınırlarındadır. Buharkent İlçesi'nin "Termal Turizm Merkezi" ilan edilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararı, 13 Mart 2008 tarihli 26815 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Buharkent Termal Turizm Merkezi, Aydın ilinin kuzeydoğusunda yer alırken kuzeyinde Kayadibi, batısında Ortakçı, doğusunda Savcılı ve Kızıldere yerleşmeleri vardır.

Yaklaşık 5.255 hektarlık bir alan kaplayan termal turizm merkezi, Buharkent ilçe merkezini çevreleyen bir alanda yer seçmiştir. Aydın-Denizli karayolunun (D320) içinden geçtiği Buharkent Termal Turizm Merkezi, Denizli ilinin Sarayköy ve Buldan ilçeleri arasında yer almaktadır.

Buharkent jeotermal alanında, Kızıldere ve Tekkeköy mevkiinde geniş bir alana yayılmış çok sayıda kaynak ve kuyu bulunmakta olup, bunlar iki alt bölgeye ayrılarak incelenmiştir.

Kızıldere Bölgesi jeotermal sahasında, Türkiye'nin ilk jeotermal santrali kurulmuştur. Sahada geçmişte çok sayıda sıcak su kaynağının olduğu bilinmektedir.

Fakat günümüzde Kızıldere santralının elektrik üretimi sonucu sahadaki kısmi basınç düşüşü nedeniyle, bölgedeki kaynakların tamamen kurumuş olduğu veya çok zayıf çıkışlar şeklinde kendini gösterdiği gözlenmiştir.

Bölgede 1968 yılından bugüne kadar çok sayıda sondaj yapılmıştır. Sahadaki 22 kuyunun 9'u kullanılmaktadır. Su sıcaklığı 146-242 °C arasında değişmektedir. Toplam debi 508 lt/sn'dir. Kızıldere Jeotermal Santralının kurulu gücü 15.8 MGW olup, 11.5 MGW elektrik üretilmektedir.

Tekkeköy Bölgesi; Kızıldere jeotermal alanının güneyinde kalan bölgede, Büyük Menderes grabeninin güneyinde D-B yönündeki kırık hattı boyunca çok sayıda kaynak bulunmaktadır.

Sıcaklıkları 25-98 °C arasında değişen bu kaynakların toplam debisi 60 lt/sn'dir. Bölgedeki sıcak su kaynakları, 3 kaplıca tesisi ve 1 termal otel tarafından kullanılmaktadır.

Geleneksel Değerler

Bölgede 2005 yılından bu yana "Taze İncir Festivali" düzenlenmektedir. İncir konusunda konferans, seminer gibi bilgilendirici çeşitli faaliyetlerin de yer aldığı festivalde Buharkent'in en güzel taze incirine ödül verilmektedir.

El Sanatları

Bölge kadınları arasında yaygın olarak iğne oyası ve dantel yapılmaktadır fakat yöreye özgü bir teknik ya da motif söz konusu değildir.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Ortakçı Köyü Tarihi Hamamı; Ortakçı Köyünde şu an kullanılmayan ve harap halde bulunan tarihi bir hamam mevcuttur. Bölgeden çıkan sıcak kaynak suyu önceki yıllarda bu hamamda ve sonrasında da hamam çevresinde gelişmiş kaplıca tesislerinde kullanılmıştır fakat suyun şu an Ortakçı Köyüne bağlanmış olması sebebi ile tarihi hamam ve çevresinde termal turizm kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir yapılanma söz konusu değildir. Ortakçı köyünde evlerin musluklarından bu su akmakta, aynı zamanda yöre halkı tarafından içme suyu olarak tüketilmektedir.

Yerel Lezzetleri

İlçeye özgü bir lezzet olmamasına karşın Buharkent mutfağına örnek olarak gösterilebilecek yemekler; kabak çiçeği kızartması ve dolması, kenger (deve dikeni) ile yapılan yemekler, dalgan (ısırgan) otu ile yapılan yemekler ve börekler, koyun eti ile yapılan keşkek (özellikle hayır için verilen yemeklerde), bittım ya da menengiç de denen bedren otu ve yemeği sayılabilmektedir.

IV. ÇİNE İLÇESİ⁵

A. KONUMU

Batısında Koçarlı ve Karpuzlu ilçeleri, kuzeyinde Dalama beldesi ve Yenipazar ilçesi, doğusunda Bozdoğan ilçesi ve güneyinde Muğla ili ile komşudur ve Aydın il merkezine 37 km uzaklıktadır.

B. KISA TARİHİ

Büyük Menderes havzasının güneyinde Madran dağının güneybatı eteklerinde Aydın - Muğla karayolu üzerinde yer alan ilçenin; verimli toprakları, doğal koşullarının elverişliliği ve ticaret yolları üzerinde olması nedeniyle tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Çine antik Kayra ve Ionya bölgelerini birbirine bağlayan geçit üzerinde olması nedeni ile Aydın'ın eski ve önemli yerleşim yerlerinden biridir. Çine 1877 yılında bucak, 1880 yılında da ilçe teşkilatına kavuşmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Çine'nin toplam nüfusu 52.167 kişidir. Akçaova isminde bir beldesi, 6 adet mahallesi ve 65 adet köyü bulunmaktadır.

---

⁵İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://cine.bel.tr/TanitimYazilari.aspx?Yazild=1>, (Çine Belediyesi Resmi Sitesi), 22.05.2012; http://www.cine.gov.tr/default_B0.aspx?content=199, (Çine Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 22.05.2012; http://www.aydin.gov.tr/default_B1.aspx?content=1009, (Aydın Valiliği Resmi Sitesi,),22.05.2012;

Ç. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

İlçenin yüzölçümü 957 km²'dir. Büyük Menderes Havzasının güneyinde Çine Çayının suladığı, yeşil alanlara bakan Madran Dağı'nın güneybatı eteklerinde kurulmuştur. Aydın - Muğla Karayolu üzerinde bulunan ilçenin topraklarının %70'i dağlık, %30'u ovadır.

D. TARIM YAPISI

İlçe ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarım, Çine ve Akçaova ovalarında yoğunlaşmıştır. Mısır, pamuk, zeytin ve yer fıstığı gibi geleneksel ürünlerin yanı sıra son yıllarda meyve, sebze ve seracılık üretimi de ilçeyi oldukça söz sahibi yapmıştır.

Halihazırda ekonomik olarak yetiştirilen meyvelerin başında şeftali, kayısı, nar, elma, erik, kiraz, armut, ceviz ve kestane gelmektedir. İlçede doğrudan gelir desteği alan 8800 adet zeytin üreticisi bulunmaktadır. 4,5 – 5 milyon zeytin ağacı olup; %85 i “deliceden memeciğe” dönüştürülmüş, geri kalanı kültür zeytinciliğidir. İlçenin tarım alanlarında buğday, mısır (tane-silajlık), pamuk, yer fıstığı, çavdar yetiştirilmektedir. Tarım arazilerinin kullanım amacına göre dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

Ürün Cinsi	Alan(ha)
Zeytinlik	25631
Tarla Bitkileri	9855
Sebze Bahçesi	2190
Meyve Bahçesi	878.1
Toplam	38554.1

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Çine İlçesi ılıman Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Sıcaklık ortalaması 18 °C'dir. İlçenin en düşük sıcaklık derecesi -6.0 °C 'dir. Yılım ortalama açık günlerinin sayısı 43.5 gündür.

Genel bitki örtüsü; çam ormanı, zeytinlikler ve tipik Akdeniz bitkisi olan makiliklerdir.

F. HAYVANCILIK

Hayvancılıkta özellikle süt inekçiliği ve besicilik halkın başlıca geçim kaynağını oluşturur. İlçede toplam 54.000 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların 25.500'ü kültür, 18.000'i melez ve 7.500'ü yerlidir. Toplam küçükbaş hayvan sayısı 18.000'dir. Hayvan varlığının tamama yakını belli dönemlerde merada tabii olarak beslenmekte olup, yaklaşık 6000 adet büyükbaş hayvanın bakım ve beslenmesi meradan belli dönemlerde takviye ve su verilerek yapılmaktadır. Ayrıca 200 adet yerli hayvan merada tamamen yabancı olarak yetişmektedir. İlçe dahilinde halen faal olarak devam eden 8400 adet ticari ve zati ihtiyaç amaçlı hayvancılık işletmesi mevcuttur. Bucak köyünde 80.000 adet kapasiteli et tavukçuluğu tesisi faaliyetini sürdürmektedir.

İlçenin merkez ve köylerinde 250 çiftçi 13.000 adet fenni kovanla arıcılık yapmaktadır. Ayrıca ilçede Türkiye'nin ilk Arıcılık Müzesi bulunmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

Çevredeki çırçır, zeytinyağı fabrikaları, sabun atölyeleri ve maden ocakları, ilçe sanayini oluşturur. Günümüzde maden sanayi oldukça gelişmiştir ve dünya pazarında özellikle kuvars ve feldspat üretiminde söz sahibidir. Bunlardan başka metal işleme ve imalat tesisleri vardır.

Topçam şişeleme tesislerinde üretilen doğal kaynak suyu ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Çine köftesi bölge için 3 kuşaktır sürdürülen bir simge haline gelmiştir. Özellikle güney bölgelerine tatile giden tatilciler için Aydın Muğla yolu üzerindeki Çine Köftecileri vazgeçilmez bir konaklama noktası durumuna gelmiştir.

Yeraltı Zenginlikleri

İlçe dünyanın en kaliteli sodyum, feldspat ve kuvars maden rezervlerine sahiptir. İlçede faaliyet gösteren yaklaşık 10 maden şirketi, bugün 2500 civarında işçiyi istihdam etmektedir. Bu şirketler Çine ve Karpuzlu dağlarından çıkarttıkları, kırma ve öğütme tesislerinde işledikleri beyaz madenlerin yüzde 80'ini ihraç ederek, ülke ekonomisine artı katma değer sağlamaktadırlar.

El Sanatları

Akçaova Çömlekleri

İlçenin Akçaova beldesinde çömlekçilik mevcuttur. Çömlek çamuru bölgeden çıkarılan Akçaova Toprağından sağlanmaktadır. Çömlekçilik bölgede 4 kuşaktır yapılmaktadır. Proje kapsamında yapılan görüşmelerde çömlekçiliğin geçmişinin bölgede 200 – 300 yıl olduğu bilgisi alınmıştır. Akçaova belde belediyesinin önderliğinde Avrupa Birliğinden kaynak sağlanarak beldeye “Avrupa Birliği Destekli Akçaova Belediyesi Çömlekçilik Eğitim Merkezi” kurulmuştur. Yöre ustalarının eğitmen olarak katıldığı kurslarda yaklaşık 30 katılımcıya çömlekçilik eğitimi verilmiş ve Çömlekçilik Eğitim Merkezinde çalışma imkanı sağlanmıştır. Bu eğitimler sonrası kazanılmış olan ilk kadın çömlek ustası da yine bu merkezde çalışmalarına devam etmektedir.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

İlçede Tepecik Höyüğü, Gerga Antik Kenti ve Alabanda Antik Kenti olmak üzere 3 adet ören yeri bulunmaktadır.

Tepecik Höyüğü

Çine Karakollar Köyünün 3 km güneybatısında, Çine Çayının 1 km doğusundadır. Karakollar Ovasının içinde bulunan höyük 40x120 m boyutlarında ve 9 m yüksekliğindedir. Yapılan kazılar höyükte en erken Geç Neolitik Çağdan klasik çağlara uzanan kesintisiz bir yaşamın varlığını ortaya koymuştur. Bulgular, höyüğü erken Tunç Çağına ve Kalkolitik kültüre taşımaktadır. Kazılarda elde edilen bulgular erken dönem Batı Anadolu seramik geleneğinden örnekler vermektedir. İ.Ö. 2 bin yıllarından daha eskilere dayanan günlük kullanım parçaları kazıların doyuruculuğunu göstermektedir.

Kazılar Tepecik Höyüğü'nün basit bir yerleşimden öteye gelişmiş bir yerleşim olduğunu kanıtlamıştır. Bulgular Miken Kültürü ile paralel kronoloji vermektedir. 4 yıldır süren kazılarda sur duvarları, ithal Miken kapları, günlük kullanıma ait kaplar, hayvan biçimli kaplar, metal eserler, mermer idoller, perdah ve oluk bezemeli kaplar, taş baltalar, işlenmiş kemikler bulunmuştur. Kazılarda obsidyen, çakmaktaşı, dağ kristali ve kuvars gibi çeşitli taşlardan yapılmış orak dilgi

ve dilgicikleri de bulunmuştur ki bu da Tepecik'te tarımın da yapıldığını kanıtlamaktadır.

Çine Tepecik'te şu ana kadar kazı çalışmalarından elde edilen neticeler, bulunduğu coğrafyanın henüz yeterince bilinmeyen Bronz Çağları ve öncesi kültürel yapısına katkı sağlamaktadır

Gerga

Eski Çine'nin 6 km güneydoğusunda Ovacık Köyünün kuzeyinde bir saat süren yaya tırmanma ile ulaşılabilen Gerga ören yeri, ulaşım güçlüğüne rağmen, görülmeye değer çok ilginç bir Karya kentidir. Yaklaşık 1 m yükseklikteki harflerle kayaya kazılmış "Gerga" yazıtı ile işaretlenen yerleşme, çevreye dağılmış pek çok yapı taşı, heykel, heykel kaidesi, anıt, mezar, tapınak ve duvar kalıntıları ile doludur. Tipik Karya sanatının arkaik özelliklerini gösteren bu kalıntılar arasında en ilgi çekenleri, kaidelerinden koparak düşmüş olan dev boyutlu insan heykellerine ait parçalar ve üzerinde "Gerga" yazılı cepheleri açık kayadan yapılmış küçük yapılarıdır. Bilim adamlarına göre bu yerleşme, kentleşmiş kutsal bir alandır ve Gerga adlı bir tapkının merkezidir.

Alabanda

Alabanda Aydın'ın Çine ilçesine 9 km uzaklıktaki Doğanyurt Köyünde, eskiden Araphisar olarak adlandırılan mevkiide bulunan antik çağ kentidir. Hellenistik dönemden kalan kent surları, Bulev-Terion, agora, tiyatro, Roma hamamları, anıt mezarlar başlıca kalıntılardır. Vitruvius'un sözünü ettiği Apollon tapınağı yöredeki en önemli yapıdır. Antik Karia kenti olan Alabanda, Karia dilinde "ala" (at) ve "banda" (yarış) anlamına gelen kelimelerden türetilmiştir. Romalı tarihçi Çiçero ise, kentin adını Kar tanrısı Alabandos'tan aldığını söyler. Alabanda hakkındaki ilk tarihi bilgi M.Ö.5.yüzyıla aittir. (Herodot)

Kent Hitit, Aka ve Roma uygarlıklarını yaşamıştır. Kazılarda bulunan taşınabilir eserler İstanbul ve İzmir arkeoloji müzelerindedir. Kalıntılar arasında iki giriş kapısı ile akropolün yer aldığı tepenin yamaçlarında tiyatronun birkaç basamağı, senato, Apollon Tapınağı ile surların kalıntıları görülebilmektedir. Batı yönündeki nekropolde anıt mezarlar ortaya çıkarılmıştır.

Ünlü tarihçi Strabon, Alabanda halkının eğlenceye fazlasıyla düşkün olduğunu, kentte harp çalan çok sayıda genç kızın olduğunu anlatır.

Yarıdan fazlası görünmeyen bir tiyatro, yıkık dökük bir meclis evi, hiç görünmeyen iki tapınağı, ortalıkta bulunmayan bir agorası ile %90'ı yeraltında olan bu kent için tarihçiler "en az Efes kadar önemli bir antik kent" demektedirler. Alabanda Meclis Evi binası dikdörtgen bir binadır. Güney ve kuzey duvarları büyük ölçüde, doğu ve batı duvarları da kısmen ayakta. Adı geçen meclis evi, demokrasinin Anadolu topraklarında yeşermeye başladığının önemli bir göstergesidir.

Yerel Lezzetleri

Güveçte Tandır Yemeği

Akçaova Beldesinde Ramazan Bayramının ikinci günü yapılmakta olan özel bir yemektir Güveçte Tandır. Bölgede hemen her evin bahçesinde bulunan tandırda pişirilmektedir. Beldede üretilmekte olan çömlüklerin içerisine pirinç ve yağ konularak tandırın tabanına dizilmekte, tandırın üst kısmına ise yağları güveçlerin içine akacak şekilde oğlaklar asılmaktadır. Yaklaşık 2 saat süresince pişirilen yemeğin pirinçli kısmına "Bıran Aşı" denilmektedir.

V. DİDİM İLÇESİ⁶

A. KONUMU

Didim, Aydın il merkezine 101 km uzaklıktadır. Batısında, güneyinde ve güneydoğusunda Ege Denizi, kuzeydoğusunda Bafa Gölü, doğusunda Muğla ili, kuzeyinde Söke ilçesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Tarihi belgelere göre, Atina Kralı Kadros'un oğlu Neleus önderliğindeki bir grup İon tarafından kurulmuştur. Yöreye sırası ile Selevkoslar, Bergamalılar ve

---

⁶ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-63305/ilceler.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 08/ 06/2012; <http://www.didim.bel.tr/index.php/didim-hakkında>, (Didim Belediyesi Resmi Sitesi), 03/06/2012.

Romalılar hakim olmuştur. Kent, Roma imparatorluğu ikiye bölününce Bizansın elinde kalmıştır. Selçukluların yöreye egemen olmasından sonra XII. yüzyılda Menteşeoğulları Beyliği sınırları içinde kalan kent, bu beyliğin başkenti olmuştur. 1415 yılında Osmanlıların hakimiyetine girmiştir.

Mayıs 1990’da ilçe ünvanına kavuşmuştur. Eski ismi “Yenihisar” olan ilçe, yöre halkının isteğine uyularak 9 Nisan 1997 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan kararla Didim olarak değiştirilmiştir.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Didim’in toplam nüfusu 58.752 kişidir. Akbük ve Akyeniköy isminde 2 belde, 8 mahallesi, 5 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Didim Ege Bölgesi kıyısında, Büyük Menderes nehrinin denize döküldüğü yerden başlayarak, güneyde Aydın - Muğla il sınırına (Akbük Körfezi) kadar uzanan bir kıyı bölgesidir. Bölgenin batısında Didim Yerleşimleri ile Altinkum, doğusunda ise Akbük körfezi yer almaktadır.

2.900 hektar yerleşim alanı, 60 km kıyı bandı, 13 km’lik plajı bulunan bu tatil beldesinin kıyıları irili ufaklı sayısızca koylarla çevrelenmiştir. Kuzeyi Söke Ovası, kuzeydoğusu Bafa Gölü, güneyi, batısı ve doğusu Ege Denizi ile çevrili olan Didim bir yarımada görünümündedir.

D. TARIM YAPISI

İlçenin ekonomisi ilk sırada turizme dayansa da tarım alanında da üretim söz konusudur. Zeytin önemli bir tarım ürünüdür. İlçe özellikle soğuk sıkım yöntemi ile iddialıdır. İlçede buğday, yulaf, arpa gibi hububat ürünleri, pamuk ve meyve - sebze üretimi de mevcuttur.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Didim’de arazi, genellikle, Akdeniz’e özgü maki bitki örtüsüyle kaplıdır. Kimi yerleri eğimli, kimi yerleri düz olan arazinin toprak yapısı killi ve taşlıdır.

F. HAYVANCILIK

Küçükbaş hayvancılık ve kıyı şeridinde her mevsim balıkçılık yapılabilmektedir.

G. YEREL DEĞERLERİ

Didim'in ekonomisinin omurgasını turizm oluşturmaktadır. İlçe, denizi, plajları, hakim rüzgar yönünün karadan denize olması sebebi ile düşük nem oranına sahip havası ve ören yerleri ile bir turizm merkezi konumundadır. Yurtiçinden ve yurtdışından çok sayıda turistin tatil için tercih ettiği bir merkez olmasının yanı sıra 2. konut sahipliği konusunda da yine hem yurtiçinden hem de İngiltere başta olmak üzere yurtdışından gelen insanlar için en çok tercih edilen yerleşim yerlerindedir.

El Sanatları

Turizm bölgesi olması sebebi ile ilçede turizme yönelik el sanatları gelişmiştir fakat proje gezilerinde ilçeye özgülenebilecek bir el sanatına rastlanmamıştır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Milet Antik Kenti

Didim ilçesi, Balat köyü yakınlarındadır. Milet'te ilk yerleşimin M.Ö. 2000 ortalarından başlamak üzere Myken kolonisi varlığı ile görüldüğü bilinmektedir. Daha sonra Milet, Atina Kralı Kodros'un oğlu Nekus önderliğindeki İonialılar tarafından tekrar kurulmuştur. İonia'nın en önemli şehir limanlarından birisidir. Dört limanı vardır. En parlak dönemini M.Ö 7. ve 6. yüzyılda yaşamıştır. Özellikle M.Ö. 650'den sonra Karadeniz ve Akdeniz'deki kolonileri sayesinde çok zenginleşmiştir. M.Ö. 546'da Perslerin eline geçmiştir. Daha sonra Roma döneminde de bağımsız bir kent olmuştur.

Milet en parlak döneminde bir sanat ve felsefe merkezi konumuna gelmiştir. Söz konusu dönemde antik çağın yedi bilgesinden Thales, Anaksimenes, Anaksimendros ve Hekataios Milet'te yaşamış ve eserler vermişlerdir. Dönemin şehir plancısı Hippodamos da Milet'te yaşamıştır ve kendi geliştirdiği, sokakların birbirini dik kestiği ızgara sistem kent planını Milet'e uygulamıştır.

Erken Hıristiyanlık döneminde de önemli bir merkez olan Milet'te, yerleşim yeri küçülmüş, 13. yüzyılda Selçuklu egemenliğine, daha sonra da Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Ören yerinde bu dönemlerden kalma; Milet Tiyatrosu, Faustina Hamamı, agora, tören caddesi, anıtsal çeşme, gymnasium, Virgilius Capito, hamam, Türk hamamı, Athena Tapınağı stadium, delphinion, liman anıtı, agora, Zeus Olympios Temenosu, bouleuterion (Senato Binası), Mısır Tanrılarının Temenosu kalıntıları bulunmaktadır.

Milet Müzesi

Müze; Aydın İli, Didim İlçesi, Balat köyü'nün hemen kuzey yakınında yer alan antik Miletos kentinden adını almaktadır.

Didim ve Söke ilçeleri Milet Müzesi'nin sorumluluk alanındadır. Müze koleksiyonunda yaklaşık olarak 7300 arkeolojik, 93 etnografik, 13.000'e yakın sikke olmak üzere toplam 20.000 üstünde envantere kayıtlı eser vardır. Koleksiyondaki eserlerin büyük kısmı Milet, Didim ve Priene ören yerlerinden ve buralarda yapılmakta olan kazılardan gelmiştir. Müzenin en önemli buluntu grubunu Arkaik Dönem eserleri oluşturmaktadır.

Didim ve Apollon Tapınağı

Apollon Tapınağı, Didim ilçe merkezindedir. Didyma aslında bir antik kent değil, kutsal bir mahaldir. Miletos'tan gelen kutsal yol ile bağlantıya sahip Didyma bir kehanet merkezidir. Didyma ile ilgili ilk yazılı kaynak Herodot'tur. Herodot M.Ö. 600'lerde Mısır Kralı II. Nekho ve Lidya Kralı Kroisos'un Didyma'daki Apollon mabedine adaklar sunduklarını nakleder. Arkaik devirde çok ünlü olan Apollon'un kutsal yeri Persler tarafından M.Ö. 494'de yakılmıştır.

M.Ö. 311'de tekrar canlanmaya ve mabet yeniden inşa edilmeye başlanır. Seleukoslar döneminde mabet planda değişiklikler yapılarak boyutları büyütülmüştür. Artemis, Zeus, Aphrodite mabetleriyle diğer bazı yapıların da bulunduğu inşaatın Roma devrinde de sürdüğü, mabet çevresinde ele geçen kitabelerden anlaşılmaktadır. M.S. 250'den önce mabet önemini yitirmeye başlamış ve M.S. 385'de Theodosios'un emri ile tamamen önemini yitirmiştir. Hıristiyanlığın yaygınlaşması ile zaten bitirilmemiş olan mabedin adyton'una bir kilise yapılmıştır.

VI. GERMENCİK İLÇESİ⁷

A. KONUMU

Germencik, Aydın il merkezine 22 km uzaklıktadır. Kuzeyinde İzmir, doğusunda İncirliova, güneydoğusunda Büyük Menderes Nehri ve Koçarlı, güneybatısında ise Söke ilçesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Germencik'in en eski yerleşim alanı, Ortaklar'ın 4 km. yakınındaki antik Magnesia kentidir. M.Ö. 7. yüzyılda Yunanistan'ın Magnesia yöresinden gelen Aioliyalı'lar tarafından kurulduğu söylenir. Pers, Seleukos Krallığı, Bergama Krallığı, Makedon İmparatorluğu, Roma, Bizans dönemlerini yaşamıştır. Bizanslılar döneminde psikoposluk merkezidir. Kent 1300'lerde Aydınoğulları hakimiyetine girmiş fakat salgın hastalıklar sebebi ile terk edilerek ortadan kalkmıştır.

Germencik ilçesinin Aydınoğulları zamanında bugünkü konumunun 2 km. kuzeyinde Değirmencik adı ile kurulduğu bilinmektedir. Osmanlı döneminde "İğneabat" denilen ilçenin adı daha sonra Germencik olarak değişmiştir.

İlçe 1919 yılında Yunan işgaline uğramıştır. İşgal kuvvetlerine karşı verilen mücadelenin bölgedeki en önemli simgesi Cafer Efe ve çetesi olmuştur. Cafer Efe gerçekleştirdiği baskınların birinde yayılım ateşi ile karşılaşmış ve şehit düşmüştür.

İlçenin işgalden kurtulduğu 7 Eylül günü Kurtuluş Günü olarak kutlanmaktadır. Çekilen işgal güçlerinin çekilirken bugün Kanlı Bahçe adı verilen bölgede katlettiği 94 kişi hatırasına ilçede yapılmış "Kanlıbahçe Şehitlik Anıtı" bulunmaktadır. İlçe de bir diğer anıt da Germencik ilçesi ve köylerinden Çanakale Savaşlarına giderek şehit düşen askerler anısına yapılmıştır.

---

⁷ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-63305/ilceler.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 31.05.2012; http://www.germencik.gov.tr/default_B0.aspx?id=64, (Germencik Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 31.05.2012; <http://germencik.bel.tr/17/Ilcemiz-Tarihi.aspx>, (Germencik Belediyesi Resmi Sitesi), 31.05.2012; <http://geka.org.tr/yukleme/dosya/jeotermalveenerjisantralleri.pdf> (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı TR32 Jeotermal Kaynakları ve Jeotermal Enerji Kaynakları Araştırma Raporu 2011); 05/06/2012.

19. yüzyıl sonlarında Aydın iline bağlı bir nahiye merkezi olan Germencik, savaş sonrası 1948 yılında ilçe merkezi olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Germencik'in toplam nüfusu 43.024 kişidir. Hıdırbeyli, Mursallı ve Ortaklar isminde 3 beldesi, 6 mahallesi, 25 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçenin güneydoğu sınırı Büyük Menderes Nehridir. İlçe Büyük Menderes havzasının verimli ovasının üzerinde yer almaktadır. Germencik-Ömerbeyli Jeotermal Sahası ilçenin sınırları içindedir.

D. TARIM YAPISI

Türk tarım ekonomisinin özellikle incir alanında % 60'ını, zeytin üretiminde ise % 47'sini karşılayan Germencik'te ayrıca, pamuk ve tütün yetiştirilmekte, gelişmiş seracılık, sebzeçilik, meyvecilik ve çiçekçilik yapılmaktadır.

İlçe ekonomisinde en önemli paya sahip olan incir; Aydın iline özgü bir meyve olup, ilin simgesi haline gelmiştir. İl topraklarının verimli olması ayrıca havasının uygunluğu yanında rutubetin istenilen düzeyde oluşu ve rüzgarların özellikle incirin olgunlaşmasındaki olumlu etkisi Germencik incirinin yüksek nitelikli olmasını sağlamaktadır.

İlçe ekonomisinde ikinci derecede önemli paya sahip olan tarım ürünü zeytin ve zeytinyağı, üçüncü ürün ise pamuktur. Pamuk, elyafının yanı sıra yağından ve küspesinden de yararlanılan bir sanayi bitkisidir.

Son yıllarda birinci ve ikinci ürün olarak ekilişi hızla artan mısırın da ilçe ekonomisinde payı hızla yükselmeye başlamıştır.

İlçede Gümüşköy bölgesi seracılık alanında gelişmiştir. Bölgede yaklaşık 150 dönüm kapalı alanda yapılan seracılığın jeotermal enerji ile ısıtılması, üretim maliyetinin düşük ancak kazancın yüksek olmasını sağlamaktadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Akdeniz ikliminin etkileri, çöküntü ovaları boyunca kıyıda yer yer 100-150 km kadar içerilere sokulur. İlçede kar yağışları ve don olayları çok ender görülür. Kışları oldukça ılıman ve yazları oldukça sıcak geçer.

F. HAYVANCILIK

Germencik'te hayvancılık da önemli bir geçim kaynağıdır. Hayvan varlığı sayısal olarak çok yoğun olmamakla birlikte, hayvan başına düşen verim oldukça yüksektir. İlçede 9.946 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Ayrıca tavukçuluk ve yumurtacılık da yapılmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçenin ekonomisinin tarıma dayalı olması sebebi ile yaygın olarak yetiştirilen incir, pamuk ve zeytin ile ilgili sanayi kuruluşları bulunmaktadır. Sera sebzeçilik, hayvancılık, tavukçuluk ve yumurtacılık da yapılmaktadır.

Yeraltı Zenginlikleri

Germencik-Ömerbeyli Jeotermal Sahası

Aydın'nın 15 km batısında Ömerbeyli-Alangüllü yerleşim yerleri sınırları içinde yer alan yüksek sıcaklıklı bir sahadır. Sahada arama ve geliştirme amaçlı olarak MTA tarafından 1982-1999 yılları arasında 11 adet sondaj çalışması yapılmıştır. 2002 yılında MTA tarafından yapılan jeofizik değerlendirme raporu sonuçları, Germencik jeotermal sahasının yaklaşık 50 km²'lik bir alana yayıldığını göstermektedir.

DPT ve MTA'nın Germencik-Ömerbeyli jeotermal alanıyla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerine göre bölgede bu kaynaklardan elektrik üretimi, şehir ısıtması ve soğutması (Aydın-Germencik-Söke-İncirliova), sera ısıtması, kurutmacılık, tekstil endüstrisi, soğuk hava depoları, termal turizm, termal tesis ısıtılması alanlarında faydalanılabileceği belirtilmiştir.

Bozköy-Çamur Jeotermal Sahası

DPT ve MTA'nın değerlendirmelerine göre basit kaplıca uygulamalarının bulunduğu Bozköy-Çamur jeotermal sahasının mevcut durumunun geliştirilmesiyle termal turizm, termal tesis ısıtması, sera ısıtması, şehir ısıtması alanlarında jeotermal kaynaklardan faydalanılabileceği belirtilmiştir.

Gümüş Jeotermal Sahası

Gümüş Jeotermal Sahası da ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ortaklar Köyü yakınındadır. İlçenin jeotermal kaynak yönünden çok zengin olması sebebi ile bölgede çok sayıda kaplıca tesisi bulunmaktadır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Magnesia Antik Kenti

Magnesia antik kenti, Germencik İlçesi, Ortaklar Beldesine bağlı Tekin Köyü sınırları içinde, Ortaklar-Söke karayolu üzerindedir. Kent efsaneye göre Thessalia'dan gelen Magnetler tarafından kurulmuştur. Apollon'un kehaneti ve yol göstermesi üzerine Anadolu'ya gelen Magnetlerin kurdukları ilk Magnesia'nın yeri bilinmemektedir. Diodor, Menderes Nehrinin sürekli yatak değiştirip taşması sonucu meydana gelen salgın hastalıklar ve Pers tehlikesine karşı, Atinalı Thibron'un kenti M.Ö. 400-399 taşıdığını yazmaktadır

Yeni Magnesia çevresi surla çevrili, yaklaşık 1300x1100 m² bir alanı kapsayan, ızgara planlı cadde ve sokak sistemine sahip bir kenttir. Priene, Ephesos ve Tralleis üçgeni arasında ticari ve stratejik açıdan önemli bir konuma sahip olduğu düşünülmektedir. Magnesia'nın zamanımızdaki ünü; tasarım ve uygulamalarıyla günümüze kadar ulaşmış olan mimar Hermogenes'ten kaynaklanmaktadır.

1994-2001 yılları arasında Artemis kutsal alanında yürütülen kazı çalışmaları sonucunda tapınağın önündeki altar ile agora arasında mermer döşemeli tören alanı ortaya çıkartılmıştır. Tören alanı çevresi boyutları 3 m.ye ulaşan tanrı kabartmalarıyla kaplı olup, önünde kurban halkaları yer almaktadır. Magnesia'nın diğer önemli yapılarından biri de bugün mil altında kalarak ortadan kaybolmuş olan agorasıdır. Agora 26 000 m²'lik boyutu ve 414 sütunu ile dönemin en büyük çarşıları arasında yer almaktaydı. Magnesia'da eski çalışmalarda Bizans dönemine ait olduğu

düşünülen yapının, 1989-2001 yıllarında yapılan kazı çalışmaları sonucu Homeros'un "Odysea" adlı eserinden tanıdığımız köpek bacaklı Skylla'nın macerasını anlatan kabartmalarla betimlenmiş başlıkların kullanıldığı Roma dönemine ait "Çarşı Bazilikası" olduğu anlaşılmıştır.

Dini amaçlı törenlerde kullanılmak üzere yapılmakta iken heyelan nedeniyle yarım kalmış bir yapı olan Theatron, 32 kişilik Latrina (genel tuvalet) ile birlikte Magnesia'nın önemli yapıları arasında yerini almıştır. Magnesia'da bugün kısmen görülebilen diğer yapılar arasında ise, Milet'teki Faustina Hamamının bir kopyası olan hamam, Odeon, Stadion, spor ağırlıklı bir eğitim merkezi olan Gymnasion, Roma tapınağı, Bizans suru ve 5. yy.a ait enine planlı Çerkez Musa Camii sayılabilir.

Yerel Lezzetleri

Aydın ilinin genelinde yaygın olan ot kavurmaları (sarmaşık, kedirgen, dalgan, turp otu gibi), keşkek, kızartma, Germencik ilçesinde de bilinen yöresel bir lezzettir. Yörede meşhur olan ve öne çıkan diğer bir lezzet "Ortaklar Çöp Şişi" dir. Ortaklar beldesinde çöp şiş yapan pek çok işletme bulunmaktadır.

VII. İNCİRLİOVA İLÇESİ⁸

A. KONUMU

Aydın il merkezine 11 km uzaklıktadır. Kuzeyinde İzmir, doğusunda Aydın merkez ilçesi, güneyinde Koçarlı, batısında ise Germencik ilçesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

İncirliova bölgesinde Hititler, Frigler, Lidyalılar, İonlar, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar egemen olmuşlardır. Bu medeniyetlerle ilgili, geniş kapsamlı kazı ve araştırmalar yapılmamıştır. Karabağ, Erbeyli ve Ömerbeyli köylerinde adları bilinmeyen tarihi kalıntılara rastlanmaktadır.

---

⁸ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://incirliova.bel.tr/index.php?act=Sayfa&page=33>, (İncirliova Belediyesi Resmi Sitesi), 30.05.2012.; http://www.incirliova.gov.tr/default_B0.aspx?content=200, (İncirliova Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 30.05.2012;

İncirliova 1400'lü yıllardan beri yerleşim yeridir. 1867 yılında bucak olmuş, 1898 yılında da belediye teşkilatı kurulmuştur. O zamanki adı Karapınar iken 1942 yılında İncirliova olarak değiştirilmiştir. 4 Temmuz 1987 tarihinde de ilçe statüsüne kavuşmuştur.

Germencik ve İncirliova 26 Mayıs 1919'da Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Yöre halkı işgale sürekli direnmiş, 20-21 Haziran 1919 tarihlerinde düşmana Erbeyli İstasyonunda bir baskın düzenlemiş ve çok sayıda şehit vermiştir. Erbeyli'de kaybedilen şehitler adına ilçede bir anıt bulunmaktadır. Büyük Taarruz sonrası işgal güçlerinin İzmir'e doğru geri çekilmesi ile paralel olarak İncirliova da 7 Eylül 1922 tarihinde düşmandan temizlenmiştir. Lozan Antlaşması sonrası gerçekleşen mübadele kapsamında İncirliova'ya da Girit ve diğer adalardan gelip yerleşenler olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre İncirliova'nın toplam nüfusu 44.075 kişidir. Acarlar isminde 1 beldesi, 6 mahallesi, 21 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçenin yüzölçümü 151 km² olup deniz seviyesinden yüksekliği 64 metredir. Aydın-İzmir otoyolu coğrafi yapı olarak ilçeyi ikiye böler. İlçenin kuzey kesimleri dağlık arazi olup, değişik oranda meyilli arazilerdir. Güney kesimi ise düz bir yapı arz eder. Kuzeyinde Aydın Cevizli Dağları, güneyinde ise Büyük Menderes Ovası ile çevrilidir. İlçenin en önemli akarsuyu Büyük Menderes olup İkizdere, Yalkıdere ve Cılımbız çayları bu nehre dökülmektedir.

D. TARIM YAPISI

Ege bölgesinde bulunması, Akdeniz iklimine sahip olması, yaz-kış tarım yapılabilmesi, arazisinin sulak ve ekilebilir olması nedeniyle ilçe ekonomisinin % 80'i tarıma dayalıdır. İncir, zeytin, pamuk, sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Aydın – İzmir Demiryolu'nun güneyinde kalan tarla arazilerinin % 85'inde pamuk olmak üzere, değişik oranlarda buğday, arpa, birinci ve ikinci ürün mısır, az miktarda ayçiçeği gibi bitkilerin ekimi yapılmaktadır.

Demiryolunun Kuzeyinde kalan arazinin yaklaşık 1- 1,5 Km. genişliğindeki kısmında tamamen meyvecilik hakim olup, bu sahanın kuzeyinde kalan dağ köylerinde zeytin ve bölgenin en önemli ürünü olan incir yetiştiriciliği yoğun olarak yapılmaktadır.

Narenciye başta olmak üzere erik, şeftali, kayısı, üzüm gibi meyve çeşitleri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Sebzeçilikte en fazla göze çarpan ürünler domates, biber, patlıcan, bamyası, fasulye ve börülcedir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede Akdeniz İklimi hakimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Yıllık sıcaklık ortalaması 17.7 °C'dir. Meteorolojik verilere göre en yüksek sıcaklık 44 °C, en düşük sıcaklık –11 °C olarak tespit edilmiştir. Yıllık ortalama nispi nem % 63 dolayındadır.

F. HAYVANCILIK

İklimin uygun olmasından dolayı büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Büyükbaş hayvancılığının yanı sıra tavukçuluk ve yumurtacılık da son yıllarda gelişme halindedir. Bölgede ayrıca deve sucuğu üretimi yapılmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçede tarıma dayalı olarak küçük ölçekli işletmeler mevcuttur. Mevcut tarımsal işletmeler arasında çırçır fabrikaları, zeytinyağı fabrikaları, incir işleme mağazaları bulunur. Ayrıca ilçede sanayi sitesi mevcuttur. Sanayi sitesinde imalata yönelik üretim olmayıp, bakım-onarım ve inşaat sektörüne yönelik işler yapılmaktadır. İlçede bir çok köyün içme suyu yeraltı suları ile karşılanmaktadır.

Deve Güreşleri

Deve güreşlerinin tarihi 19. yüzyılın başlarına kadar uzanır. O tarihlerde İzmir yönüne giden kervanlar, eski adıyla Karapınar olan, şimdiki İncirliova'da konaklamaktadır. Konaklama esnasında develerin birbiriyle güreştiklerini gören deve

sahipleri, develerinin bu hareketlerine ilgi duymuşlar, zamanla bu durumu gelenek haline getirmişlerdir. Önceleri şahıslar arasında iddia yoluyla ufak çaplı yapılan deve güreşleri, daha sonraları genişleyerek, toplumsal bir eğlence haline gelmiştir. Her yıl düzenlenen deve güreşlerine, Aydın ili dışından Çanakkale, Balıkesir, Denizli, Antalya ve İzmir yörelerinden katılımcılar olmaktadır. Deve güreşleri ilçeye hem yöreden hem çevre illerden ziyaretçi çekmekte ve hareket kazandırmaktadır.

İncir Festivali

İlçede 1997 yılından bu yana İncir Festivali düzenlenmektedir. Festival kapsamında ilçenin ve incirin tanıtımı için çeşitli etkinlikler düzenlenmekte, üreticiler arasında en kaliteli inciri yetiştiren üreticiye ödül verilmektedir.

Yerel Lezzetleri

Aydın'ın diğer bölgelerinden ayrılan özel bir yemek olmamakla birlikte ilçede yapılan yöresel yemekler; saç böreği, çingene pilavı, paşa böreği, yuvarlama, kırılı kızartma, ekmek dolması, hamur çorbası, keşkek ve ot kavurmalarıdır.

VIII. KARACASU İLÇESİ⁹

A. KONUMU

Karacasu, Aydın il merkezine 85 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Kuyucak, batısında Bozdoğan, güneyinde ve doğusunda Denizli ili bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Bölgede yerleşik hayatın tam olarak ne zaman başladığı bilinmemektedir. Ancak, Karacasu Afrodiasias Antik Kenti ve çevresinde bulunan tarihi eserlerden İlçenin tarihinin 5-6 bin yıl öncesine kadar uzandığı değerlendirilmektedir.

---

⁹ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , <http://www.aphrodisias.info/karacasu/cografi-yapisi>. (Aphrodisias Antik Kenti Web Sitesi); 02.06.2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf. (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi),09.06.2012; http://www.naztic.org.tr/upload/yayinlar/BÖLGE_TURİZM_RAPORU-MART_2012.pdf (Nazilli Ticaret Odası Bölge Turizm Raporu Mart 2012), 03/06/2012; <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-57311/afrodisias.html>. (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 02.06.2012.

Bizans kaynaklarına göre, ilçe ve çevresinin Türklerin eline geçişi ve Türk boylarının bölgede iskanı 1071 Malazgirt Meydan Savaşı sonrası rastlar. Tarihi kaynaklardan, Selçuklu kabilelerinden Dağhan sülalesine mensup Eymür Aşiretinin Ataeymir Beldesinin bulunduğu yerde yerleşmiş olduğu; Ayhan Kabilesi Yazırlı Boyunun Yazır Köyü ve civarını yurt edindikleri; bu boylardan gelen "Karasül" Oymağının ise, "Karacasu Köyü"nü kurdukları anlaşılmaktadır.

11. - 13. yüzyıllar arasında bölge dört kez Selçukluların eline geçmiş ve Karacasu toprakları Türkmen boylarınca iskan edilmiş; bölgeye, bir süre Menteşe Beyliği, daha sonra da Aydınoğulları Beyliği egemen olmuştur. 1413 tarihinde II. Murat, Karacasu topraklarını Osmanlı İmparatorluğu'na katmış; 1864 yılında Nazilli'ye bağlı bucak olan Karacasu, 1867 tarihinden itibaren ilçe olarak Aydın iline bağlanmıştır.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Karacasu'nun toplam nüfusu 20.074 kişidir. Ataeymir, Geyre, Yenice isminde 3 beldesi, 6 mahallesi, 27 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Karacasu İlçesi, doğusunda bulunan Babadağ ile batısında bulunan Karıncalı Dağı arasında kalan ve yer yer dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahip yaklaşık 40 km uzunluğundaki vadide kurulmuştur.

İlçenin en önemli akarsuyu Dedeler Köyünden çıkıp Büyük Menderes Irmağına dökülen Dandalaz Çayı'dır.

İlçenin rakımı 600 metre olup en yüksek noktası Karıncalı Dağı'dır. İlçenin yüzölçümü, 782 km²'dir.

D. TARIM YAPISI

Dağlık ve ormanlık alanların çokluğu sebebiyle tarım alanları küçük çaplıdır. Tarım faaliyetleri arasında meyvecilik başta gelmektedir. İlçe elma yetiştiriciliği yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Buna ilave olarak zeytin, incir, üzüm, nar, şeftali ve ceviz yetiştirilen başlıca tarımsal ürünlerdir.

Tarla ziraatı açısından tütün önemli bir yer tutmaktadır. Diğer tarla bitkilerinden buğday, arpa, mısır, pamuk ve yem bitkileri ekilişi de mevcuttur.

İlçede toplam 222.000 dekarlık genel tarım arazisi mevcuttur. Sulanan tarım arazisi miktarı 40.000 dekar ve kıraç arazi miktarı 182.000 dekadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçenin iklimi, Akdeniz iklimi özelliklerini taşımaktadır. Ancak, rakımın kısmen yüksek olması nedeniyle, Aydın ilinin diğer bölgelerine göre kış mevsimi daha soğuk, yaz mevsimi ise daha serin ve kuraktır.

F. HAYVANCILIK

Ekonomik alanda önemli bir geçim kaynağı da hayvancılıktır. Ancak, mera alanlarının yetersizliği, et ve süt ürünlerinin düşük fiyatlarla alıcı bulması ve girdi fiyatlarının yüksekliği hayvan mevcudunun yıllar itibariyle azalmasına sebep olmuştur.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçede soğuk hava depoları, zeytinyağı fabrikaları gibi tarıma dayalı işletmeler mevcuttur. Yine tarım ürünlerine bağlı olarak nakliyecilik ve meyve-sebze ticareti söz konusudur.

Ayrıca dericilik, seramikçilik, zeytin işletmeciliği ve dokumacılık en önemli sanayi kollarının başından gelmektedir. Değişik kapasitede deri işleme atölyeleri mevcuttur. Hali hazırda küçük veya orta ölçekli 12 deri, 25 seramik ve 7 zeytin işletmesi mevcuttur. Aynı zamanda, evlerde zeytin işletmeciliği yapılmaktadır. Dokumacılık ise daha çok aile işletmesi olarak geleneksel bir şekilde yürütülen bir uğraş alanıdır. Özellikle, Ataköy, Işıklar, Yeniköy, Palamutçuk ve Dikmen köylerinde çok sayıda tam otomatik dokuma tezgahı vardır.

Yeraltı Zenginlikleri

Karacasu Dedeler köyünde iyi kaliteli içeriği olan diyatomit yatağında zaman zaman işleme yapılmaktadır. Mermer açısından Karacasu ilçesi önemli potansiyellere sahiptir. İlçede Geyre, Tepecik, Hangediği ve Nargedik sahalarında toplam 30 milyon m³ potansiyel mermer rezervi tespit edilmiştir. Bu sahalarda özel sektör

tarafından işletme yapılmaktadır. İlçede Göztepe ve Bölükardıç'ta işletilen zımpara yatakları bulunmaktadır.

El Sanatları

Çömlekçilik

Yörede 200 yıllık geleneği olan bir el sanatıdır. Yörede bulunan Karıncalı Dağından çıkarılan ve demir oksit oranı çok yüksek olan kırmızı toprak ile yapılan çömleklerin rengi herhangi bir boya ya da vernik işlemi görmeden sadece fırınlanmak suretiyle yöreye özgü kırmızı rengini almaktadır. Toprak, killi olması sebebi ile su geçirmemektedir ve testi yapımına uygundur. Yaklaşık 35 ustanın çalıştığı atölyeler ilçenin bir mahallesinde toplu halde bulunmaktadır. Üretim süreci, toprağın elenmesinden çamur haline getirilmesine ve tezgahta işlenerek son ürün haline gelmesine kadar tamamen geleneksel metotla yapılmaktadır.

Dericilik

İlçe ekonomisi için önemli bir girdi oluşturmaktadır. Hayvandan çıkan ham derinin “kumaş” haline gelene dek geçirdiği sürecin tamamı Karacasu'daki işletmelerde gerçekleşmektedir. Hem yurt içi hem yurt dışı satış olmasında rağmen ilçede derinin ürün haline getirildiği ve pazarlandığı bir işletme söz konusu değildir. Sadece Adnan Menderes Üniversitesi Karacasu Meslek Yüksek Okulu Dericilik Bölümünde Karacasu derisi ile yapılmış ürünler kısıtlı sayıda mevcuttur.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Afrodiasias Ören Yeri ve Müzesi

Karacasu İlçesi büyük bir turizm potansiyeline sahiptir. İlçeye 13 km mesafede Geyre Beldesinde bulunan Afrodisias Ören Yeri ve Müzesi, Türkiye'nin ve dünyanın sayılı müzelerinden ve ören yerlerinden biri olup yılda yaklaşık 200.000 yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir.

Adını aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'den alan Afrodisias özellikle Roma çağında Aphrodite tapınımları ile ünlenmiş antik bir kent olup, günümüzde de çok iyi korunmuş anıt yapıları ile Türkiye'nin en önemli arkeolojik yerlerinden biridir.

Sonraki devirlerde üzerine tiyatro yapılan höyük, M.Ö. 5000'lere kadar giden prehistorik bir yerleşmedir. M.Ö. 6. yüzyılda Aphrodisias küçük bir köydür. İlk Aphrodithe tapınağı da bu devirde yapılmıştır. Bu görünüm M.Ö. 2. yüzyılda ızgara planlı kentin kuruluşu ile değişmiştir. Bu devirde kentte, yaklaşık bir kilometrelik bir alana yayılmış 15.000 civarında insan yaşamaktadır. M.Ö. 1. yüzyılda Roma İmparatoru Augustus Aphrodisias şehrini kişisel koruması altına almıştır. Bugün ayakta kalan anıtlar ondan sonraki iki yüzyıl içinde yapılmıştır.

Tiyatro ve tapınak arasında etrafı sütunlarla çevrili iki meydan planlanmıştır. (Tiberius Portikosu ve Agora). Antik dünyanın en iyi korunmuş stadyumu ise kentin kuzey ucunda yer almaktadır. M.S. 3. yüzyılın sonlarında Aphrodisias Roma İmparatorluğunun Karia Eyaletinin başkenti olmuştur. M.S. 4 yüzyılın ortalarında da kentin etrafı surla çevrilmiştir.

Bu kent antikçağın önde gelen mimarlık, sanat, heykeltıraşlık ve tapınma merkezlerindedir. Yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda tıp ve astronomi alanlarında da çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir. Kentte görülebilecek başlıca yapı kalıntıları, M.S. 2. yüzyılda İmparator Hadrianus zamanında yapılan hamam, büyük havuzlu agora, M.Ö. 1. yüzyılda Tanrıça Aphrodite için yapılan tapınak, stadyum, tiyatro, tiyatro hamamı, odeon, piskopos sarayı, felsefe okuludur.

Bölge Bronz Çağı içinde önemli bir yerleşim alanıdır. Afrodisias Ören yeri içinde bulunan ve Arkeolojik araştırmalar yapılan Akropol ve Pekmez Tepe höyükleri, Bronz Çağının bütün tabakalarını kapsayan önemli buluntular vermişlerdir. Afrodisias kazılarında, Akropol Tepe Höyüğü ve Afrodit Tapınağı çevresinde Demir Çağı, Lidya tipi seramik veren tabakalar, Arkaik ve Klasik Dönem yerleşimi tespit edilmiştir. M.Ö. birinci bin yıl içinde bölgenin en önemli antik kenti olan Afrodisias'ta Ön Asya kökenli Tanrıça İştar, Astarte, Anadolu kökenli Tanrıça Kybele ve Grek kökenli Tanrıça Afrodit kültürlerinin birleşmesinden oluşan doğa ve bereket tanrıçası nitelikli "Afrodisias Afrodit"i kültü gelişmeye başlamış ve Afrodit Tapınağı kurularak şehir bir kült (inanç) merkezi haline gelmiştir.

Doğal Güzellikler

Çamarası Köyünde bulunan ve henüz turizme açılmayan Sırtlanini Mağarası ve ayrıca Bahçeköy Şelalesi görülmeye değer doğal güzelliklerdir. Aydın ilinin en yüksek yerleşim birimi olan Karacasu, yayla turizmi açısından da önem taşımaktadır. Özellikle yaz aylarında ilçe, il ve ilçelerden çok sayıda ziyaretçi almaktadır.

Yerel Lezzetleri

Karacasu Pideleri ve Pidecileri

Aydın'ın birçok ilçesinde olduğu gibi Karacasu da pide konusunda çok iddialı ilçelerden birisidir fakat Karacasu'nun iddiası sadece pideler anlamında değildir. İşletmelerle ve ilçenin yöneticileri ile yapılan söyleşilerde diğer ilçelerdeki ustaların Karacasu kökenli olduğu bilgisi alınmıştır. Bir başka deyişle Karacasu hem pideleri ile hem pide ustaları ile sektörde iddialıdır.

IX. KARPUZLU İLÇESİ¹⁰

A. KONUMU

Karpuzlu, Aydın il merkezine 54 km uzaklıktadır. Batısı ve kuzeybatısında Koçarlı, doğusu ve kuzeydoğusunda Çine, güneyinde Muğla ili bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Bölgedeki en eski yerleşim izleri Karia Devletine aittir. Bölge Kariyalılardan sonra Pers, Roma, Bizans dönemlerini yaşamıştır. Aydınoğulları ve Menteşoğullarının bölgeye hakim olması 14. yüzyıla denk gelmektedir. Aynı yüzyılın sonunda ise bölge Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

---

¹⁰ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , http://www.aydin.gov.tr/default_B1.aspx?content=1009, (Aydın Valiliği Resmi Sitesi), 01.06.2012; , http://www.karpuzlu.gov.tr/default_B0.aspx?content=195, (Karpuzlu Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 01.06.2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi), 01.06.2012; <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-57314/alinda.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 01.06.2012

Karpuzlu yerleşimi ilk önce Dolamanlı mevkiinde kurulmuş, daha sonra bugünkü alana yerleşilmiştir. İlk adı Demircidere olup, 19.06.1971 yılında Belediye Teşkilatı kurulduktan sonra Karpuzlu olarak değiştirilmiştir.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Karpuzlu'nun toplam nüfusu 11.958 kişidir. 4 mahallesi, 19 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçenin iki önemli dağı Gökbel ve Beşparmak Dağlarıdır. İlçeye adını da veren verimli Karpuzlu ovası her tür tarım faaliyetine imkan sağlamaktadır.

D. TARIM YAPISI

İlçe ekonomisi genel olarak tarıma dayalıdır. Nüfusun büyük çoğunluğu geçimini tarımsal faaliyetlerle sağlamaktadır. İlçede ana tarım ürünleri zeytin ve pamuktur. Ayrıca mısır, buğday, susam, börülce, ve karpuz yetiştirilmekte, tarla sebzeçiliği de yapılmaktadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçe'nin genel bitki örtüsü çam ormanı (kızılcım, karaçam, fıstıkçamı) ve zeytinlikler ile tipik Akdeniz bitkileri olan makilerdir. Yazları sıcak ve yağışsız, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir.

F. HAYVANCILIK

Bölgede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Dağ köylerinde ve özellikle Tekeler Köyü civarında arıcılık yaygındır. Bölgedeki doğal bitki örtüsüne paralel olarak Çam Balı, Kargan (Karabaş Otu) ve Hayıt Balı üretilmektedir.

G. YEREL DEĞERLERİ

Bölgedeki ticari faaliyetler yaygın üretilen tarım ürünlerine bağlı işletmeler şeklindedir.

Yeraltı Zenginlikleri

Bölgede feldispat ve kuvars yatakları mevcuttur.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Alinda Antik Kenti

Karpuzlu ilçesinde yer alan Alinda, önemli Karia kentlerinden biridir. Bugünkü Karpuzlu yerleşiminin kuzeybatısında bulunmaktadır. Karia prensesi adanın yönetiminin kendisine bırakılması yönünde bir anlaşma yaparak kenti buraya gelen Büyük İskender'e teslim etmiştir. Alinda bir süre Aleksandria olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde Alinda kenti Grek kültürünü benimsemiş, Roma döneminde de önemini sürdüren kent M.S. 3. yüzyıla kadar kendi adına para basmıştır. Alinda Bizans döneminde Aphrodisias Metropolitliğine bağlı piskoposluk merkezi olmuştur.

Alinda kentinin etrafı bir sur ile çevrilidir. Sur duvarları yerel granit taşından yapılmıştır. Oldukça iyi korunmuş durumdaki sur duvarları yer yer kulelerle desteklenmiştir. Kente su sağlayan su kemerleri de yer yer korunmuş durumdadır. Akropolün batısındaki su kemeri dört ayak üzerine oturmuş yuvarlak kemerli bulunmaktadır. Alinda'da bugünde ayakta kalan en önemli yapı Agora'dır. Dikdörtgen planlı yapının güneyinde üst katı stoa olarak düzenlenmiş pazar yapısı yer alır. Doğu – Batı yönünde uzanan yapı üç katlıdır. Akropolün güneybatı eteğinde tiyatro yer alır. Tiyatro Roma döneminde de ilavelerle kullanılmıştır. Akropolde yalnız planı belli olacak durumda iki adet tapınak temeli yer almaktadır.

Yerel Lezzetler

İlçeye özgü bir lezzet olmamasına karşın diğer Aydın ilçelerinde de yapılmakta olan yemekler yapılmaktadır. Bunlara örnek olarak saç böreği, ot kavurmaları, pelvize tatlısı, börülce yemekleri, kuru biber kavlatması, odun ateşinde sebze kızartması sayılabilir. Ayrıca Karpuzlu ilçesinde yerel adıyla "Filiskin" olarak nitelendirilen filiskin (yarpuz) bitki çayı tüketimi fazladır.

X. KOÇARLI İLÇESİ¹¹

A. KONUMU

Koçarlı, Aydın il merkezine 21 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Germencik, İncirliova ve Aydın merkez ilçesi, doğusunda Çine ve Karpuzlu, güneyinde Muğla, batısında ise Söke ilçesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Yörenin bilinen ilk sahipleri, M.Ö. 300 yıllarına kadar yaşadığı sanılan ve bugünkü Mersinbeleni Köyü'nün güneyindeki harabelerde yaşadığı tespit edilen Karia'lı Amyzonlar'dır. Bu dönemde bölge, Büyük İskender'in komutanlarından Antiyöküs idaresinde 150 yıl kadar kalmış, daha sonra Roma İmparatorluğu dönemini yaşamış, 1260 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin egemenliğine girmiş, Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra ise bir süre Menteşeoğulları Beyliği'nin yönetiminde kalan Koçarlı ve civarı, Sultan Çelebi Mehmet tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Koçarlı adı; bir rivayete göre Koçarlı'ya yerleşen kişilerin eski yerleşim yeri olan Kaçkar, Kaçkarlı'dan, diğer bir rivayete göre ise göçebe oluşlarından dolayı "Göçerler" kelimesinden gelmektedir.

Kanunî Sultan Süleyman'ın, 1522 yılında Rodos Seferi'ne çıkarken ordusuyla Koçarlı dolaylarında konakladığı bilinmektedir. Bölgeden Kanuni ile birlikte Rodos Seferine giden Türk Aşiret Reisi Mehmet Bey'e sefer dönüşü Sarıçay, Büyük Menderes ve Çine Çayı arasında kalan arazi Kanuni tarafından bağışlanır. Cihanoğulları bölgeye yerleşir ve günümüze kadar ulaşmış olan ilçe merkezindeki kuleyi inşa ederler.

---

¹¹ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://www.kocarli.bel.tr/#>, (Koçarlı Belediyesi Resmi Sitesi), 01/06/2012; [kocarli.gov.tr/nufus_ve_ekonomi.html](http://www.kocarli.gov.tr/nufus_ve_ekonomi.html), (Koçarlı Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 31.05.2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi), 09.06.2012.

Yunanlıların 27 Mayıs 1919'da Aydın'ı işgali ile İtalyan denetiminde bulunan Koçarlı'ya Büyük Menderes nehrini aşarak göç edenler de olmuştur. Koçarlı, II. Meşrutiyet'e kadar (1908) köy olarak yönetilmiştir. Meşrutiyetten sonra, coğrafi konumu sebebi ile bucak haline getirilmiş, 1 Nisan 1946 yılında ise ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Koçarlı'nın toplam nüfusu 25.109 kişidir. Bıyıklı ve Yeniköy isminde 2 beldesi, 5 mahallesi, 44 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçe Türkiye'nin en verimli ovalarından biri olan Büyük Menderes Ovası'nın güneyinde kurulmuştur. Denizden yüksekliği 61 metre olan ilçe 534 km² alana sahiptir.

İlçenin ovaları, Büyük Menderes Ovaları olarak anılır. Bu ovalar buldukları kasaba ve köylerin adları ile isimlendirilmişlerdir; doğuda Halilbeyli, Çakmar, Cincin, Boydere, Çakırbeyli, Boğaziçi, Orhaniye Ovaları, batıda Büyükdere, Şahinciler, Sobuca Dedeköy, Tekeli, Güdüşlü, Yeniköy, Bıyıklı, Kasaplar, Yağhanlı, Haydarlı Ovaları bulunmaktadır. Dağlık kısımlarda ise Beşparmak Dağları arasında genişçe düzlüklere rastlanmaktadır. Astune Yaylası, Çulhalar Yaylası ve Mersinbelen Yaylası, bölgenin önemli yaylalarıdır.

Bölgenin en önemli akarsuyu şüphesiz İncirliova ve Koçarlı arasında sınır durumundaki Büyük Menderes Nehri'dir. Bunun yanında küçük çay ve dereler de bölgenin su zenginliğine katkıda bulunurlar. Boyderesi, Cincin, Çakmar, Koçarlı, İlhanlı, Büyükdere, Güdüşlü dereleri dışında, Çine çayı, Sarıçay bölgenin önemli su kaynaklarıdır.

D. TARIM YAPISI

Aydın ilinin en eski yerleşim yerlerinden biri olan Koçarlı'da pamuk ve zeytin ekonominin temelini teşkil eder. Bunların yanı sıra incir, kestane, sera sebzeçiliği ve hayvancılık da gelişmiştir. Özellikle dağ köylerinde yer alan fıstık çamları, 13.828 hektar alanı kaplamakta ve bu köylerde yaşayan vatandaşlarımız için

önemli bir gelir kalemi oluşturmaktadır. Çam fıstığı yanında buğday, üzüm, mısır, arpa, ayçiçeği de bölgede yetiştirilen tarım ürünleridir.

Dağlık bölgelerde yoğun olarak yetişen kekik, karabaş otu, defne yaprağı ve ısırgan halk tarafından toplanarak çeşitli sanayi dallarına satılmaktadır fakat bu konuda herhangi bir birlik ya da örgütlenme söz konusu değildir.

İlçenin ovalarında özellikle Yeniköy ve Bıyıklı beldelerinde kavun yetiştiriciliği söz konusudur fakat çiftçinin ürünün saklanması ve pazarlanması ile ilgili sorunları mevcuttur. Bu konuda da yine herhangi bir birlik ya da örgütlenme söz konusu değildir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede Akdeniz iklimi hakimdir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Koçarlı'nın bitki örtüsü, dağlarındaki zeytin ve fıstık çamları ile kaplı ormanlarıdır. Fıstık çamı, bölgenin orman dokusundaki en önemli ağaçtır.

F. HAYVANCILIK

İlçenin dağlık kesimlerine arıcılık ve hayvancılık yapılmaktadır. Bölgenin dağlık kesimlerinde yoğun bir şekilde yetişen karabaş otu (kargan) ve hayıt bitkisinden kargan ve hayıt balı, çam ağaçlarının altında yetişen püren bitkisinden ise püren balı üretimi imkanı mevcuttur.

Son yıllarda bölgede Karya koyun yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu konuda Kasım 2011'de Koçarlı İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından geliştirilip finansal desteği Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sağlanan "Karya Koyun Projesi" kapsamında yeşil kart düzeyinde gelire sahip vatandaşlara yetiştirmesi için Karya ırkı koyun temin edilmiştir.

G. YEREL DEĞERLERİ

Bölgede tarıma dayalı bir sanayiden bahsedebiliriz. Zeytinyağı fabrikaları, salamurhane ve tarım makineleri de ekonomiye önemli katkılar sağlamaktadır.

Yeraltı Zenginlikleri

Bölgede altın, bakır, kurşun, çinko, demir gibi metalik maden oluşumları söz konusudur. Çine, Bozdoğan ve Koçarlı ilçelerinde bir kısmı işletilmekte olan kuvars yatakları mevcuttur. Koçarlı-Çavdar – Küçükçavdar sahasında muhtemel uranyum rezervi tespit edilmiştir.

Geleneksel Değerler

Aydın'ın birçok ilçesi için bir gelenek haline gelmiş olan deve güreşleri, Koçarlı ilçesinde de Haydarlı beldesinde düzenlenmektedir. Deve güreşleri bölgeye hem yöreden hem çevre illerden gelen katılımcılarla turistik bir hareketlilik kazandırmaktadır.

El Sanatları

Yöre kadınları; iğne oyası, kaneviçe, dantel türünde el işleri yapmaktadır fakat proje kapsamında yapılan ziyaretlerde gerek teknik, gerek çeşit olarak yöreye özgü bir el sanatına rastlanmamıştır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Amyzon Antik Kenti

Bugün Karpuzlu İlçesi'nde yer alan antik Alinda kentinin kuzeyinde yüksek ve sarp kayalık bir yerde kurulmuş eski bir Karia kentidir. Günümüzde Koçarlı İlçesi'nin 30 km. güneyindeki Akmesit Köyü sınırları içindedir. Mazın Kalesi ismiyle anılmaktadır.

M.Ö. III. yüzyılda Ptolenosların bağdaştığı olan Amyzon, Roma devrinde de yaşamaya devam etmiş ve daha sonra bir psipokosluk merkezi olmuştur.

Antik kentin kalıntıları günümüzde görülebilir durumdadır. Kentin etrafını izodomik regtogonal şekilde örülmüş çok güzel taş işçiliği gösteren bir sur kuşatmaktadır. Kentin önemli ikinci kalıntısı yazıtların anlattığına göre Apollo ve Artemis'e ait olması gereken tapınaktır. Tapınak tamamen yıkıldığı için planı hakkında bir şey söylemek pek mümkün değildir.

Cihanoğlu Kulesi

1763-1764 yıllarında Cihanzade İbrahim Ağa tarafından yaptırılmış, 1960'lı yıllarda restore edilmiştir.

Kuleyi de içine alan Cihanzadeler'e ait bahçedeki konak 1949 yılında çıkan bir yangında kül olunca yerine yenisi inşa edilmiştir. Bu bahçede aynı zamanda bölgenin ilk tatlı su çeşmesi de bulunmaktadır.

Cihanzade Mustafa Camii

Koçarlı ilçe merkezindedir. 1584 yılında mescit olarak inşa edilen bugünkü Cihanoğlu Camii, 1773 yılında Koçarlı eşrafından Cihanzade Mustafa Bey tarafından camii haline getirilmiştir. İlk kez 1784 yılında, ikinci kez 1834 yılında tamir görmüştür. Mihrabın üzerine bir İtalyan ressam tarafından Mekke panoraması işlenmiştir. Barok üslupta işlenmiş mermer mimberi gerçekten görölmeye değer niteliklere sahiptir. Ahşap işlemeli giriş kapısında ahşap süsleme ve oymacılık sanatının tüm inceliklerini görmek mümkündür.

Yerel Lezzetleri

Koçarlı ilçe merkezindeki birçok evde ve dağ köylerinde ekmek, özel yöntemlerle hazırlanır. Buralarda ekmek, sac üzerinde pişirilir. İlçede ot ağırlıklı bir beslenme alışkanlığı söz konusudur.

Özel günlerde, düğünlerde ve yemekli toplantılarda yemek listesinin başında et ve buğdayın dövülmesi ile yapılan keşkek bulunmaktadır. Bunun dışında yöreye özgü diğer yemekler; Paşa Böreği, Yuvarlama, Tandır Kebap, Kulak Çorbası, Etlı Enginar, Arapsaçı, Zeytinyağlı Börölce, Zeytinyağlı Kırlı Kızartma, Patlıcan Kavurma, Kedirgen, Sarmaşık Kavurma, Nohutlu Kereviz, İmam Bayıldı, Ev Makarnası, Turp Otu Salatası, İrmik Helvası, Cızdırma, Sallama, Pelte, Gatmer, Çılbır, Kapama, Saç Böreği'dir.

XI. KÖŞK İLÇESİ¹²

A. KONUMU

İlçe, güneyde Dalama beldesi, batıda Umurlu beldesi, doğuda Sultanhisar ilçesi, kuzeyde ise İzmir'in Ödemiş ve Beydağ ilçeleri ile komşudur. Aydın il merkezine 18 km uzaklıktadır ve Aydın – Denizli kara yolu üzerinde yer almaktadır.

B. KISA TARİHİ

Araştırmalara göre birçok uygarlığın izlerini taşıyan yöre, sırasıyla Hitit (Eti) Frigya, Lidya, Pers, Makedonya İmparatorluğu, Bergama Krallığı, Roma ve Bizans dönemlerini yaşamıştır. Bizans sonrası bölgede Anadolu Selçukluları hüküm sürmüş, Anadolu Selçuklu hâkimiyetinin zayıfladığı dönemde ise Menteşe ve Germiyan Beylikleri kurulmuştur. Aydınoğlu Mehmet Bey'in döneminde Köşk ile birlikte Karacasu, Bozdoğan, Atça, Sultanhisar, Umurlu ve yöresi Aydınoğullarının hakimiyetine geçmiştir. 1426'da Aydınoğulları Beyliğinin topraklarının kesin olarak Osmanlı Devletine katılması ile birlikte bölge de Osmanlı egemenliğine girmiştir.

I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında en çetin, en acımasız olayların yaşandığı bölge, efe ve zeybeklerin üstün gayretleri ve vatanperverlikleri sayesinde 6 Eylül 1922 tarihinde işgalden kurtarılmıştır. Bu nedenle, 6 Eylül Köşk'ün "Kurtuluş Günü" olarak çeşitli törenlerle kutlanmaktadır. 20 Mayıs 1990 tarihinde ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Köşk'ün toplam nüfusu 27.231 kişidir. İlçenin 4 mahallesi, 24 köyü bulunmaktadır.

---

¹² İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , http://www.aydin.gov.tr/default_B1.aspx?content=1009, (Aydın Valiliği Resmi Sitesi), 22.05.2012; http://www.kosk.gov.tr/default_B0.aspx?content=179, (Köşk Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 22.05.2012; <http://www.kosk.bel.tr/object.asp?bolum=1659&uyeid=0>, (Köşk Belediyesi Resmi Sitesi), 23/05/2012;

Ç. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

İlçenin alanı 188 km² olup, Büyük Menderes çöküntü hendeğinde, Büyük Menderes'in kuzeyinde konumlanmıştır. Denizden yüksekliği 65 metredir.

Güneyi ova olan ilçenin kuzeye gittikçe daha engebeli ve yüksek bir arazi yapısına sahip olduğu görülmektedir. İlçenin kuzeyinde doğu-batı yönünde uzanan Aydın Dağları bulunur. Güneyinde Menderes Nehri ve Menteşe Dağları ile çevrili olan Köşk, Büyük Menderes çöküntü ovasında yer alır. Köşk Ovası Büyük Menderes Nehrinin son 2500 yıldan beri taşıdığı alüvyonlarla dolmuştur.

İlçede bulunan en önemli akarsu, ovanın yüzeyinde doğu-batı doğrultusunda uzanan ve Ege Denizi ne dökülen Büyük Menderes Nehri ve ilçenin kuzeyinden Aydın Dağlarından doğan, güneye doğru akan ve Büyük Menderes'te son bulan Başçayır deresidir. Ayrıca ilçe sınırları içerisinde Ethembey Gölü ve Yavuzköy Gölü bulunmaktadır.

D. TARIM YAPISI

Köşk ilçesinde iklimin elverişliliği sayesinde çok çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmekte ve hem iç hem dış piyasaya sürülmektedir.

Akdeniz ikliminin ilçede hâkim olması, ilçe topraklarının oldukça verimli olması ve elde edilen ürünlerin kaliteli olması gibi nedenlerle ilçede yaşayan halk tarım faaliyetlerine büyük önem vermektedir. Büyük Menderes Nehri, sulama kanalları ve yeraltı suyunun zenginliği tarımda çeşitliliği arttırmıştır.

Köşk Yavuzköy'e yakın alanlarda yapılan sondaj çalışmalarında 980 m. ile 1300 m. arasında dört adet jeotermal kuyu açılmıştır. Buradan elde edilen sıcak su, elektrik enerjisi üretmede kullanılmakta olup ayrıca tarımsal amaçlı kullanılması da planlanmaktadır.

İlçe merkezi ve ova köylerinde narenciye, pamuk, mısır; yüksek arazi yapısı olan köylerde önemli miktarda zeytin, incir, kestane, ceviz, elma gibi ürünler üretilmektedir. Ayrıca önem sırasına göre karpuz, erik, şeftali, buğday, arpa gibi ürünler de yetiştirilmektedir.

Zeytin ve zeytinyağı, ilçe için oldukça değerlidir. İlçe ekonomisinde önemli bir yere sahip olan zeytin üretiminin % 70'i yağ, %30'u salamura olarak değerlendirilmektedir. Kontinü sistem zeytinyağı fabrikalarının sayısında artış görülmektedir.

İncir, ilçe ekonomisine katkısı ve yetiştirme alanının genişliği açısından ikinci sırada bulunmaktadır. İncir ağaçları, yaklaşık olarak 2500 hektarlık alanı kapsamaktadır. Bu sahadan yılda 8500 ton kuru incir meyvesi elde edilmektedir. Ayrıca diğer komşu ilçelerden de yaklaşık olarak 7000 ton civarında kuru incir ilçede işlenmektedir.

Kestane, ilçeye önemli miktarda girdi sağlaması bakımından Köşk ilçesinin ekonomisi için oldukça önemlidir. Köşk, gerek kestane ağaç varlığı gerekse üretim yönünden Aydın ilinde 3. sırada yer almaktadır. Aydın ili ise ülkemizde 1. sıradadır. Kestane, Sarıçam, Menteşeler, Kızılcaköy, Kıran, Ketenyeri, Karatepe, Gökğiriş, Cumayanı, Başçayır, Akçaköy ve Ahatlar köylerinde yoğun olarak yetiştirilmektedir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Köşk ilçesinde ve çevresinde Akdeniz iklimi görülür. İlçede yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. İlçedeki en sıcak ay Temmuz, en soğuk ay ise Ocak ayıdır. İlçeye yıllık 400 mm ile 700 mm arasında yağış düştüğü görülmektedir.

İklime bağlı olarak, ilçede hâkim olan bitki örtüsü, Akdeniz ikliminin tipik bitki örtüsü olan makidir. Bu bitki örtüsü 500–600 metreye kadar yaygın olarak görülür. 800 metreye kadar kızılçam, 900 metreye kadar fıstık çamı, 450 metreye kadar pınal meşesi ve 700 metreye kadar zeytin delicesi görülür. Kekik, sarmaşık ve kendirgen gibi otsu bitkiler ilçede oldukça yaygındır.

F. HAYVANCILIK

İlçe ekonomisi genel olarak tarıma dayalı olmasına rağmen, ilçede büyük ve küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Sığırcılık ova köylerinde daha çok süt sığırcılığı olarak yapılmaktadır. İlçenin önemli gelir kaynaklarından biri de arıcılıktır.

G. YEREL DEĞERLERİ

Köşk ilçesinde, sanayileşme ve ticaret, tarımsal üretime bağlı olarak gelişme göstermekte, orta ve küçük ölçekli işletmelerin sayısının arttığı görülmektedir. İlçede tarımsal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve pazarlaması alanlarında onlarca firma, fabrika veya küçük işletme halinde faaliyet göstermektedir.

Yeraltı Zenginlikleri

İlçe, elektrik enerjisi üretimi ve tarım alanlarında kullanılabilecek önemli jeotermal enerji kaynaklarına sahiptir. Bu bağlamda, Aydın-Salavatlı Jeotermal Sahası 8,5 MWe Jeotermal Santrali Projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında, Aydın ili, Sultanhisar ve Köşk İlçeleri hudutları içerisinde yatırım yapılmaktadır. İlk aşamada yatırımı tamamlanan pilot tesis mevcut AS-1 ve As-2 no'lu iki üretim kuyusunun üretimini kullanacaktır. Salavatlı jeotermal sahasının rezerv zenginliğinin bulunması, bölgede Aydın-Köşk İhtisas Organize Sera Bölgesi oluşumunu hızlandırmakta ve bu yöndeki proje çalışmaları devam etmektedir.

Geleneksel Değerler

Deve Güreşleri

Köşk'te ve Aydın'ın diğer ilçelerinde yapılan bu geleneksel halk eğlencesinin amacı, daha çok toplumsal bir dayanışma ve kültürel etkileşimdir. İlk olarak 210 yıl kadar önce organize edilmiş ve düzenlenmiştir. Deve güreşleri, tek hörgüçlü dişi yoz develer ile "buhur" adı verilen çift hörgüçlü erkek develerin eşleşmesinden meydana gelen ve "tülü" adı verilen erkek develer arasında yapılır. Güreşler genellikle Aralık, Ocak, Şubat aylarında düzenlenir.

El Sanatları

İğne oyları (iplik-ipek), grep oyları, kefiye oyları, havut yapımı, semer-eyer yapımı, ağaç işleri (ağızlık, beşik, biblo, çocuk oyuncağı), hasır dokumacılığı, sepet yapımı yöredeki el sanatlarının başlıcalarıdır.

Köşk ilçesi Çiftlik Köyünde gelin olan kızlar kına gecesinde yörenin geleneksel kıyafeti üzerine ya da gelinlikle birlikte aksesuar olarak gelin grebi denilen bir baş örtüsü takmaktadırlar. Bu örtünün kenarında Kirpikli Pat da denilen

Gelin Grep Oyası olarak da adlandırılan bir çeşit iğne oyası bulunmaktadır. Çiçek çiçek işlenmekte olan bu oyanın özelliği çiçekler ve yaprakların etrafına dik durması için at kuyruğu kılı geçirilmesidir. Bu oyanı yörede yapan birkaç kadın kalmıştır.

Yerel Lezzetleri

Aydın'ın diğer ilçelerinde de bilinen yöresel lezzetlerden bazıları şunlardır; Acılı güveç, kapama, patlıcan biber kızartma, zeytinyağlı kırlı kızartma, zeytinyağlı taze ve kuru börülce, patlıcan kavurma, sarmaşık kavurma, nohutlu kereviz, etli enginar, arap saç, kedirgen, keşkek, yuvarlama (sıkma), paşa böreği, cilav (ayran böreği), ekmek dolması, çingene pilavı, lokma, pelvize, kabak tatlısı. Yöre, şifalı otlar bakımından da oldukça zengindir.

XII. KUŞADASI İLÇESİ¹³

A. KONUMU

Kuşadası ilçesi Aydın ilinin kuzeybatı köşesinde bir yay şeklinde uzanmaktadır. Kuzeyinde İzmir ili Selçuk ilçesi, doğusunda Germencik ilçesi Ortaklar beldesi, güneydoğusunda Söke ilçesi, batısından da Ege Denizi bulunmaktadır. İlçenin Aydın merkezine uzaklığı 57 km'dir.

B. KISA TARİHİ

İyonlar tarafından Efes'e bağlı "NEOPOLİS" adıyla şimdiki şehir merkezine çok yakın olan Yıllancı Burnu mevkiinde kurulduğu sanılan Kuşadası , M.Ö. V.

---

¹³ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , <http://kusadasi.gov.tr/?efestech=sayfalar&cat=1&sira=1>, (Kuşadası Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 09.06.2012; http://www.kusadasi.bel.tr/dosyalar/stratejik_plan/stratejik_plan.pdf, (Kuşadası Belediyesi Resmi Sitesi- 2010-2014 Stratejik Planı); 09/06/2012; <http://www.geka.org.tr/icerik/0/144/anasayfa.htm>, (Güney Ege Kalkınma Ajansı Resmi Sitesi, Kuşadası), 09.06.2012; <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-57351/korunan-alanlar-milli-parklar-ve-tabiat-parklari.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi, Korunan Alanlar - Milli Parklar Ve Tabiat Parkları-), 09/06/2012; <http://www.kadikalesianaia.org/cogkonum.html>, (Kadı Kalesi Anaia Kazısı Web Sitesi),09.06.2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi),09.06.2012.

yüzyıl başında Perslerin, M.Ö. 64 yılında Romalıların ve daha sonra da Bizanslıların hakimiyetine geçmiştir.

Ortaçağlarda Venedik ve Cenevizliler buraya “Scalanova” (Yeni İskele) adını vermişlerdir. 1413 yılında 1. Mehmet Çelebi zamanında Osmanlılar tarafından zapt edilmiş ve içinde pek çok kuş yuvası bulunan Güvercinada’ ya ithafen adına “Kuşadası” denmiştir. Kuşadası 1865 yılında ilçe olmuştur, 1957 yılına kadar İzmir iline, bu tarihten sonra da Aydın iline bağlanmıştır.

İlçe kurtuluş savaşı yıllarında İtalyan ve Yunan işgali görmüş, 7 Eylül 1922’te düşman işgalinden kurtulmuştur. 7 Eylül ilçede “Kuşadası Kurtuluş Günü” olarak kutlanmaktadır.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Kuşadası’nın toplam nüfusu 88.464 kişidir. Davutlar ve Güzelçamlı isminde 2 beldesi, 15 mahallesi, 6 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçe Ege Denizi kıyısında Kuşadası adıyla anılan körfezin yamaçlarına kurulmuş ve güneye doğru daralan yarım hilal biçiminde gün geçtikçe genişlemiştir. Aydın ilinin batısında bulunan ilçenin deniz seviyesinden yüksekliği 5 metredir. İlçe merkezinin doğusunda Pilav dağı ile Kalafat dağı, batısında ise Kilise dağı bulunmaktadır.

D. TARIM YAPISI

Kuşadası ilçesinin arazi varlığı 34.020 hektardır. Bunun % 61,1’ini orman ve fundalık alanlar, % 27,52’lik bölümünü ise diğer araziler (yerleşim yeri, kullanılmayan, taşlık, tarıma elverişsiz vb. alanlar) oluşturmaktadır. % 11,38’lik bölümünde ise tarım arazileri bulunmaktadır. Çiftçi Kayıt Sistemine göre Kuşadası ilçesindeki tarım arazisi 38.720 dekadır. İlçede tarım arazilerinin % 80’ini meyve (zeytin, bağ, şeftali, narenciye, kiraz vs.) alanları oluşturmaktadır. % 20’lik bölüm ise tarla bitkileri ve sebze üretimi için ayrılmıştır.

İlçede Davutlar yolu üzerinde 1 büyük organik tarım işletmesi bulunmaktadır. Bu işletme bitkisel ve hayvansal üretiminin tamamını organik yöntemlerle üretmektedir. Bununla birlikte Kirazlı Köyünde 40 civarında üretici organik tarıma başlamışlardır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Kuşadası ilçesinde tipik Akdeniz iklimi hâkimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise yağmurludur. Yıllık ortalama sıcaklığı 16,8°C'dir. Kuşadası ilçesinde yağışların az olduğu Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında nisbi nem oranı da % 60'ın altına düşmektedir.

F. HAYVANCILIK

Kuşadası İlçesinde hayvancılık yeterince geliştirilememiştir. Büyükbaş hayvan sayısı 2.020; küçükbaş hayvan sayısı 3.420 keçi ve 2.620 koyun olmak üzere toplam 6.040'tır. Balıkçılık yoğun olarak denizde teknelerle avcılık şeklinde yapılmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

Kuşadası'nın ekonomisi turizm ve tarıma bağlı sektörlerle dayalıdır. İlçe'deki turizmin gelişiminde yöreye ticaret amacıyla gelen denizci ve tüccarların Efes Harabeleri ve Meryem Ana'yı kendi ülkelerinde tanıtmalarının büyük etkisi olmuştur. Özellikle Meryem Ana'nın 1960'lı yılların başında Vatikan tarafından kutsal yer olarak ilan edilmesinden sonra, ilçenin turizm gelişimi de giderek hızlanmıştır. Gümrük giriş - çıkış kapısının bulunması turizmin gelişmesindeki en önemli etkenlerden biridir. Turistler ilçeye genellikle yakındaki tarihi ören yerlerini (Efes, Milet, Priene, Didim, Afrodisias gibi) gezmek için gelmektedirler.

Kuşadası ilçe merkezinde faaliyet gösteren 2 adet liman bulunmaktadır. Bunlardan biri kruvaziyer gemiler için olan yolcu limanı, diğeri ise yat limanıdır.

Yeraltı Zenginlikleri

Aydın ilindeki önemli jeotermal alanlardan biri Kuşadası sınırları içerisinde bulunan Kuşadası-Ilıca Jeotermal Sahasıdır. Kaynak kaplıcada, kaplıca tesisi ısıtılmasında ve sera ısıtılmasında kullanılmaktadır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı

Ege Bölgesi'nde Aydın'ın Kuşadası ve Söke ilçeleri sınırları içerisinde yer alan Milli Parkta, Kuşadası-Söke karayolu ile ulaşılmaktadır. Milli Park Kuşadası'na 28 km., Söke'ye 34 km. uzaklıktadır. Samson Dağı'nın Ege Denizi'ne doğru uzantısıyla şekillenen Dilek Yarımadası'nın jeolojik yapısı palezoik şistler, mezozoik kalker ve mermerler ile neojen tortul kütlelerden meydana gelmiş, Menderes mastının bir parçasıdır. Yarımada kumlu, killi, yatık ve yüksek kıyı şekillerini içeren plajlarıyla ilgi çekici kıyı özelliklerine sahiptir.

Milli Park nesli tükenmeye yüz tutmuş Anadolu parçasının batıda yaşadığı son noktadır. Ayrıca, Akdeniz ülkelerinde korunan türler arasında da bulunan Akdeniz foku ve deniz kaplumbağaları milli parkın kıyılarında yaşama ve üreme olanağı bulmuştur. Milli Parkın kuzeydoğusundaki Dilek Tepesi'nin eteğinde yer alan Güzelçalmlı köyündeki M.Ö. 9.-8. yüzyıllarda kutsal sayılan İonia'nın siyasal ve bilimsel merkezi olan Panionion, konfederasyonun toplantı yeri olarak kullanılmıştır.

Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı

Kuşadası İskelesi yakınındadır. 1618 yılında Sadrazam Öküz Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır. Kalın ve yüksek duvarların çevrelediği dikdörtgen avlunun etrafında iki katlı, revaklı kapalı mekan vardır. Moloz taş ve devşirme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Küçük bir iç kale görünümünde olan kervansaray, en üst kısmı üçgen uçlu, sivri dandanelidir. Çeşitli dönemlerde restorasyon görmüş ve sağlam durumdadır. Günümüzde otel ve turistik tesis olarak kullanılmaktadır.

Anaia – Kadı Kalesi

Kuşadası ilçe merkezinin yaklaşık 8 km güneyinde, Davutlar beldesinin kuzeybatısında, ülkenin en uzun plajının üzerinde, günümüzde yazlık siteleri arasında kalmış bir kale harabesi bölge sakinleri tarafından uzun zamandan beri Kadıkalesi olarak bilinmektedir.

Yakın geçmişte Kuşadasının en verimli tarım arazilerinden biri olan Karaova mevkiinde yer alan Kadıkalesi ören yeri, bugün içinde bulunduğu mahalleye adını vermiştir.

Pygela Antik Yerleşimi

Dünyada, sağlık şehri olarak kurulan ilk kent Pygela'dır. Argos Kralı Agamemnon, 10 yıl süren Truva savaşları sırasında, yorgun düşen askerlerini dinlendirmek, hem de savaş gemilerini onarmak için şehri kurmuştur.

Panionion

12 İon şehrinin oluşturduğu yarı dini, yarı siyasi Panionion Birliği'nin merkezi, Güzelçamlı beldesi içinde bulunan, Dilek Yarımadası'ndaki Milli Park sınırları içinde kalan, Kaletepe'de "Karyon - Otomatik Tepe" idi. M.Ö. 700 yıllarında 12 şehir devletinin delegelerinin, yılın belirli günlerinde Panionionda toplanıp, önemli politik kararlar alındığı bilinmektedir. Panionion, aynı zamanda iyi bir kehanet merkezi olarak da tanınmaktadır.

Neapolis

Güvercin Ada'nın güneyinde, denize uzanan ikinci bir yarımadadır, Antik çağlarda İonlar tarafından kurulan Kuşadası'nın ilk yerleşim yerlerinden biridir. Halen deniz altında antik bir kentin kalıntıları mevcuttur.

Güvercinada

Kuşadası kıyısında yer alan küçük bir adadır. Bir mendirek ile karaya bağlanmıştır, üzerinde Bizans döneminde inşa edilen bir kale bulunmaktadır. Osmanlı imparatorluğu zamanında ve özellikle Mora isyanı sırasında diğer adalardan gelecek saldırılara karşı bir ileri karakol görevi görmüştür. Ayrıca, korsanlara karşı kullandığı için halk arasında "Korsan Kalesi" adı ile anılmaktadır. Kale restore edilerek, aydınlatması yapılmış ve turizmin hizmetine sunulmuştur.

Roma Hamamı

İon ve Roma dönemlerinde, Kuşadası ve çevresi insanlara Pygela ve Roma hamamları ile şifa dağıtmıştır. Efes'in parlak döneminde, cilt hastalıklarının her çeşidine iyi gelen şifalı su kaynağının üzerine inşa edilen Roma Hamamı, Ilıca Tepe'nin eteklerinde harap vaziyettedir.

Kurşunlu Manastırı

Kurşunlu Manastırı, Davutlar'ın arkasındaki tepede denizden yaklaşık 600 m yüksekte, körfezi kuşbakışı gören bir konumdadır. 8.yy da yoğun Hıristiyan göçüne maruz kalan bölgede, Efes'e yakın pek çok manastır, Bizans mimarisinin güzel bir örneğidir.

Andız Kulesi

Andız Kulesi Mevkii Kuşadası'ndan Aydın'a giden Atatürk yolu üzerinde Pilav dağı eteklerindedir. M.Ö. 2000 yıllarında, İç Anadolu'dan göç eden Karya'lı Legel ve Lidyalılar'dan oluşan küçük bir gurup bu bölgeye yerleşmiştir. Uzun yıllar tarımla uğraşarak yaşamlarını sürdüren bu topluluktan, günümüze ulaşmış bir buluntu yoktur. Andız Kulesi'nin, Helenistik devirden kalma bir gözetleme kulesi olduğu sanılmaktadır.

Kale İçi Camii

Öküz Mehmed Paşa tarafından 17.yy da Kervansaray ile birlikte yaptırılmıştır. Kuşadası'nın görkemli tek camisidir.

Yerel Lezzetleri

Kuşadası'na özgü lezzetlerden birisi parça et, nohut, arpacık soğanı ile pişirilen bir tür pilav olan “bolama”dır. Lok lok pilavı ya da adak yemeği de denmektedir. Bunun dışında Aydın genelinde bilinen zeytinyağlı yemekler ve ot kavurmaları da yerel lezzet olarak karşımıza çıkmaktadır.

XIII. KUYUCAK İLÇESİ¹⁴

A. KONUMU

Kuyucak, Aydın il merkezine 57 km uzaklıktadır. Batısında Nazilli, doğusunda Buharkent ilçesi ve Denizli ili, güneyinde Karacasu, kuzeyinde Manisa ili bulunmaktadır.

---

¹⁴ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-63305/ilceler.html>, (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 07.06.2012; http://www.kuyucak.gov.tr/default_B0.aspx?content=1041, (Kuyucak Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 04.06.2012;

B. KISA TARİHİ

M.Ö. 2000 yıllarında Hitit egemenliğinde olan ilçe, M.Ö.1200 yıllarında Lidyalıların hakimiyetine girmiştir. Sırasıyla Pers, Roma, Bizans ve Selçuklular yönetimine geçen yöre 1425 yılında Osmanlı Devletine bağlanmıştır. Kent, asırlarca Aphrodisias ile Efes arasında yolculuk yapan askeri birlikler ile ticaret kervanlarının yerleşim yeri olarak ünlü olmuştur.

İlçenin belediye örgütü 1876 yıllarına dayanmaktadır. 1860'larda bucak merkezi olan Kuyucak, 1953 yılında ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Kuyucak'ın toplam nüfusu 28.724 kişidir. Başaran, Horsunlu, Kurtuluş, Pamukören ve Yamalak isminde 5 belde, 6 mahallesi, 23 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Aydın dağları ile Menteşe dağlık yöresi arasında uzanan Büyük Menderes nehrinin doğusunda yer almaktadır. Yüzölçümü 465 km²'dir.

Kuyucak ilçesi, Ege Bölgesi'nde birbirine paralel uzanan yükseltiler ve graben ovalarının, Büyük Menderes nehrinin aktığı çöküntü alanının kuzey kesiminde ve Aydın dağlarının eteğindedir. Kuyucak'ın güney bölümünü, boydan boya Menderes ovası kaplamaktadır. En önemli yükselti 2000 m. yüksekliğe erişen Karıncalı Dağıdır.

Kuyucak'ın en büyük akarsuyu Büyük Menderes'tir. Dinar yakınlarından doğup Bafa gölünün batısındaki eski Milet şehrinin 30 km. ilerisinde Ege Denizi'ne dökülmektedir. Büyük Menderes nehrinin Aydın ili sınırları içindeki uzunluğu 160 km.'dir.

D. TARIM YAPISI

Kuyucak ekonomisinin temeli tarıma, hayvancılığa ve orman ürünlerine dayanmaktadır. Akdeniz ikliminin görülmesi bölgede tarım ürünlerinde çeşitlilik getirmektedir. Ova tabanında pamuk ve diğer tarım ürünleri yetiştirilirken, birikinti

konisi yamaçlarında meyvecilik (narenciye, erik, kayısı), sulanmayan yamaçlarda ise incir, zeytin yetiştirildiği görülmektedir.

Kuyucak ilçesinin taban arazisi olan Menderes ovası pamuk yetiştirmek için çok elverişlidir. Kuyucak da iddialı tarım ürünlerinden biri de portakaldır. Kuyucak ilçesi turunçgiller yetiştirdiği gibi daha çok bu türlerin fidancılığını yapan bir merkez konumundadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Kuyucak'ta yazlar 35-40 derecelik sıcaklıklar gösterir. Kuyucak Akdeniz iklim karakterine bağlı olarak en çok kışın yağış alır. İlbahar ve sonbahar aylarında da yağış görülür. Yaz aylarında ise kurak geçer.

Kuyucak ilçesinin tabii bitki örtüsü Akdeniz ikliminin etkisiyle yükseltiyeye göre değişir. 0-600 metre arasında maki bitki topluluğu, 600-2200 metre arasında karışık orman örtüsü, 2.200 metrenin üstünde dağ çayırıkları yer alır.

F. HAYVANCILIK

Mera hayvancılığı; ekime elverişli toprakların az olduğu dar vadiler içinde yerleşen bütün dağ köylerinde yaygındır. Hatta Pamucak ve Dereköy'de tarımdan önde gelen bir uğraş olduğu görülmektedir.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçede ticari değeri olan ürünler; zeytin, pamuk, narenciye bölge içindeki tüccarlar ve Tariş tarafından alınmaktadır. Hayvansal ürünler ise mandıralar tarafından toplanmaktadır.

İlçede endüstri daha çok tarıma dayanmakla birlikte küçük kapasiteli çırçır ve zeytinyağı fabrikaları bulunmaktadır.

Yerel Lezzetleri

Yörede Aydın genelinde de bilinen paşa böreği, zeytinyağlı yemekler, ot kavurmaları, yuvarlama gibi yöresel lezzetler bilinmektedir. Portakal üretiminin fazla olması nedeniyle bu konuda sektör markalaşmasına uygun olduğu düşünülmektedir.

XIV. NAZİLLİ İLÇESİ¹⁵

A. KONUMU

Nazilli, Aydın il merkezine 45 km uzaklıktadır. Batısında Sultanhisar ve kısmen Yenipazar, güneyinde Bozdoğan, doğusunda Kuyucak ve kuzeyinde İzmir ili bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Büyük menderes havzasına yerleşen Etiler, Orta Asya medeniyetini buradan deniz aşırı ülkelere kadar yaymışlardır. M.Ö. 1200 Yılında bu imparatorluk yıkılmış yerine Frigler geçmiştir. Frigler sonrası bölgede Lidyalılar, Persler, Atinalılar, İspartalıları, Büyük İskender ve Makedon İmparatorluğu, Romalılar, Bizanslılar hüküm sürmüşlerdir. Selçukluların Anadolu'ya hakim olmaları ile birlikte bölge Selçuklular idaresine geçmiş, sonrasında ise Aydınnoğulları ve Osmanlılar bölgeye hakim olmuşlardır.

28 Mayıs 1919'da Yunan işgali ile karşılaşan Nazilli, 5 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuştur. Nazilli 19.yüzyıldan itibaren Aydın sancağına bağlı olarak yönetilmiş, 1831 yılında ilçe merkezi olmuştur. 1881 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Nazilli'nin toplam nüfusu 146.624 kişidir. Arslanlı, İsabeyli, Pirlibey isminde 3 beldesi, 18 mahallesi, 60 köyü bulunmaktadır.

---

¹⁵ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır., <http://www.nazillitb.gov.tr/v3/default.asp?dokuman=120>, (Nazilli Ticaret Borsası Web Sitesi), 01.06.2012; <http://www.nazilli.bel.tr/nazilli.asp?x=nazillide-tarim&id=4>, (Nazilli Belediyesi Resmi Sitesi), 01.06.2012; http://www.naztic.org.tr/upload/yayinlar/BÖLGE_TURİZM_RAPORU-MART_2012.pdf (Nazilli Ticaret Odası Bölge Turizm Raporu Mart 2012), 03/06/2012; http://www.mta.gov.tr/v2.0/turkiye_maden/maden_potansiyel_2010/Aydin_Madenler.pdf, (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi), 09.06.2012;

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

İlçenin yüzölçümü toplam 644 km²'dir. Büyük Menderes Havzası'nın oluşturduğu ova, Nazilli'de genişlemeye başlamakta ve kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 10 km'yi geçmektedir. Nazilli'nin de içinde bulunduğu ova denizden 75–80 metre yüksekliktedir

İlçe sınırları içinden doğarak Büyük Menderes ırmağına dökülen ve bu ırmağı besleyen İsabeyli Deresi, Dalıca-Gereniz Çayı, Dere köy Çayı ve Mergen Çayları başlıca akarsu kaynaklarıdır.

D. TARIM YAPISI

İlçede tahıl grubundan buğday, arpa, çavdar üretilmekte, buğday tarladan kaldırıldıktan sonra ikinci ürün olarak mısır üretimi yapılmaktadır.

Nazilli pamuk üretimi olarak Türkiye'de çok büyük bir potansiyele sahiptir. Nazilli'de üretilen pamuk elyaf kalitesi açısından dünyada en kaliteli olanlarındandır. Pamuktan üretilen elyaf, tekstil ve diğer sanayi dallarında kullanılmaktadır.

1934 yılında kurulan Nazilli Pamuk Araştırma Enstitüsü pamuk konusunda bilimsel araştırmalar yaparak hem daha kaliteli pamuk üretilmesine hem de pamuk çekirdeği üretimiyle verimin artırılması konusunda çalışmalar yapmaktadır.

İlçede Ege Tütünü diye adlandırılan tütün üretimi de yapılmaktadır fakat bölgede yetiştirilen diğer tarım ürünleri ile kıyaslandığında üretimi çok düşüktür.

İlçenin özellikle dağ yamaçlarında zeytin üretilmektedir. Nazilli'de ayçiçeği, susam, patates, yerfıstığı ve kestane de yetiştirilmektedir. Özellikle Aydın ilindeki kestane üretimi Nazilli'nin yüksek kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Kestane genellikle iç piyasaya Nazilli'den gönderilmektedir.

Türkiye'nin meyankökü üretiminin % 80'i Menderes Havzasından karşılanmaktadır. Meyan kökü Nazilli'de de çok eski zamanlardan beri üretilmektedir.

İlçede yetişen bir diğer önemli ürün ise incirdir. Üzüm üretimi de oldukça ileri düzeye gelmiştir. Gemre, Salman ve Sultaniye gibi çeşitleri vardır. Özellikle Sultaniye cinsi ihracata dönük olarak yetiştirilmektedir.

İlçe için bir diğer önemli gelir kaynağı da turunçgillerdir. Portakal, limon, mandalina yetiştirilmektedir. İlçe de meyve olarak elma, çilek, şeftali, kiraz ve erik üretimi söz konusudur.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Arazi varlığı, coğrafi konumu, iklim koşulları, su kaynakları ve toprak yapısının uygunluğu Nazilli'de tarım ürünleri ve bitkiler açısından büyük bir çeşitlilik ve zenginlik görülmesine sebep olmaktadır.

F. HAYVANCILIK

Nazilli'de hayvancılık da gelişim göstermektedir. İlçede hayvan varlığı listelendiğinde 20.500 büyükbaş, 19.750 küçükbaş, 3420 tek tırnaklı, 85.600 kanatlı, 3650 fenni kovan, 300 yerli kovan bulunmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

İlçede tarıma dayalı bir sanayi söz konusudur. İlçenin stratejik tarım ürünleri olan incir, kestane ve pamukla ilgili işletmeler yanında, ticari buzdolabı ve soğutucu üretimi, enerji sistemleri, otomotiv, depolama ve taşımacılık sektörleri de gelişmiştir.

Türkiye'nin ilk basma fabrikası olan ve açılışı 1937'de Atatürk tarafından yapılmış olan Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası ilçede bulunmaktadır fakat fabrika şu an aktif değildir.

Yeraltı Zenginlikleri

Nazilli – Gedik Jeotermal Sahası ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca ilçede bakır, kurşun, çinko zuhurları vardır fakat zuhur olduğu için rezerve yönelik çalışma yoktur. Yine Nazilli ve Germencik ilçelerinde küçük civa zuhurları vardır. İlçenin İsabeyli beldesinde çıkmakta olan doğal kaynak suyu İsabeyli Belediyesinin Şırlan Doğal Kaynak Suyu Dolum Tesislerinde şişelenmektedir.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Harpasa Antik Kenti

Nazilli İlçesi'nin Esenköy Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Yüksekçe bir tepe üzerine kurulu olan kent, eski bir Karia kentidir. Kentin etrafı bugün hala görülebilen surlarla çevrilidir. Antik kentten günümüze ulaşan en önemli yapı, Esenköy modern yerleşmesinin hemen üzerinde yer alan yeni su deposunun altındaki antik tiyatrodur.

Kentin içinde bulunan Arpaz Beyler Konağı, 18. yüzyıl Ayanlık dönemi yapılarından biridir. Arpaz'daki en önemli mimari yapılar kümesini oluşturan beyler konağı, Harpasa Antik Kentinin bulunduğu Hisartepenin eteklerinde ve Akçay Ovasına hakim konumda inşa edilmiştir.

Mastaura Antik Kenti

Mastaura Antik Kenti, Nazilli ilçesi Bozyurt Köyü sınırları içinde Menderes Nehri'nin kuzeyinde ve Nysa Antik kenti yakınlarında bulunmaktadır. Kent Bozyurt Köyü'nün 1 km kuzeyinde, doğu ve batısı yüksek tepelerle çevrili, ortasından Mastaura (Krizoroas) deresinin geçtiği dar vadinin kuzeyinde yer alan küçük bir antik yerleşmedir. Bu derenin Hellen dilinde "Altın Kılıçlı Dere" anlamına geldiği bilinmektedir. Hıristiyanlık döneminde piskoposluk merkezi olan kent Ephesos ve Khalkedon konsillerine katılmıştır.

Yerel Lezzetler

Nazilli ilçesinde de pide çeşitleri yaygın olarak tüketilmektedir. Nazilli Ticaret Odası tarafından bu konuda markalaşma çalışmalarının yapıldığı proje gezilerinde edinilen bilgiler arasında yer almaktadır. Ot kavurmaları, yuvarlama, keşkek, paşa böreği, zeytinyağlı kızartma ve sebze yemekleri yine yöresel lezzetler olarak bilinmektedir. İlçede ayrıca kardan yapılan ve pekmez ya da meyve şuruplarıyla tatlandırılan bir soğuk tatlı çeşidi bulunmaktadır. "Kar Helvası" adıyla bilinen bu tatlı türü için ilçede yine markalaşma ve tanıtım çalışmalarının yapıldığı öğrenilmiştir.

XV. SÖKE İLÇESİ¹⁶

A. KONUMU

Aydın ilinin 54 km batısındadır. Kuzeyinde Kuşadası, İzmir ve Germencik, doğusunda Koçarlı, güneyinde Muğla ve Didim, batısında Ege Denizi bulunmaktadır

B. KISA TARİHİ

İlçe Priene antik kentini sınırları içerisinde bulundurmaktadır. Bölge Hitit, Lidya, Pers, Makedon İmparatorluğu, Roma, Bizans dönemlerini yaşamıştır.

Bizans egemenliğinin sonlarına doğru 1300 yıllarında Aydın Bey'in Türkmen aşiretlerini buraya getirdiği ve Söke'yi bu aşiretlerden birinin başkanı olan Süleyman Şah'ın dedesi adına kurduğu söylenmektedir. 1426'da Menteşe Beyliğinin merkezi olan Söke, Osmanlılar döneminde de Menteşe Sancağının merkezi olarak kalmıştır. 18.yy başlarında Sığla sancak merkeziyken 1868'de Aydın'a bağlanmıştır.

İlçe, 17-18 Mayıs 1919 tarihinde İtalyanlar, 21 Nisan 1922 günü ise Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. İlçenin 6 Eylül 1922'de Yunan işgalinden kurtuluşu her yıl 6 Eylül günü törenlerle kutlanmaktadır.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Söke'nin toplam nüfusu 115.692 kişidir. 7 beldesi, 8 mahallesi ve 34 köyü bulunmaktadır.

---

¹⁶ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-77684/priene.html>, <http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/belge/1-57351/korunan-alanlar-milli-parklar-ve-tabiat-parklari.html> (Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi), 25.05.2012; http://www.soke.gov.tr/default_B0.aspx?content=47, (Söke Kaymakamlığı Resmi Sitesi, Söke'nin Tarihçesi), 25.05.2012; <http://www.sto.org.tr/sokehakkinda.html>, (Söke Ticaret Odası Resmi Sitesi), 25.05.2012; <http://www.aydinyeniufuk.com.tr/news.asp?id=3502>, (Aydın Yeni Ufuk Gazetesi Web Sitesi, -Söke olarak seracılık sektörüne hazırız haberi-), 25.05.2012;

Ç. COĞRAFI ÖZELLİKLERİ

Söke'nin yüzölçümü 1.088 km² olup, deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 23 metredir. Büyük Menderes nehrinin yakınında kurulmuş olan kent geniş düzlük halinde alüvyon ovanın kuzey kıyısında yer almaktadır. Şehre 50 km. uzaklıkta Bafa Gölü bulunmaktadır. Göl, Söke ve Milas sınırları içerisinde kalmaktadır. Söke'nin kuzeyinde Samson Dağları, Gümüş ve Kemer Dağları, güneyinde ise Beşparmak Dağları bulunmaktadır.

D. TARIM YAPISI

Söke, Türkiye'nin en önemli pamuk üretim alanlarından biridir. İlçenin ekonomisi, yıllık gayrisafi hasılanın %70'ini sağlayan tarımsal üretim ile tarıma dayalı sanayi malları üretimine dayanmaktadır.

İlçede 37.530.8 hektarlık bir alanda başta pamuk, hububat, mısır ve ayçiçeği olmak üzere diğer tarla bitkileri üretimi, 22.647.3 hektarlık bir alanda zeytin, narenciye, incir ve diğer meyve üretimi, 770 hektarlık bir alanda ise sebze ve bostan (karpuz) üretimi yapılmaktadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Söke'de tipik Akdeniz iklimi görülmektedir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Söke'de Akdeniz Bölgesi'nin karakteristik bitki örtüsü makiler yer almaktadır. Dağların yüksek kesimlerinde karaçam ve fıstık çamı, dağ yamaçlarında zeytin, düzlük alanlarda incir, narenciye, yetişmektedir. Söke ovasında yetişen kültür bitkileri, buğday, arpa, yulaf, mısır vb. sanayi bitkileri; pamuk, ayçiçeği, susamdır.

F. HAYVANCILIK

İlçede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yanında kanatlı hayvanlara yönelik üretim yapılmaktadır. Bal üretimi de mevcuttur.

G.YEREL DEĞERLERİ

İlçe, tarıma dayalı üretim yapan sanayi tesisleri, tarım ürünleri işleme ve değerlendirme tesisleri ve kooperatif kuruluşları ile yüksek bir potansiyele sahiptir.

Yeraltı Zenginlikleri

Söke ilçesi sınırları içerisinde kuvars, zımpara taşı, linyit, feldispat madenleri çıkarılmaktadır. Bölgede ayrıca uranyum rezervi bulunmaktadır. Söke-Aydın Karayolu Argavlı Köyünde yapılan sondaj çalışmalarında ilk etapta seracılık için yeterli olan 70 derecelik sıcak suya ulaşılmıştır. Bu kaynağın modern seracılık çalışmalarında kullanımını söz konusu olabileceği düşünülmektedir.

El Sanatları

Körüklü Söke Çizmesi

Söke'de yaklaşık 100 yıllık geleneği olan bir el sanatıdır. Körüklü çizme, Aydın bölgesi efelerinin boyunlarına sarı yağlık (puşu), başlarına sekiz köşe kasket taktıkları yerel efe kıyafetlerinin önemli bir parçasıdır. Bugün bu el sanatını icra eden sadece birkaç usta kalmıştır. Çizmeyi günlük hayatta sürekli kullanan neredeyse kalmamış olsa da, bölge için bir gelenek haline gelmiş olan deve güreşlerinde güreşlere giden deve sahipleri ve efeler tarafından hala giyilmektedir.

Güllübahçe Bez Bebekleri

Proje gezileri kapsamında, Söke'ye 15 km mesafedeki Güllübahçe beldesinde 2005 yılında kurulmuş olan Güllübahçe Kültür Turizm ve Kalkınma Derneği GÜLDER'in bir çalışması olarak Güllübahçe Bez Bebekleri görülmüştür. 2009 yılında 3 aylık düzenlenen kursla bebeklerin yapılmasına ön ayak olunmuştur. Belde kadınları tarafından 2009 yılından bu yana yapılmakta olan bebekler tamamen el yapımıdır ve Güllübahçe kadınlarının günlük geleneksel giyim tarzını yansıtmaktadır. Şalvarı, yeleği, oyalı yemenisi ve patiği ile yöre kadınının birebir kopyası şeklindedir. Bebeğin gövdesi pamuk doldurularak oluşturulmuştur ve dolgu malzemesi olarak da yine Söke bölgesi pamukları kullanılmaktadır.

Güllübahçe Priene Halı Kilim Atölyesi

Güllübahçe beldesinde yapılmakta olan bir diğer el sanatı ise halı kilim dokumacılığıdır. 2006 yılında kurulmuş olan Priene Halı ve Kilim Dokumacılığı Derneği'nde tamamı yerli halktan 15 kadın halı ve kilim dokumaktadırlar. Halı ve kilimlerin dokunduğu ipleri tamamen doğal malzemelerle ve doğal yöntemlerle renklendirmektedirler. İpleri boyamak için kullandıkları malzemeler arasında kuru

ısırgan, turunç, ada çayı, siyah çay, soğan kabuğu, mandalina, kiraz sapı, zeytin, ceviz kabuğu sayılabilir. “Priene” yazısının ya da pamuk ve zeytin motiflerinin dokunduğu halılar ve kilimler mevcut olmasına rağmen yöreye özgü bir motiften bahsetmek mümkün değildir. Sadece “Menderes” adını çağrıştıran ve “Meander” ismi verilen bir kilim motifi mevcuttur.

Oniks Taş İşlemciliği

Güllübahçe beldesi Turunçlar mevkiinde bulunan Oniks Taş Atölyesinde Priene bölgesinden (Boynak Köyü civarı) çıkarılmakta olan oniks taşlar işlenmekte ve hediyelik eşya olarak satışa sunulmaktadır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Priene

Priene, Samson Dağı'nın güney yamacında, Söke ilçesinin 15 km güneybatısına kurulmuş önemli antik kentlerden biridir. 370 m. yükseklikte sarp bir kaya üzerine kurulması saldırılara karşı koymada avantaj sağlamıştır. Miletos gibi İon Birliğinin bir üyesi olduğu kabul edilen Priene hakkındaki ilk bilgilere ise M.Ö. 7. yüzyıl ortalarında antik kaynaklarda rastlanmaktadır.

Kentin en önemli yapıları arasında Demeter Tapınağı, Athena Tapınağı, tiyatro, agora, Zeus Tapınağı, bouleuterion, Yukarı Gymnasion, Aşağı Gymnasion, Mısır Tapınağı, Büyük İskender'in evi, Bizans klisesi, nekropol ve konut alanları sayılabilir. 5000 kişilik kapasiteye sahip tiyatro M.Ö. 350 yılında inşa edilmiştir..

Bafa Gölü Tabiat Parkı

Bitki örtüsü ile yaban hayatı zenginliğine sahip ve manzara bütünlüğü olan doğa parçalarına “Tabiat Parkı” denilmektedir. Aydın ilinde 1 adet tabiat parkı bulunmaktadır. Ilgın, Zeytin ve Kızılçamdan oluşan bitki örtüsü vardır. 2003 yılı kış ortası kuş sayımında 200.000'den fazla su kuşunun gölde konakladığı belirlenmiştir. Tepeli pelikan, cüce karabatak, flamingo, akkuyruklu kartal, kaşıkçı kuşu bölgenin belli başlı kuş türleridir.

Gölün hemen doğusunda Herakleia Antik Kentinde, Athena ile Endymion Tapınakları, Agora, hamam ve anfiteatro bulunmaktadır. Kıyıya çok yakın bir ada

üzerindeki Bizans Manastırı ve hemen yanında bir kayaya oyulmuş Kaya Mezarı bulunmaktadır.

Eski Doğanbey Köyü

Eski Doğanbey Köyü Söke ilçesine 30 km, Tuzburgazı Köyüne 6 km mesafede bulunan eski bir Rum köyüdür. Eğimli arazide yer seçmiş olan yerleşim, evlerin taş işçiliği ve Arnavut kaldırımlı dar sokakları ile çok etkileyici bir manzara sunmaktadır. 1924 yılında yaşanan mübadele ile Rum halk köyden ayrılmış ve yerlerine Balkan ülkelerinden Türkler getirilip yerleştirilmiştir. Köyde önceki yıllarda okul, karakol gibi işlevler için kullanılan bina restore edilerek Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Ziyaretçi-Tanıtım Merkezi olarak hizmete sunulmuştur.

Yerel Lezzetleri

Nohut mayası ile yapılmakta olan “tatlı maya ekmeği” yöreye özgü bir lezzettir. Söke mutfağına örnek olarak sayılabilecek yemekler; Şevketi Bostan Yemeği, Güllübahçe Tarhanası, Ekmek Dolması, Paşa Böreği, Çalkama / Ayranlı, ot kavurmaları, zeytinyağlı yemeklerdir.

XVI. SULTANHİSAR İLÇESİ¹⁷

A. KONUMU

Aydın il merkezine 30 km uzaklıktadır. Kuzeyinde İzmir, doğusunda Nazilli, güneyinde Yenipazar, batısında ise Köşk ilçesi bulunmaktadır.

---

¹⁷ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , http://www.sultanhisar.gov.tr/default_B1.aspx?content=166, (Sultanhisar Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 30.05.2012; http://www.sultanhisar.gov.tr/default_B1.aspx?content=166, (Sultanhisar Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 30.05.2012; <http://geka.org.tr/yukleme/dosya/jeotermalveenerjisantralleri.pdf> (T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı TR32 Jeotermal Kaynakları ve Jeotermal Enerji Kaynakları Araştırma Raporu 2011); 05/06/2012;, <http://www.yeniasir.com.tr/Ekonomi/2012/05/13/salavatli-jeotermal-elektrik-enerji-santralinin-temeli-atildi>, (Yeni Asır Gazetesi Web Sitesi, -Salavatlı Jeotermal Elektrik Santralinin Temeli Atıldı Haberi-), 30.05. 2012; <http://sultanhisar.bel.tr/?type=Sayfa&mid=3&smid=23>, (Sultanhisar Belediyesi Resmi Sitesi, Akharaka), 30.05.2012

B. KISA TARİHİ

Sultanhisar'ın ilk yerleşim yeri, bugün ilçe merkezinin 3 km. kuzeyinde bulunan NYSA antik kentidir. NYSA Antik Kentinin tarihi ise M.Ö. III. Yüzyıla yani eski Roma devrine kadar uzanmaktadır. Bugün NYSA'da kalıntıları görülen şehir I. Ankokhos tarafından kurulmuş, şehre eşinin ismine ithafen Nysa adı verilmiştir.

Günümüze ulaşan yerleşim, 1270 yılında Selçuklular tarafından kurulmuş, kısa sürede kültür ve sanat merkezi haline gelmiştir. Bölge sırasıyla 1270-1307 yılları arasında Mentешеoğulları, 1370-1390 yılları arasında Aydınöğulları, 1390-1922 yılları arasında da Osmanlı dönemini yaşamıştır. Sultanhisar, Aydınöğulları beyliğinden (1300-1403) Aydın Bey'in kızı Nilüfer Sultan'ın hisarıdır. Bu sebeple yerleşimin adı da "Sultanhisar" olmuştur.

Antik Çağ'dan bu yana "Kral Yolu", "İpek Yolu", "Ulu Yol" gibi önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Sultanhisar, sahip olduğu benzersiz iklimi, tabiat varlıkları yanısıra önemli bir kültür ve sanat merkezi olarak hep önemini korumuş bulunmaktadır.

Milli Mücadele döneminde Kuva-yı Milliye'nin önemli direniş merkezlerinden birisi olmuştur. Yörük Ali Efe'nin Sultanhisar Kavaklı Köyünden oluşu milli mücadelede bu ilçenin önemini daha da vurgulamaktadır. 1958 yılına kadar Nazilli İlçesine bağlı bir bucak merkezi olan Sultanhisar, 1958 yılında ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Sultanhisar'ın toplam nüfusu 21.093 kişidir. Atça ve Salavatlı isminde 2 beldesi, 5 mahallesi, 11 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Yüzölçümü 267 Km² ve rakımı 84 m'dir. Deniz seviyesinden yaklaşık 73 m. yükseklikte kurulmuştur. Sultanhisar genel olarak alüvyal arazi üzerinde bulunmaktadır. Alüvyal arazinin gevşek zeminli oluşu ve alanın jeolojik geçmişine

bağlı olarak birinci derecede deprem bölgesi içerisinde yer alması, ilçenin yatay yönde gelişmesine yol açmıştır.

D. TARIM YAPISI

İlçede yetiştirilen belli başlı ürünler Akdeniz Bölgesi ve Ege Bölgesi'nin özelliklerini taşıyan zeytin, kestane, incir, üzüm, narenciye, pamuk ve çilektir. Tarla sebzeleri yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Sultanhisar Türkiye'nin önde gelen çilek üretim merkezlerindedir. Üretilen çileğin büyük bir kısmı ihraç edilmektedir.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçede Akdeniz iklimi egemendir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Yıllık sıcaklık ortalaması 17 °C'dir. Yamaçlarda maki, çalı türleri, kızılçam, sedir ve meşe ağaçlarından oluşan ormanlar doğal bitki örtüsünü oluşturur.

F. YEREL DEĞERLERİ

İlçenin sanayisi tarıma dayalıdır. Bunlar zeytinyağı fabrikaları, pamuk çırçır fabrikaları, tarım ürünleri muhlama ve paketleme tesisi ve incir işletmeleridir.

Yeraltı Zenginlikleri

Sultanhisar-Salavatlı Jeotermal Sahası

Saha Aydın il merkezinin 20 km doğusunda yer almaktadır. DPT ve MTA'nın Sultanhisar -Salavatlı jeotermal sahasıyla ilgili olarak yapılan değerlendirmelerine göre bölgede bu kaynaklardan elektrik üretimi, şehir merkezi ısıtması (Sultanhisar-Atça-Nazilli-Aydın), sera ısıtması, endüstriyel proses ısısı, merkezi şehir soğutması, termal turizm, termal tesis ısıtması alanlarında faydalanılabileceği belirtilmiştir. Bölgede yapımı tamamlanmış DORA-1 ve DORA-2 isiminde 2 adet jeotermal enerji santrali bulunmaktadır.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Nysa Antik Kenti

Antik Karia bölgesinin en önemli kenti olan Nysa, Sultanhisar İlçesi'nin 3 km kuzey batısında yer almaktadır. Nysa, Büyük Menderes Ovasının kuzeyinde yer alan Aydın kuzey sıra dağlarının güneye bakan yamacında Tekkecikdere adlı akarsuyun çevresinde çok dik bir boğazın oluşturduğu alanın her iki yanında kurulmuş romantik

görünümlü bir kenttir. Nysa’da bir köprü, bir stadyum(amphitheater), akar suların içinden geçtiği gizli bir yer altı geçidi, anfi tiyatro, Gymnasion ve Agora günümüze kadar ayakta kalmış önemli bölümlerindedir.

Acharaka

Nysa antik kenti ile yaklaşık 4 km. batısında yer alan Salavatlı beldesinin kuzeydoğusunda bulunan Acharaka ören yeri, eski çağlarda bir termal tedavi merkezi olarak kullanılmış olmasıyla ünlüdür. Bugün buradaki Sarı Su olarak adlandırılan derenin suyunun içerdiği kükürt ile yeraltındaki kükürtlü gazın varlığı eski çağlarda bu antik yerleşimin çok önemli ve mistik bir tedavi merkezi olmasını sağlamıştır. Milet’in kutsal alanı Didyma’da olduğu gibi Acharaka’daki kutsal yerleşim de Nysa antik kentine kutsal bir yol ile bağlanmıştır.

Yörük Ali Efe ve Malgaç Baskını

Ali Efe 1895 yılında Sultanhisar ilçesi Kavaklı Köyünde dünyaya gelmiştir. 19 yaşına geldiğinde Aydın Dağlarında Alanyalı Molla Ahmet Efe’nin zeybeği olmuştur. Kısa zamanda efesinin ve zeybeklerin güven ve sevgisini kazanarak çetede ikinci adam durumuna gelir. Alanyalı Molla Ahmet Efe’nin Bozdoğan Kavaklıdere baskımında ölümü üzerine “Yörük Ali Efe” adıyla grubun başına geçer.

Dört yıldan fazla dağlarda dolaşan Yörük Ali Efe halk tarafından sevilir, sayılır, destek ve itibar görür. 1919 yılında, Yörük Ali Efe Kuva-yı Milliye’ye katılır ve Çine grubunun lideri olur. 16 Haziran 1919 tarihinde, 60 arkadaşıyla birlikte Sultanhisar İlçesi’ne 2 km. uzaklıkta bulunan Malgaç Demiryolu köprüsünü havaya uçurur ve köprü yanındaki düşman karargahını imha eder, oradaki düşman kuvvetlerini etkisiz hale getirir. Bu baskın, Kuva-yı Milliye’nin adını duyuran, Milli Mücadele hareketini tetikleyen, düşmanın önemli bir kuvvetine karşı yapılan ilk örgütlü, teknik niteliği bulunan planlı bir baskındır. Malgaç Baskımının Batı Anadolu’da milli mücadele savaşının başlamasında öncü bir rolü ve önemi vardır.

Yerel Lezzetleri

Aydın ilinin genelinde de bilinen bazı lezzetleri şunlardır: Kulak çorbası; yemeklerden acılı güveç, patlıcan biber kızartma, zeytinyağlı kırlı kızartma, zeytinyağlı taze ve kuru börülce, patlıcan kavurma, sarmaşık ve kedirgen kavurma,

yaprak sarma, etli nohut yahnisi, nohutlu kereviz, etli enginar, arap saçı,keşkek, tandır kebab, yuvarlama (sıkma), paşa böreği.

XVII. YENİPAZAR İLÇESİ¹⁸

A. KONUMU

Aydın il merkezine 40 km uzaklıktadır. Kuzeyinde Sultanhisar, kuzeydoğusunda Nazilli, doğusunda Bozdoğan, güneyinde Çine, batısında ise Dalama beldesi bulunmaktadır.

B. KISA TARİHİ

Yenipazar'ın 5 km doğusunda bulunan antik Orthasia kent kalıntıları Yenipazar'ın çok eski bir yerleşim yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Strabon tarafından bir Karya yerleşimi olduğu söylenen Orthasia daha sonra Lidya ve Pers egemenliğine de girmiştir.

1455'li yıllarda bugünkü ilçe merkezinin güneydoğusunda yer alan, Orthasia kalıntılarının da bulunduğu ve Tolozlar da denen Donduran köyü ve çevresindeki bölgeye Türkmen bir halk gelip yerleşmiştir. Yeni kurulan bu yerleşim çevredeki köyler ve kasabalarda yaşayan halk için ürettiklerini satabilecekleri yeni bir pazar yeri olmuştur. Bu nedenle yerleşimin adı Yenipazar olarak anılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde 18. yy.'da, Yenipazar Aydın sancağına bağlı bir idare merkezidir ve Cumhuriyet kuruluncaya kadar da Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Aydın, Köşk ve Nazilli gibi Yunan işgaline uğramamıştır fakat ilçeden ve köylerinden çok sayıda asker ve gönüllü milli mücadeleye katılmıştır. Yenipazar'ın milli mücadeledeki en bilinen kahramanı "Yörük Ali Efe"dir. 1886 yılında Kavaklı

---

¹⁸ İlçe hakkında bilgiler; belirtilen kaynaklardan yararlanılarak, bazı bölümlerde alıntı yapılarak hazırlanmıştır. , http://www.yenipazar.gov.tr/default_B0.aspx?content=199, (Yenipazar Kaymakamlığı Resmi Sitesi), 28.05.2012; <http://www.yenipazar.bel.tr/hamam.php>, (Yenipazar Belediyesi Resmi Sitesi), 28.05.2012;<http://www.gazete2000.com/site/?p=6364>, (Gazete 2000 Web Sitesi,- Her Köşesinin Bir Anlamı Var Haberi-), 28.05.2012; http://aydinozelidaresi.gov.tr/aydin_yenipazar-1-1-sayfa_id-101-id-8474-g_id-5863-f-fbb485fbc5cf222157a22e49b673d1fa, (Aydın İl Özel İdaresi Resmi Sitesi), 28.05.2012;

Köyü'nde doğmuştur. 1919 yılında çete örgütü kurarak dağa çıkan ve çoğalarak "Milli Aydın Alayı" adını alan güçleriyle Kurtuluş Savaşında birçok yararlılıklar göstermiştir.

Cumhuriyet devrinde Yenipazar 1957 yılına kadar Bozdoğan'a bağlı iken 17 Mart 1957 tarihinden itibaren Aydın iline bağlı ayrı bir ilçe olmuştur.

C. DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI

2011 yılı Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Yenipazar'ın toplam nüfusu 13.078 kişidir. İlçenin Yenidoğan isminde bir beldesi, 4 mahallesi, 14 köyü bulunmaktadır.

Ç. COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Yenipazar yüzölçümü 180 km²'dir. Yenipazar Ege Bölgesi'nde, Asıl Ege Bölümü sınırları içerisinde yer alan bir yerleşim yeridir. Toprakları Büyük Menderes Havzası'nın orta bölümünde yer almakta; güneyde Madran Baba Dağının Büyük Menderes vadisi ile kesiştiği noktada bulunmaktadır. Yenipazar ilçe merkezinin denizden yüksekliği 56 m kıyından uzaklığı ise yaklaşık 100 km'dir.

D. TARIM YAPISI

İlçenin ekonomisi tarıma dayalıdır ve ovanın tamamında sulu tarım yapılabilmektedir. İklim şartlarının da uygun olmasından dolayı bu toprakların % 90'ında pamuk tarımı yapılmaktadır. İlçe halkının büyük çoğunluğu pamuk üreticiliği ile uğraşmaktadır. Bunun yanında zeytincilik, narenciye ve hayvancılık yapılmaktadır.

E. İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Yenipazar ve çevresinde Akdeniz iklimi görülmektedir. Yazları çok sıcak ve kurak, kışları ise ılıman ve yağışlı geçmektedir. Yenipazar'ın özel konumu ve denizden bir hayli uzak olması, bu alanda hakim olan Akdeniz iklimi üzerinde bazı değişikliklere neden olur.

Yenipazar ve çevresinin hakim doğal bitki örtüsü, tüm Akdeniz ikliminin görüldüğü alanlarda olduğu gibi "maki"dir. Makiler ova ile dağın birleştiği sınırdan güneye doğru 750 m. yüksekliğe kadar yaygın bir şekilde görülür. Bu alanda maki

türünden bodur çalılar, meşe, yabani zeytin ya da delice, kekik, sakız, gökdiken, karadiken, menengiç, sandal ve mersin en önemli bitki türlerindedir. İlçenin güneyinde Kızılçam ve Karaçam ormanları yer almaktadır.

F. HAYVANCILIK

Yörede besi hayvancılığı, özellikle büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Nadiren kümes hayvancılığına da rastlanmaktadır.

G. YEREL DEĞERLERİ

El Sanatları

Yenipazar Belediyesi tarafından Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi kurulmuştur. Amacı ilçe kadınlarının ürettiği el işlerinin tanıtımı ve pazarlanmasıdır. Kooperatif, fuar, festival, sergi gibi organizasyonlarda yer alarak yöre kadınlarının emeğini değerlendirmek için çalışmalarına devam etmektedir.

Yenipazar Folklorik Bebekleri

Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifinin çalışmalarından biri de Yenipazar Folklorik Bebekleridir. Kadın ve erkek olmak üzere iki çeşidi bulunan bebekler yörenin kadın ve erkek efelerinin geleneksel kıyafetlerini taşımaktadırlar. Geleneksel efe kültürünün yaşatılmasında bebeklerin önemi büyüktür.

8 köşeli Efe Şapkası

8 köşeli Efe şapkası yörede pamuk ağalarının ve deve güreşi ile ilgilenenlerin yerel kıyafetlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Körüklü çizme ve İtalyan kesimi klot pantolonu tamamlamaktadır. Özellikle Ramazan ve Kurban bayramları öncesi ve deve güreşi sezonunun yaklaştığı günlerde şapkaya olan ilginin arttığı söylenmektedir. 8 köşeli şapkanın her köşesi bir meziyeti simgelemektedir. Bu 8 özellik şöyledir; cömertlik, mertlik, dürüstlük, yiğitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, alçakgönüllülük ve vatanperverlik.

Arkeolojik, Tarihi Ve Turistik Değerler

Orthasia Kenti Kalıntıları

Yenipazar ilçesinin 5 kilometre doğusunda, Donduran Köyünde bulunmaktadır. Yunanlı coğrafyacı ve tarihçi Strabon Orhasia'dan Karya yerleşmesi

olarak söz etmektedir. M.Ö. 7. yüzyılda Kimmerlerin saldırısına uğrayan kent, Lidya kralı Alyattes'in Kimmerleri yenmesi sonucu Lidyalıların eline geçmiş, M.Ö 6. yüzyılda ise İonya birliğine katılmış ve birçok Anadolu kenti gibi Perslerin egemenliğine girmiştir.

Kentteki önemli yapılar arasında yer alan tiyatro ve bir Bizans yapısı olup, bugün de ayakta durmaktadır. Nekropol üzerinde ise iyi korunmuş durumda lahitler ve oda mezarlar görülmektedir.

Tarihi Alhan Hamamı

Tarihi Alhan Hamamı, Alhan Köyü üzerinde bir tepede zeytinlik bir alanda bulunmaktadır. Hamam birçok kez yıkılmaktan ve tahripten korunmaya çalışılmıştır.

CITTASLOW – SAKİN ŞEHİR

Yenipazar ilçesi sakin şehir ünvanına sahiptir. İtalyanca Citta (Şehir) ve İngilizce Slow (Yavaş) kelimelerinden oluşan Cittaslow, "Sakin Şehir" anlamında kullanılmaktadır. Cittaslow Ağı, küreselleşmenin şehirlerin dokusunu, sakinlerini ve yaşam tarzını standartlaştırmasını ve yerel özelliklerini ortadan kaldırmasını engellemek için Slow Food hareketinden ortaya çıkmış bir kentler birliğidir.

Küreselleşmenin yarattığı homojen mekanlardan biri olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini koruyarak dünya sahnesinde yer almak isteyen kasabaların ve kentlerin katıldığı bir birliktir. Şehrin dokusunun, renginin, müziğinin ve hikayesinin uyum içinde, şehir sakinlerinin ve ziyaret edenlerin zevk alabilecekleri bir hızda yaşanmasıdır. Belki de en önemlisi, bir şehrin, dünyadaki binlerce aynı şehirden farklılaşmasıdır.

Yerel Lezzetler

Yenipazar mutfağına özgü yemekler; Yavru Kavurması, Yenipazar Çörek Ekmeği, Yenipazar Pideleri, Hamur Çorbası, Sini Pidesi, Ot Çöreğidir. İlçe genelinde özellikle çörek ekmeği ve pideler arasında da tahinli pidenin öne çıktığı görülmüştür. Çörek ekmeğinde geleneğin devamı olarak Yenipazar sokaklarında halkın kullanımına açık olan sokak taş fırınlar görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL ÜRÜN MARKALAŞMASI, YEREL ÜRÜN KORUMA ALTERNATİFLERİ, COĞRAFİ İŞARET, MARKA, ENDÜSTRİYEL TASARIM

GENEL ÇERÇEVE

Türkiye sahip olduğu kültürel, doğal ve tarihi zenginlikleri bakımından diğer ülkelerle mukayese edildiğinde yerel değer zenginliği, kültür, tarih ve turizm açısından son derece avantajlıdır. Bu potansiyelin kullanılmasından elde edilen sonuç Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine de yansımaktadır. Bu istatistiklere göre ülkemiz turizm sektöründe dünyada hem turizm geliri hem de ağırladığı yabancı ziyaretçi sayısı bakımından ilk 10'da yer alan ülkeler arasındadır.

Turizmin ülkemizdeki ekonomik gelişimine baktığımızda ise son 20 yıldır milli gelir içindeki payını 4 kat artırarak en hızlı gelişen sektör olmuştur. Ülkemizin turizm potansiyelini daha verimli kullanabilmesi turizmin ekonomiye olan katkısını daha üst seviyelere çıkarabilmesi, yerel, bölgesel ve ulusal kalkınmayı gerçekleştirmeye en fazla katkıda bulunabilmesi, istihdamındaki payının daha da artırılmasını sağlamak üzere Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007 – 2013) hazırlanmıştır¹⁹.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007 – 2013) çalışması 20.02.2007 tarih ve 2007/4 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile kabul edilmiş ve 02.03.2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu çalışmanın vizyonu sürdürülebilir turizm yaklaşımını benimseyerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmi öncü bir sektör konumuna ulaştırmak ve Türkiye'yi 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk 5 ülke arasında önemli bir varış noktası ve **uluslararası bir marka** haline getirmektir. Bu planın öngördüğü gelişmelerle Türkiye turizminin

---

¹⁹ Tam metin için bkz. <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR.11699/turkiye-turizm-stratejisi.html>. (T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi), 28.05.2012.

2023 yılında 60 milyonun üzerinde turist, yaklaşık 86 milyar dolar dış turizm geliri ve 1350 \$ turist başına harcamaya erişmesi öngörülmektedir. Söz konusu çalışmalar ile Türkiye turizminin çeşitlenmesi ve tüm yıla yayılması hedeflenmekte ve bunun gerçekleşebilmesi için turizm sektörü için uzun vadeli stratejiler kısa ve orta vadede kamu ve özel sektör için öncelikli eylemler yer almaktadır.

Turizmin çeşitlenmesi ülkemiz coğrafyasında kültürün, doğanın ve sağlığın yeniden keşfi ile mümkündür. Bu keşif iç bölgelere olan merakı ve talebi artıracak, ülkemiz coğrafyasında dengeli bir turizm gelişimi yaşama geçirilecektir. Söz konusu stratejilerin en önemlilerinden biri olan Kentsel Ölçekte Markalaşma Stratejisi zengin kültürel ve doğal değerlere sahip kentlerimizin markalaştırılarak, turistler için bir çekim noktası haline getirilmesini öngörmektedir. Marka, bir ürün hakkında bizi etkileyen beklentiler ve inançlar sistemidir.

Bir ticari ürün marka olabileceği gibi bir ülke, bölge, şehir veya yöre de marka olabilir. Varış noktası (destinasyon) olarak geliştirilecek bir yörenin markalaşması için özel bir kampanya yapılmalı ve markalaşma için özel düzenlemeler yapılmalıdır. Markalaşan bir yöreye ulaşım kolay bir şekilde sağlanmalı gerek sunduğu iş olanakları gerekse uluslararası fuar ve organizasyonlarla sürekli bir ilgi sağlanmalıdır. Bu noktada, uluslararası otomobil, moda ve turizm fuarları marka kentlerin imajının sürekliliği açısından çok önemlidir.

Şehirler de markalar gibi işlevsel olmalıdır. İşlevsellik, ayrıca katma değer de yaratmaktadır. Yaratılan bu katma değer sayesinde marka kentler, her açıdan bir çekim merkezi olmaktadır. Bu anlamda marka şehir iş, sanat, kültür, eğlence, sanayi, ulaşım açısından da merkez olmalıdır. Dünya örneklerine baktığımızda Londra, New York, Paris, Prag, Barselona, Sydney ve Moskova gibi kentler markalaşmış kentlerdir. Bu kapsamda, Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında ülkemizde İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya gibi kentlerde şehir turizminin, Adıyaman, Amasya, Bursa, Edirne, Gaziantep, Hatay; Konya, Kütahya, Manisa, Nevşehir, Kars, Mardin, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon illerinde ise kültür turizminin canlandırılarak marka kültür kentlerinin oluşturulması öngörülmektedir. Kültür turizmi açısından markalaştırılması düşünülen illerde Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007 – 2013) kapsamında,

uluslararası standartlarda şehir müzeleri kurulması, tarihi, kültürel ve mimari özelliği olan yapıların ve ören yerlerinin restorasyonunun yapılması gibi mimari düzenlemeler; ulaşım sistemi ile ilgili düzenlemeler; kongre turizmine yönelik tesis ve aktivitelerin canlandırılması çalışmalarının başlatılması, sanat köyleri kurulması gibi kültürel aks düzenlemeleri; kent merkezinde turizm danışma bürolarının açılması, yerel idare ve ilgili kuruluşlar ile işbirliği yapılarak altyapı ve üstyapı eksikliklerinin tamamlanması gibi fiziksel ve sosyal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Kentsel ölçekte markalaşmaya yönelik öngörülere ulaşmak ve Eylem Planında öngörülen kısa ve orta vadeli faaliyetleri uygulamak için markalaşması öngörülen her şehre özgü eylem planlarının hazırlanması markalaşma çalışmalarının önkoşuludur.

Bu çerçevede, markalaşma için hazırlanacak eylem planlarında kısa ve orta vadede, kentsel restorasyon, altyapı, fiziksel düzenlemeler, tanıtım ve eğitim gibi konu başlıklarında ne tür eylemler yapılacağı ve bu projelerin maliyetleri yer alacaktır. Marka kentlerde hazırlanacak eylem planlarının kapsamının saptanması ve stratejilerin belirlenmesi için marka kültür turizmi kentlerinde, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, ticaret odaları, tüm kamu kurum ve kuruluşları, kent konseyleri, meslek odaları ve yerel halkın ve Kültür Bakanlığı'nın katılımları ile gerçekleştirilecek toplantılar düzenlenmesi planlanmaktadır.

Markalaşma stratejisi farklı sektörlerin, profesyonel grupların, üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla oluşturulacak büyük bir organizasyondur. Organizasyon kapsamında söz konusu şehirlerin, Doğal, tarihi, kültürel ve sanatsal yönden sahip olunan zenginlikleri, Ulusal kongre ve fuar etkinlikleri için elverişli konum ve olanakları, Geleneksel eğlence, festival ve gastronomi yönünden zenginlikleri, Sağlık ve spor turizmi dallarındaki potansiyelleri, Turist güvenliğinin sağlandığı bir kent olma özellikleri ön plana çıkarılacaktır. Bu faaliyetlerin sonucunda marka kentleri ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin nitelik ve niceliklerini artırarak turizm gelirlerini en üst düzeye çıkartmak amaçlanmaktadır.

Yukarıda Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde yürütülmekte olan Marka Şehirler Projesi ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007 – 2013) içerisinde sayılan iller arasında Aydın yer almamaktadır. Ancak Aydın, sahip olduğu değerleri

su yüzüne çıkartacak ve geliştirecek stratejilerle bu çalışmalarını yapabilecek ve markalaşma bilincini il genelinde yaygınlaştırabilecek niteliklere sahip bir şehirdir. MARKAYDER tarafından yürütölmüş olan “Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi” kapsamında elde edilen ön verilerle bu yolda ayrı çalışmalara ve gelişmelere yol açacak niteliktedir.

II. YEREL ÜRÜNLERLE MARKALAŞMA

Doğal, tarihsel, kültürel, tarımsal, sanatsal yönden coğrafi ürün zenginliğine sahip bir ölkede yaşamak aslında büyük şanstır. Coğrafi ürün farklılıklarımız zenginliğimizi arttıran en önemli etkenlerden birisidir. Yaşadığımız yerden başka bir yere gittiğimizde ilk aklımıza gelen “Oranın nesi meşhur” sorusudur. Ve işte aslında bu sorunun altında hepimizin bildiği ama tam olarak farkında olmadığı bir gerçek yatar “markalaşma anlayışı”.

Aydın inciri, Giresun fıncığı, Kayseri mantısı, Antep fıstığı, Isparta halısı, Afyon kaymağı, Malatya kayısı, Diyarbakır karpuzu, Zara balı, Adana kebabı, Eskişehir lületaş, Erzincan tulum peyniri, Şanlıurfa biberi, İzmit Pişmaniyesi, Çorum leblebisi, Mersin cezeryesi, Anamur muz, Kemalpaşa tatlısı ve niceleri şehirlerin tanıtımı olarak kullanılan ve bir nevi tanıtıcı işaret yani markası olan ürünleridir.

Coğrafi işaret bir ürünün hangi yöre, bölge, ölkeden kaynaklandığını belirtmeye yarayan tanıtıcı işaretlerdir. Son yıllarda önemi daha da artan Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku içerisinde değerlendirilmektedir. Ancak marka, endüstriyel tasarım gibi yine Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku içerisinde yer alan diğer haklardan farklılık arz eder. Şöyle ki belirtilen hakların kullanımını ilgili mevzuatları gereği başvuran kişilere özgülenmişken; coğrafi işaret anonim bir nitelik taşır. Yani sadece tescil ettiren kişilerin değil, sicilde belirtilen özelliklere bağlı olarak üretim yapan diğer üreticilerin de söz konusu coğrafi işareti kullanım hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla coğrafi işaret ile o yörede belirtilen niteliklere göre üretim yapan üreticiler ve tüketiciler de korunmaktadır.

Coğrafi işaretle ürün tescilinin pek çok yararı bulunmaktadır. Tescil Koruma sağlar. Yöreyi, bölgeyi, şehri tanıtır. Belirli bir bölgede üretilen ürün olması ya da o bölgedeki tekniklerle üretildiği veya üretilebileceği bilgisiyle bir reklam aracı olur. Belirli bir kalitenin işareti olur. Coğrafi kaynak gösterir. Pazar payını büyütür. Üreticilere değer sağlar. Tüketicilere ürün kalitesine yönelik garanti sunar. Yurt içinde ve yurt dışında şehrin prestijini artırır. Ve en önemlisi bilinçli olmaya yönelik verdiği mesajdır: **“Yöremize, değerlerimize, ürünlerimize sahip çıkıyoruz”**.

III. YEREL ÜRÜN KORUMA YÖNTEMLERİ

A. COĞRAFI İŞARET

1. Tanım

Coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir.

Türkiye’de coğrafi işaretler, 1995 tarih ve 555 sayılı *Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname* kapsamında tescil edilerek korunurlar. Kararnamede yer alan tanımlara ve koşullara uygun olarak her türlü ürünün (doğal ürünler, tarım, maden ve el sanatları ürünleri ile sanayi ürünleri) coğrafi işaretlerle korunması mümkündür.

555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2 inci maddesine göre korumadan;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları,
- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ikametgahı olan veya sınai veya ticari faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişiler,
- Paris Sözleşmesi veya Dünya Ticaret Örgütü’nü Kuran Anlaşma hükümleri dahilinde başvuru hakkına sahip kişiler,
- Türkiye Cumhuriyeti uyuğundaki kişilere kanunen veya fiilen coğrafi işaret koruması tanıyan devletlerin uyuğundaki gerçek veya tüzel kişiler de karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye’de coğrafi işaret korumasından yararlanır.

Coğrafi işaretler “menşe adı” ve “mahreç işareti” olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Menşe Adı

Bir ürünün menşei olan yöre, alan veya bölge adı, aşağıdaki şartların birlikte karşılanması durumunda "menşe adını" belirtir:

- Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan, bölge veya çok özel durumlarda ülkeden kaynaklanan bir ürün olması;
- Tüm veya esas nitelik veya özellikleri bu yöre, alan veya bölgeye özgü doğa ve beşeri unsurlardan kaynaklanan bir ürün olması;
- Üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tümüyle bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılan bir ürün olması.

Menşe adı olarak coğrafi işaret korumasına konu edilen ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tamamı sınırları belirlenmiş coğrafi alanda gerçekleşmek zorundadır. Çünkü ürünler sadece o coğrafi bölgede üretildiği takdirde niteliğinin kazanabilmektedir. Bu sebeple buldukları coğrafi bölge dışında üretilemezler. Menşe adı coğrafi kaynak gösteren niteliktedir. Örnek olarak Gemlik Zeytinini, Eskişehir Lüle taşını, Ezine Peynirini, Aydın İncirini verebiliriz.

b. Mahreç İşareti

Bir ürünün menşei olan yöre, alan veya bölge adı, aşağıdaki şartların karşılanması durumunda "mahreç işareti" göstergesini belirtir:

- Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan veya bölgeden kaynaklanan bir ürün olması;
- Belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle bu yöre, alan veya bölge ile özdeşleşmiş bir ürün olması;
- Üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az birinin belirlenmiş yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılan bir ürün olması.

Mahreç işareti olarak coğrafi işaret korumasına konu edilen ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az biri sınırları belirlenmiş coğrafi alanda gerçekleşmek zorundadır. Mahreç işaretine konu olan ürünler ait oldukları coğrafi bölgeye haiz hammadde ve üretim yöntemlerinin aynen kullanılması ve ürünün

kalitesinin aynı olması şartıyla ait oldukları coğrafi bölgenin dışında da üretilebilirler. Mahreç işareti genel olarak belirli bir coğrafi bölgeye ait olan ürünün üretim tekniğini belirten niteliktedir. Örnek olarak Trabzon ekmeğini, Kütahya Çinisini, Maraş dondurmasını verebiliriz.

2. Coğrafi İşaret Tescili Başvuru Şartları

Coğrafi işaretlerin tescili için yetkili merci Türk Patent Enstitüsüdür. Yurt içinden veya yurt dışından yapılacak tüm başvurular Türk Patent Enstitüsüne veya onun yetkili kıldığı makama yapılır.

Coğrafi işaret başvurusunda bulunma hakkına sahip olanlar;

- Ürünün üreticisi olan gerçek veya tüzel kişiler,
- Tüketici dernekleri
- Konu ve coğrafi yöre ile ilgili kamu kuruluşlarıdır.

Coğrafi işaret olarak tescil edilemeyecek olan işaretler ise;

- Coğrafi işaret tanımına uymayan adlar ve işaretler;
- Ürünlerin adları;
- Bitki türleri,
- Hayvan soyları veya benzeri adlar;
- Kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı işaretlerdir.

3. Coğrafi İşaret Tescil Süreci

Türk Patent Enstitüsü'nün <http://www.turkpatent.gov.tr> adresinden de ulaşılabilecek olan Coğrafi İşaret Tescil Başvuru formunun eksiksiz olarak doldurulması ve istenen diğer belgelerin de verilmesi ile Türk Patent Enstitüsü'ne başvuru yapılır.

Türk Patent Enstitüsü, yapılan coğrafi işaret başvurularını inceleyerek bilgi ve belgelerinde eksiklik bulunan başvurulara 3 ay süre tanır. Verilen süre içinde eksiklikler giderilmezse başvuru reddedilir.

555 sayılı KHK koşullarını taşıyan coğrafi işaret başvurularından menşe adları Resmi Gazete ile yerel gazetede, mahreç işaretleri ise Resmi Gazete ve yerel gazetenin yanı sıra yurt çapında dağıtımı olan en yüksek tirajlı günlük gazetelerin birinde yayımlanır.

İtiraz süresi Resmi Gazetede ki yayım tarihinden itibaren 6 aydır. İtiraz için her yıl Türk Patent Enstitüsü tarafından belirlenen ücret ödenir. Ancak kamu kurum ve kuruluşları itiraz creti ödemez. Hakkında itiraz yapılan başvuru için, başvuru sahibinin karşı görüşü istendikten sonra konuda uzman, tarafsız kurum ve kuruluşlardan görüş alınır. Alınan tüm görüşlerden sonra Enstitü bir değerlendirme yapar. Bu değerlendirme sonucunda itirazın veya başvurunun reddine yahut başvurunun kapsamında değişiklik yapılmasına karar verilebilir. Başvurunun kapsamında değişiklik yapılmasına karar verilirse başvuru, son durumuyla yeniden yukarıda belirtilen gazetelerde yayımlanır. Bu yayım itiraza açık değerildir.

Coğrafi işaret başvurularının tescili, Resmi Gazetede yayım tarihi itibarıyla kesinleşir. Tescili kesinleşen başvuru ile ilgili tescil ücretinin 3 ay içinde ödenmesi gerekmektedir.

4. Coğrafi İşaret Tescilinin Sonuçları

Coğrafi işaretler anonim niteliktedir. Bu sebeple sadece tescil ettiren kişilerin değil, sicilde belirtilen özelliklere bağlı kalarak üretim yapan diğer üreticilerin de söz konusu coğrafi işareti kullanım hakkı bulunmaktadır.

Korumanın kapsamı ve nleme hakkına ilişkin düzenlemeler 555 sayılı KHK'nın 15 inci maddesinde yapılmıştır. Coğrafi işaret başvurusu yapma hakkına sahip kişiler ile tescil edilmiş coğrafi işareti kullanım hakkına sahip kişiler, üçüncü kişiler tarafından aşağıda sayılanların yapılmasını nleme hakkına sahiptir:

- Tescilli adın nnden herhangi bir biçimde yarar sağlayacak kullanımlar veya tescil kapsamındaki ürünleri andıran ya da çağrıştırabilen ürünlerle ilgili olarak tescilli adın dolaylı veya dolaysız olarak ticari amaçlı kullanımı,

- Sözcük olarak gerçek coğrafi yeri ifade etmekle birlikte halkta haksız biçimde ürünün başka yer kaynaklı olduğu izlenimini bırakan kullanımı; veya korunan adın tercümesinin kullanımı; veya “stilinde”, “tarzında”, “tipinde”, “türünde”, “yöntemiyle”, “orada üretildiği biçimde” veya benzeri diğer açıklama veya terimlerle birlikte kullanımı,
- Ürünün iç veya dış ambalajında, tanıtım ve reklamında, veya ürünle ilgili herhangi bir yazılı belgede doğal veya esas nitelik ve özellikleri ile menşei konusunda yanlış veya yanıltıcı herhangi bir açıklama veya belirtiyeye yer verilmesi,
- Ürünün menşei konusunda halkı yanıltabilecek biçimde ambalajlanması veya yanlışlığı yaratabilecek diğer herhangi bir biçimde sunulması.

B. MARKA

Marka, Ticaret Hukukunun konusu olarak nitelendirilmesine rağmen dünyadaki gelişime bağlı olarak ayrı bir hukuk dalı haline gelen Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku içerisinde yer alan bir kavramdır.

Bir işletmenin mal ve hizmetlerini diğer bir işletmenin mal ve hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan ve ayırt edicilik özelliği ile ticari mal ve hizmetlerin tanıtılmasına yarayan işaret olan “marka”nın değeri bazı işletmeler açısından, üretim tesislerinin ve mal varlıklarının ederlerinden çok daha fazla olabilmektedir.

Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş ülkelerde marka, rekabet düzeninin kurucu unsurlarından sayılmakta; marka değeri ile ürünlerin imajları tüketiciler için önemli bir rol oynamakta ve ürünlerin pazarlanmasında tanıtım aracı olarak belirleyici olan markanın işletmeler açısından sermaye unsuru haline geldiği görülmektedir²⁰. Bu suretle işletmeler başarılı markalarıyla lisans verebilecek veya satabilecek “işim hakkı”na da sahip olmaktadır. Günümüzde diğer avantajları ne olursa olsun ürün

---

²⁰ Sevilay UZUNALLI, “Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Markanın Köken Ayırt Etme İşlevi ile Bağlantılı Kavramların Yorumu”, Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 65-66.

ve hizmetleri için marka değeri yaratamayan işletmeler rekabet ortamında güçlü bir yer edinmemektedirler.

1.Tanım

556 sayılı KHK'nın 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasında *“bir işletmenin mal ve hizmetlerini bir başka işletmenin mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajlarının gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işarettir.”* ifadesine yer verilmekle markanın açıkça bir tanımı yapılmamasına rağmen geliştirilebilecek dolaylı bir tanımlamaya yer verilmiştir.

Anılan madde hükmüne göre marka bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini, bir başka teşebbüsün mal ve hizmetlerinde ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla kişi adları dahil, özellikler sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer şekilde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri içerir. Yani malları ve hizmetleri ayırt etmek için kullanılan ayırt edici kelimeler, harfler, rakamlar, çizimler, resimler, şekiller, renkler, logolar, etiketler hatta günümüzde kokular ve sesler de marka olarak tescil edilebilmektedir.

556 sayılı KHK'nın 5 inci maddesinde ifade edilen, işaretin *“çizimle görüntülenebilme veya benzer biçimde ifade edilebilme, baskı yoluyla yayımlanabilme ve çoğaltılabilmeye”* şartı, günümüzde daha geniş anlaşılmaktadır. Yasal düzenlemeye konu olan bu şartın amacı tescil edilecek markanın biçiminin tam olarak tespit edilmesi ve uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda bu biçimin belirleyici olarak kullanılmasıdır. Bu şartın yerine getirilmesi bakımından harfler, matematiksel işlevler, kimyasal formüller, renklerin kodu, nota yazıları veya üç boyutlu işaretin çizimle görüntülenmesi marka tescili için yeterli olmalıdır²¹.

---

²¹ Sevilay EROĞLU, “Soyut Renk, Ses ve Üç Boyutlu İşaretlerin Marka Olarak Tescili”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2003, C.V, S.1, s. 103-104.

Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşması ve bu Anlaşmaya İlişkin Protokolün Uygulanmasına Dair Yönetmelik ile AB Topluluk Marka ve Tasarım Ofisi (OHİM) İstinaf Kurulu, bir işaretin marka olarak kabulü için olağan dışı unsurlar içermesinden başka markanın karakteristik özellikleri olarak, alıcının gözüne çarpması gerektiğini aynı zamanda ayırt edicilik unsuruna sahip olması gerektiğini kabul etmektedir²².

2. Çeşitleri

Çeşitli açılardan ele alındığında markaları; ticaret markaları, hizmet markaları, bireysel markalar, garanti markaları, ortak markalar, tanınmış markalar gibi gruplara ayırmak mümkündür²³. Bu ayırım yapılırken, markaların kullanıldıkları alanlar, markaların amaçları, markaların oluşumları veya mülkiyet sahipleri kriter olarak alınabilmektedir. Zira tescil edilmemiş işaret 556 sayılı KHK'ya göre marka değil sadece işarettir.

Türk Hukukunda 556 sayılı KHK'nın 2 inci maddesinde "Marka"nın, ortak markalar ve garanti markaları dahil ticaret markaları veya hizmet markalarını ifade ettiği belirtildiğinden, yasal düzenleme gereği markalar ticaret markaları, hizmet markaları, ortak markalar ve garanti markaları olarak ayrılmaktadır.

a. Ticaret Markası

09.04.2005 tarih ve 25781 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4 üncü maddesine göre;

Marka, bir işletmenin imalâtını ve/veya ticaretini yaptığı malları ve/veya sunduğu hizmetleri, başka işletmelerin mal ve/veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan ticaret ve/veya hizmet markası olarak da nitelendirilebilen işareti ifade etmektedir.

---

²² Kutlu OYTAÇ, “Karşılaştırmalı Markalar Hukuku”, 2. Bası, İstanbul, 2002, s. 60.

²³ İlhami GÜNEŞ, “Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları ve Cezai Koruma”, Güncel Yayınevi, İzmir, 2007, s.186, Necati Meran, “Marka Hakları ve Korunması”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.27, Arslan KAYA “Marka Hukuku”, İstanbul, 2006, s.13.

b. Hizmet Markası

556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde yer alan marka; “*bir işletmenin imalâtını ve/veya ticaretini yaptığı malları ve/veya sunduğu hizmetleri, başka işletmelerin mal ve/veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan ticaret ve/veya hizmet markası olarak da nitelendirilebilen işaret*” tanımına göre hizmet markası bir işletmenin sunduğu hizmetleri diğer işletmelerin sunduğu hizmetlerden ayırt eden işarettir.

c. Ortak Marka

Ortak marka, bir sözleşme çerçevesinde tüzel kişilerin veya tüzel kişilik meydana getirmeksizin bir araya gelen gerçek kişilerin oluşturduğu birliğe dahil işletmelerce üretilen mal ve/veya hizmetleri, diğer işletmelerin mal ve/veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan ve bu işletmelerce ayrı ayrı kullanılabilen işareti ifade etmektedir.

ç. Garanti Markası

Garanti markası, marka sahibinin kontrolü altında, bu markayı kullanmaya yetkili kılınmış bir çok işletme tarafından üretilen mal ve/veya hizmetlerin ortak özelliklerini, üretim usullerini, coğrafi kaynaklarını ve kalitesini garanti etmeye yarayan işareti ifade etmektedir.

3. Marka Tescili Başvuru Şartları

Bir işaretin marka olarak tescili ve korunması için aranan temel şart ayırt edici niteliğinin olmasıdır²⁴. Markanın köken ayırt etme işlevi yanında garanti ve reklam işlevleri de bulunmaktadır²⁵. 556 sayılı KHK'nın 5 inci maddesinde marka, bir işletmenin mal ve hizmetlerini diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan işaret olarak ifade edildiğinden ayırt etmenin konusunun işletmelerin mal ve hizmetleri olduğu dolayısıyla markanın işlevinin de farklı işletmelerin ürünlerini ayırt etmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu koruma koşulu marka hakkının

---

²⁴ Hamdi YASAMAN, “**Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi**”, İstanbul, 2004, C. I, s. 173,174

²⁵ Doktrinde markanın işlevlerine yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Markanın reklam işlevinin ayırt etme ve köken belirtme işlevi kadar önem kazandığına dair görüş için bkz. Hanife DİRİKKAN, “**Tanımlı Markanın Korunması**”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s.11.

temel işlevinin köken ayırt etme işlevi olduğu konusunda dayanak teşkil ettiği düşüncesini doğurmaktadır.

Markanın malın menşeyini gösterme, ayırt etme, malın kalitesini garanti etme, reklam, alıcıyı çekme, itibar, alışkanlık gibi işlevlerinin bulunduğu, ayrıca tüketiciler nezdinde sunduğu ürün veya hizmet ile fark yarattığı ölçüde imaj sağladığı ve rekabeti güçlendirdiği kabul edilebilir bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Marka olabilmenin en önemli unsuru anılan işaretin "ayırt edici" olup olmamasıdır. İşaretin, üzerinde bulunduğu mal ve hizmetleri bir başka işletmenin mal ve hizmetlerinden ayırt etmeye elverişli olması gerekmektedir.

4. Marka Tescil Süreci

Marka tescil ettirmek isteyen kimse şahsen ya da marka vekili aracılığıyla Türk Patent Enstitüsü Başkanlığına elden veya posta yoluyla başvurur.

Marka tescil başvuruları 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bu Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanmasına dair 09 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yönetmelik ve 7 Kasım 1995 tarihinde yürürlüğe giren 4128 sayılı Kanunun 5 inci maddesi hükümlerine göre işlem görür. Yasa hükümleri uyarınca korumanın başlama tarihi; başvuru dilekçesinin usulüne uygun olarak hazırlanıp Türk Patent Enstitüsüne verildiği gün, saat ve dakikadır.

Bir marka başvurusunun geçerli sayılabilmesi için aşağıdaki belgeleri Enstitüye verilmesi gerekmektedir:

a) Dilekçe: Dilekçede markanın kullanılacağı mal veya hizmetler genel ifade kullanılmadan yazılacaktır. 28.01.2012 tarih ve 28187 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan TPE 2012/2 nolu tebliğe uygun olarak istenilen sınıf veya sınıflar ayrı ayrı belirtilerek yazılacaktır. Marka tescil başvurusunu; marka sahibi doğrudan veya vekili aracılığıyla yapabilir. Başvuru veya diğer işlemler vekil tarafından yapılıyor ise, tayin edilen vekil Türk Patent Enstitüsü Marka Vekili Siciline kayıtlı vekillerden birisi olmalıdır. Türk Patent Enstitüsü marka vekili siciline kayıtlı olmayan kişiler marka vekili olarak tayin edilemez.

b) 5 adet marka örneği: Marka olarak kullanılmak üzere saptanan işaret en az 5x5 cm. en fazla 7x7 cm. ebadında hazırlanmalıdır. Marka örneği renkli veya siyah beyaz olabilir. Marka örneğinde Latin harflerin dışında harf ve rakam bulunması halinde (Arap, Kiril, Japon harfleri gibi) bunların Latin harfleri ve rakamları karşılığının belirtilmesi zorunludur.

c) Marka başvuru harcı ve ücreti ödenti belgesi (Ücretler marka sahibi ya da kanuni vekili adına yatırılacak, unvan veya adres farklı olmayacaktır.)

d) İlave sınıf veya sınıfların ücretinin ödendiğini gösterir belge.

e) Başvuru “garanti markası” ya da “ortak marka” tescili için yapılıyorsa, markanın kullanılma usul ve şeklini gösterir noter onaylı bir teknik yönetmelik hazırlanarak, başvuru evrakı ile birlikte verilmelidir.

Bu belgelerin eksik olması durumunda, eksikliklerin tamamlanması için iki ay süre verilir. Başvuru tarihi eksikliklerin tamamlandığı tarih itibariyle belirlenir. Eksikliklerin tamamlanmaması durumunda başvuru yapılmamış sayılır.

5. Marka Tescilinin Sonuçları

Marka tescilinden doğan haklar münhasıran marka sahibine aittir. Marka sahibi, aşağıda belirtilen fiillerin önlenmesini görevli ve yetkili mahkemeden talep edebilir. (Değişik: 5833- 28.01.2009/m.1 : KHK madde 9):

a) Markanın tescil kapsamına giren aynı mal ve/veya hizmetlerle ilgili olarak, tescilli marka ile aynı olan herhangi bir işaretin kullanılması,

b) Tescilli bir marka ile aynı veya benzer olan ve tescilli markanın kapsadığı mal ve/ veya hizmetlerin aynı veya benzeri mal ve/veya hizmetleri kapsayan ve bu nedenle halk tarafından, işaret ile tescilli marka arasında ilişkilendirilme ihtimali de dahil, karıştırılma ihtimali bulunan herhangi bir işaretin kullanılması,

c) Tescilli marka ile aynı veya benzer olan ve tescilli markanın kapsamına giren mal ve/veya hizmetlerle benzer olmayan, ancak Türkiye’de ulaştığı tanınmışlık düzeyi nedeniyle tescilli markanın itibarından dolayı haksız bir yarar elde edecek

veya tescilli markanın itibarına zarar verecek veya tescilli markanın ayırt edici karakterini zedeleyecek nitelikteki herhangi bir işaretin kullanılması.

Aşağıda belirtilen durumlar, 50 nci paragrafta belirtilen hükümler uyarınca yasaklanabilir. (Değişik: 5833- 28.01.2009/m.1 : KHK madde 9)

- a) İşaretin mal veya ambalajı üzerine konulması,
- b) İşareti taşıyan malın piyasaya sürülmesi veya bu amaçla stoklanması, teslim edilebileceğinin teklif edilmesi veya o işaret altında hizmetlerin sunulması veya sağlanması,
- c) İşareti taşıyan malın gümrük bölgesine girmesi, gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması,
- d) İşaretin, teşebbüsün iş evrakı ve reklamlarında kullanılması.
- e) İşareti kullanan kişinin, işaretin kullanımına ilişkin hakkı veya meşru bir bağlantısı olmaması koşuluyla, işaretin aynı veya benzerinin internet ortamında ticari etki yaratacak biçimde, alan adı, yönlendirici kod, anahtar sözcük veya benzeri biçimlerde kullanılması.

Markanın sağladığı haklar, üçüncü kişilere karşı marka tescilinin yayın tarihi itibarıyla hüküm ifade eder. Marka tescil başvurusunun bültende yayımlanmasından sonra gerçekleşen ve marka tescilinin ilan edilmesi halinde yasaklanması söz konusu olabilecek fiiller nedeniyle başvuru sahibi, tazminat davası açmaya yetkilidir. Mahkeme, öne sürülen iddiaların geçerliliğine ilişkin olarak tescilin yayımlanmasından önce karar veremez.

C. ENDÜSTRİYEL TASARIM

1.Tanım

554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamede endüstriyel tasarımlar ile ilgili temel kavramlara ait tanımlar;

Tasarım: Bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin, çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütünü”

Ürün: Bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topoğrafyaları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanısıra bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimleri, grafik semboller ve tipografik karakterleri

Tasarımcı: Korumaya konu olan tasarımı tasarlayan kişi olarak ifade edilmektedir.

2. Endüstriyel Tasarım Tescili Başvuru Şartları

554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca, bir tasarım tescil başvurusu başvuru aşamasında “yenilik” ve “ayrıt edici nitelik” kriterlerine göre incelemeye tabi tutulmamaktadır. Bu nedenle endüstriyel tasarım tescili, uluslararası düzeyde bir kaç ülke dışında genel kabul görmüş itiraza dayalı incelemesiz (yenilik ve ayrıt edici nitelik açısından) bir sistem olarak tanımlanmaktadır.

Koruma şartları olan yenilik ve ayrıt edicilik kriterlerinin mevcut yasamıza göre dünya çapında olması gerekliliği, bilinen ve anonim sayılacak materyallerin neler olduğu hususunun büyük oranda subjektif öge içermesi, böyle bir ayrımın yapılmasında objektif yaklaşımı sağlayacak kriterlerin bulunmaması gibi nedenlerle inisiyatifin araştırma yapacak kişilerde toplanacağı gerçeğinin daha fazla karışıklığa neden olacağı düşünülmekte ve tasarım tescil sistemi için itiraza dayalı incelemesiz sistem benimsenmektedir.

3. Endüstriyel Tasarım Tescil Süreci

Ülkemizde endüstriyel tasarımların tescil süreci özet olarak şekli inceleme, endüstriyel tasarım siciline kayıt ve yayım, itirazlar ve belgelendirme olarak dört ana işlem sürecinden oluşmaktadır.

Şekli İnceleme: Tasarım tescil başvurularının ilgili KHK'nın 3.maddesi hükmünce yapılan re'sen inceleme ile başvurunun Yönetmelikte öngörülen hükümler çerçevesinde incelenmesidir. Yapılan re'sen inceleme, bu madde altında ifade edilen tasarım ve ürün tanımlarına göre başvuruların incelenmesi ve bu tanımlar dışında kalan başvuruların reddedilmesi işleminden oluşmaktadır. Şekli inceleme ise başvuru için gerekli evrakların başvuruda sunulup sunulmadığı, sunulmuş ise bu evrakların ilgili Yönetmelik maddelerinde açıkça ifade edilen nitelikte olup olmadığının incelenmesidir.

Tasarım tescil başvurularının şekli eksiklik içermesi durumunda Enstitü, başvuru sahibine veya vekiline bu eksiklerin giderilmesi için süre tanımaktadır. Şekli eksiklik olarak bildirilen unsurların süresi içerisinde giderilmemesi, endüstriyel tasarım tescil başvurusunun işlemde kaldırılması ile sonuçlanmaktadır.

Endüstriyel Tasarım Siciline Kayıt ve Yayımlama: Şekli eksiklik içermeyen ya da şekli eksikliği süresi içerisinde tamamlanan tasarım tescil başvuruları Endüstriyel Tasarım Siciline kaydedilir.

Sicil kaydında yer alacak unsurlar;

- Başvuru numarası ve tarihi,
- Tasarım tescil numarası, tescil tarihi ve tasarımın yayımlandığı bülten tarihi ile numarası,
- Başvuru çeşidi, başvuruda yer alan tasarım sayısı,
- Varsa rüçhan bilgileri,
- Tasarım hakkı sahibinin adı, soyadı / unvanı, tabiiyeti ve adresi,
- Tasarımcı veya tasarımcıların adı, soyadı, adresi,
- Varsa vekilin adı, soyadı, adresi ile varsa vekil firmanın unvanı,
- Tasarım veya tasarımın uygulanacağı ürünün adı ve sınıfı,

- Devir, lisans, yenileme, adres değişikliği gibi tasarım tescili ile ilgili kayıtlar,
- Tasarımın görsel anlatımı.

Bir tasarım tescil başvurusu, Endüstriyel Tasarım Siciline kayıt neticesinde ilgili ilk Bültende yayımlanır. Başvuru sahibinin yayım erteleme talebi olması durumunda tasarım tescil başvurusu iki defa yayımlanır. İlk yayında sadece sicil bilgilerine yer verilirken, ikinci yayında sicil bilgileri ile beraber tasarımın görsel anlatımları da yayımlanır.

Tescile İtiraz: Belirtildiği üzere tasarım tescil sistemi için esas yönünden itiraza dayalı sistem uygulanmaktadır. Rekabet ortamının oluşturulabilmesi ve sanayinin gelişebilmesi için yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımların tescille korunması, bu özelliği taşımayan tasarımların ise korumadan yararlanmaması gerekir. Aksi takdirde haksız şekilde alınmış ve hükümsüzlüğü rahatlıkla ispat edilebilecek bir belgeye dayanılarak piyasada aynı sektörde üretim yapan kişilere karşı yaptırım uygulatma yoluna gidilmesi sonucunda ağır mağduriyetlerin oluşacağı muhakkaktır. Bu mağduriyetin önlenmesi için itiraz mekanizmasının yaygın olarak kullanılması gerekmektedir. İtiraz mekanizmasının işlerliğini sağlayabilmek için tescilli tasarımların yayımlandığı Resmi Endüstriyel Tasarımlar Bülteni ücretsiz olarak mutlak suretle TPE Bilgi ve Doküman Birimlerine gönderilirken, talepte bulunulması halinde meslek odalarına, üniversitelere, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da gönderilmektedir. Aynı zamanda itirazın kabul edilmesi halinde itiraz ücreti iade edilmektedir.

Tescilli tasarımların seçkin tasarımlar olabilmesi için her ay yayımlanan Bültenin özellikle meslek odalarınca takibi gerçekleştirilmeli ve itirazlar yapılmalıdır. İlanı yapılmış bir tasarımla ilgili olarak, gerçek veya tüzel kişiler ile ilgili meslek kuruluşları tasarımın **yenilik** ve **ayırt edici nitelik** vasfına sahip olmadığı gerekçesiyle yada hak sahipliğine dayanarak ilân tarihinden itibaren altı ay içinde tasarım tescil belgesinin verilmesine karşı Enstitü nezdinde itirazda bulunabilirler.Yapılan itirazlar öncelikle şekli olarak incelenir ve karşı görüş alınması için başvuru sahibine tebliğ edilir. İtiraz edilen tasarımın hak sahipliği ile,

yenilik ve **ayırt edici nitelik** vasfına sahip olup olmadığı, sunulan belgeler ışığında Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu tarafından incelenir.

Yapılacak itirazlarda özellikle,

- İtiraza dayanak yapılan bilgi ve belgelerin itiraz başvuru formunda belirtilmesi ve sunulan belgelerde itiraza gerekçe gösterilen kısımların açıkça işaretlenmek suretiyle gösterilmesi,

- İtirazların değerlendirilmesinde orijinal tarihli belgelerin dikkate alınması nedeniyle, tarihsiz yada tarihi elle yazılmış olan belgelerin itiraza gerekçe gösterilmemesi,

- İtiraza dayanak gösterilen dergi, katalog, kitap, broşür gibi belgelerin asıllarının gönderilmesi yerine kapak sayfaları (ön ve arka kapak) ile birlikte itiraza konu ürün yada ürünlerin yer aldığı sayfalara ait net fotokopilerin noter tasdikli suretlerinin gönderilmesi,

- İtiraz başvuru formunun ve ispatlayıcı belgelerin iki takım halinde gönderilmesi hususlarına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Kurul tarafından alınacak karar, “tescilin devamı” yada “kısmen devamı” yönünde olabileceği gibi “tescilin iptali” yönünde de olabilir. Kısmi tescil kararı, çoklu başvurular için geçerli olup, başvuruda yer alan tasarımların sadece bir kısmının Kurul tarafından iptal edilmesidir. Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulunun vermiş olduğu karar Enstitünün nihai kararıdır. Bu kararın iptaline karşı, kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren 60 gün içerisinde Ankara Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesine dava açılabilir.

Belgelendirme: 6 aylık yasal itiraz süresi içerisinde endüstriyel tasarım tesciline ilişkin itirazda bulunulmaması yada yapılan itirazlar neticesinde alınan Kurul kararının “tescilin devamı” yada “kısmen devamı” şeklinde olması durumunda tasarım tescil belgesi hazırlanır ve başvuru sahibine yada vekiline gönderilir. Yapılan itirazın incelenmesi neticesinde alınan Kurul kararının “tescilin kısmen devamı” şeklinde olması durumunda, tasarım tescil belgesi bütün tasarımları içerecek şekilde hazırlanır. Ancak iptal edilen tasarımlar üzerinde “iptal” ibaresi yer alır.

4. Endüstriyel Tasarım Tescilinin Sonuçları

Tasarım tescil sistemi içerisinde bir tasarım ancak “yenilik” ve “ayrıt edici nitelik” şartlarını haiz olması koşuluyla korunmaktadır. Burada ifade edilen yenilik, bir tasarımın aynısının, başvuru veya rüçhan tarihinden önce dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış olmasını; ayrıt edici nitelik ise, bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile herhangi bir tasarımın böyle bir kullanıcıda yarattığı genel izlenim arasında belirgin bir farklılık olmasını ifade etmektedir.

KHK’da tasarım koruması dışında kalan tasarımlar şöyle belirlenmiştir;

- Yeni ve ayrıt edici niteliğe sahip olmayan tasarımlar ile kamu düzeni veya genel ahlaka aykırı tasarımlar,
- Teknik fonksiyonun gerçekleştirilmesinde, tasarımcıya, tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlar,
- Tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünü, başka bir ürüne mekanik olarak monte edebilmek veya bağlayabilmek için ancak belirli biçim ve boyutlarda üretilebilen tasarımlar.

Ayrıca Endüstriyel Tasarım koruması;

- Üretim yöntemi,
- Ürünün kullanım amacı,
- Ürünün teknik faydaları,
- Ürünün fonksiyonel özellikleri gibi konuları kapsamamaktadır.

554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sağlanan korumadan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları veya Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ikametgahı veya idari merkezi bulunan ya da sınai veya ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler ile Paris veya Bern Sözleşmeleri yahut Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşmanın eki TRIP’s hükümleri dahilinde başvuru hakkına sahip kişiler yararlanır.

Tescilli tasarımların koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 5 yıldır. Ancak bu süre beşer yıllık dönemler halinde yenilenmek suretiyle 25 seneye kadar uzatılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN İLİNDE MARKALAŞMA POTANSİYELİ OLAN YEREL ÜRÜNLER

I. GENEL ÇERÇEVE

MARKAYDER tarafından yürütülmüş olan “Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi” kapsamında Aydın Merkez dahil on yedi ilçesinde çeşitli araştırmalar ve görüşmeler yapılmıştır. Proje kapsamında yapılan bu çalışmalar neticesinde ile, ilçeye özgü pek çok yerel değer ile karşılaşmıştır. Belirlenecek çeşitli stratejiler ile söz konusu bu yerel ürünlerin tanınırlık düzeylerinin artırılması, pazarlanması, markalaşması mümkündür.

Aydın ili genel olarak coğrafi konumunun avantajı ve iklim yapısı nedeniyle pek çok tarım ürününün yetişmesine elverişli topraklara sahiptir. Toprak ve iklim koşulları nedeniyle tarım ürünleri ve ürün çeşitliliği nedeniyle çok zengin olduğu görülmüştür. Ancak markalaşma kapsamında raporunda devam eden bölümlerinde tarım ürünleri konusunda ya ürün olarak ayırt edeci nitelikleri göz önüne alınarak markalaşabilecek ürünler yahut sektör olarak markalaşmaya müsait olan ürünler ön plana çıkartılmıştır. Aydın ilinde yetişen tarım ürünleri belirtilenlerle sınırlı değildir.

El sanatları ve geleneksel lezzetler hususunda da benzer bir ayırım gözetilmiştir. Geleneği olan el sanatları coğrafi işarete konu olabilecekken daha yeni olan ancak yöreye özgülenebilen bazı el sanatlarının tasarım tescili ile koruma sağlanabilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır. Geleneksel lezzetlerin bir kısmı genel olarak Ege yöresine aitken yaygınlığı ve yöresel değeri göz önüne alınarak ilçe bakımından tanıtım aracı olmasına engel değildir.

Proje kapsamında yapılan tüm çalışmalar ilçeye bir şekilde katma değer olarak geri dönebilecek, tanıtım aracı olabilecek yerel değerlerin ön plana çıkartılmasını ve yöreye aynı zamanda yöre halkına olumlu şekilde geri dönüş sağlama amacını taşımaktadır.

Markalaşma konusunda hukuk düzenlemeleri yasalar çerçevesinde belirlenmiştir. Markalaşma çalışmaları bakımından mevzuatın öngördüğü girişimlerde bulunmak mümkündür. Ancak aynı zamanda markalaşma pazarlama

ilkelerini de içinde taşıyan bir unsurdur. Proje kapsamında önerilen yerel değerler hukuki düzlemde başvuru yollarını içeren öneriler taşımakla birlikte; tanıtım ve pazarlama ilkeleriyle markalaşma çalışmaları ayrıca yürütülebilecek niteliktedir.

II. MARKALAŞMA POTANSİYELİ OLAN YEREL ÜRÜNLER

A. TARIM ÜRÜNLERİ

1. Aydın İnciri

Aydın İnciri 09.12.2003 tarihinden itibaren Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret Korumasında sahiptir²⁶. 2010 Yılında Avrupa Birliği koruması için başvurusu yapılmıştır. Başvuru sahibi Aydın Ticaret Odası'dır. TPE nezdinde tescil numarası 90 olup, coğrafi sınırı Aydın'a bağlı tüm ilçe ve köyleri kapsamaktadır. Aydın sarı lob incir olarak koruma sağlanan Aydın incirinin üretim metodu, iklim istekleri ve ayırt edici nitelikleri Coğrafi İşaret Belgesi'nde belirtilmiştir.

---

²⁶ Bkz. <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=431>, (Türk Patent Enstitüsü Resmi Sitesi), 02.06.2012.

2. Aydın Kestanesi

Aydın Kestanesi Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret tescil süreci devam eden bir Aydın ürünüdür²⁷. Başvuru sahibi Aydın Ticaret Borsası olup, TPE nezdinde başvuru numarası C2010/61'dir. Ürün özellikleri başvuruda belirtilmiş olup; Nazilli ve Köşk ilçeleri başlıca yetiştirme alanları olarak belirtilmiştir.

---

²⁷ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432>, 12/06/2012.

3. Aydın K naru

Aydın K naru Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret tescil süreci devam eden bir Aydın  r n d r²⁸. Başvuru sahibi Aydın Ticaret Borsası olup, TPE nezdinde başvuru numarası C2012/63'tür.  r n  zellikleri başvuruda belirtilmiş olup; Koçarlı ilçesi Mezon bölgesi başlıca yetişme alanı olarak belirtilmiştir.

---

²⁸ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432>, 12/06/2012.

4. Aydın Memecik Zeytini

Aydın Memecik Zeytini Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret tescil süreci devam eden bir Aydın ürünüdür²⁹. Başvuru sahibi Aydın Ticaret Borsası olup, TPE nezdinde başvuru numarası C2010/55'dir. Ürün özellikleri başvuruda belirtilmiş olup; Aydın ilçeleri yetiştirme alanı olarak belirtilmiştir.

---

²⁹ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432>, 12/06/2012.

5. Aydın Zeytinyağı

Aydın Zeytinyağı Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret tescil süreci devam eden bir Aydın ürünüdür³⁰. Başvuru sahibi Aydın Ticaret Borsası olup, TPE nezdinde başvuru numarası C2010/12'dir. Ürün özellikleri başvuruda belirtilmiş olup; Aydın ilçeleri ve köyleriyle birlikte coğrafi sınırlarını oluşturmuştur. Aydın zeytinyağı Aydın memecik zeytininden üretilen ve yöreye has özellikleri olan bir yerel değerdir.

---

³⁰ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432>, 12/06/2012.

6. Kuyucak (Yamalak) Zeytini

Aydın'ın Kuyucak İlçesi Yamalak beldesinde yetişmekte olan zeytin “Yamalak Sarısı” adıyla Tarım Bakanlığı’nda nezdinde çeşit adıyla tescilli bir tarım ürünüdür. Tescil sahibi Zeytincilik Araştırma Enstitüsü olup tescil tarihi 06.04.2010’dur³¹.

555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 5/c maddesi gereği bitki türleri ve benzeri adlar Coğrafi işaret olarak tescil edilememektedir³². Bu nedenle Yamalak Sarısı olarak yapılacak bir coğrafi işaret başvurusunun reddedilmesi muhtemeldir. Ancak “Kuyucak Zeytini” olarak coğrafi işaret başvurusunda bulunulması ve zeytinin özellikleri arasında “yamalak sarısı” olarak belirtilmesi mevcut yasal düzenlemeye göre kabul edilebilir bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

³¹ <http://www.tsm.gov.tr/TR/belge/1-168/kayit-listeleri.html>, (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü Resmi Sitesi), 13/06/2012.

³² 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname tam metni için bkz. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/KHK.aspx>, 17/06/2012.

7. Söke Pamuğu

Pamuk; Söke ilçesi için önemli bir tarım ürünüdür ve Söke Türkiye'nin önde gelen pamuk üretim alanlarından biridir³³. Her pamuğun lif uzunluğu, mukavemeti, parlaklığı, boya tutma özelliği farklıdır. Özellikle Nazilli Tipi olarak Tarım Bakanlığı nezdinde tür tescili bulunan pamuk türlerini ekimiyle Söke Pamuğu'nun coğrafi işaret başvurusunun yapılması mümkün görünmektedir.

Aydın ilçeleri arasında Nazilli ilçesinde yaygın ve kaliteli pamuk üretimi yapılmaktadır. Ancak Tarım Bakanlığı Tescil Sisteminde Nazilli- 84; Nazilli 143 gibi tip tescilleri³⁴ bulunduğundan "Nazilli Pamuğu" olarak Coğrafi işaret başvurusunda bulunulmasının 555 Sayılı KHK'nın 5/c maddesi gereği itirazla karşılaşması mümkün olabilir. Bu nedenle Aydın ilçelerinin zenginliği bir bütün olarak nitelendirildiğinde ve Türkiye genelinde Söke'nin pamukla meşhurluğu göz önüne alındığında "Söke Pamuğu" olarak Coğrafi İşaret başvurusunun yapılması;

³³ Söke ve pamuk üretimi hakkında güncel sorunlar ve öneriler hakkında bkz. <http://www.soketb.org.tr/haberler/PAMUKCALISTAYI/1.%20S%C3%B6ke%20Pamuk%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Ftay%C4%B1%20Sonu%C3%A7%20Bildirgesi.pdf>, (Söke Ticaret Borsası Resmi Sitesi- Pamuk Çalıştay Sonuç Bildirgesi), 17/06/2012.

³⁴ <http://www.ttsm.gov.tr/TR/belge/1-168/kayit-listeleri.html>, (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü Resmi Sitesi), 13/06/2012; <http://www.nazillipamuk.gov.tr/cotton/kurumsal/organizasyon/1/tr/1/anasayfa.html>, (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Nazilli Pamuk Araştırma İstasyonu Resmi Sitesi), 17/06/2012.

başvuruyu yapacak olan kişi tarafından gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra genel üretimin Nazilli tipi pamuk üretimi olduğunun saptanması halinde bu durumun başvuruda belirtilmesinin mevzuat bakımından daha uygun olduğu düşünölmektedir.

B. YÖRESEL LEZZETLER

1. Aydın Balı

Proje kapsamında yapılan ilçe ziyaretlerinde özellikle Çine, Koçarlı ve Karpuzlu ilçelerinde yaygın olarak karabaş(geleneksel adıyla kargan) ve hayıt bitkisinden bal üretiminin yapıldığı gözlenmiştir. Özellikle Akçaabat, Umcular, Tekeler, Yagsılar, Ömerler, Karacaören, Zeytinköy karabaş otunun yoğun olarak yetiştiği alanlardır. Kargan ve hayıt balının çeşitli hastalıklara iyi geldiği yöre halkı tarafından dile getirilmiş olup; söz konusu bitkilerin yetişme alanı itibariyle ayırt edici özelliklerinin bulunduğu düşünölmektedir. “Aydın Balı” olarak yapılacak coğrafî işaret başvurusu ile birlikte sektör markalaşmasının da yaygınlaşacağı düşünölmektedir.

2. Aydın Kabak Tatlısı

Aydın kabak tatlısı, bal kabağının çok ince dilimlenmesi; yöreye özgü bekletme ve pişirme özelliği olan bir tatlıdır. Geleneksel olarak üzerine tahin ve ceviz içi konulmaktadır. Yaygın olarak bilinen kabak tatlısından farklı özelliklere sahiptir. Proje kapsamında yapılan gezilerde kabak tatlısının ticari markalara konu olduğu³⁵ ve piyasaya sürüldüğü görülmüştür. Ancak Aydın'a özgü bir lezzet olarak Türk Patent Enstitüsü nezdinde coğrafi işaret başvurusunun olmadığı görülmektedir. Yöreye özgü pişirme yöntemi olduğundan ayırt edici özelliklerinin olduğu ve "Aydın Kabak Tatlısı" olarak coğrafi işaret başvurusunda bulunulabileceği düşünülmektedir.

---

³⁵Sektörel ve ticari markalara örnek için bkz. http://aybalim.com.tr/trk/hakimizda_aboutus.php. Aydın şehir kebab salonu-meşhur kabak tatlısı olarak ticari markaya sahiptir.)

3. Aydın Sabuniye Lokumu

Aydın'da geleneksel olarak bilinen sabuniye lokumunun ana maddesi tereyağı ve şeker olup, sert bir lokumdur. Proje kapsamında yapılan araştırmalarda, yörede tanınmışlığı olan ve özel yapım usulü olan sabuniye lokumu çeşitli firmalar tarafından piyasaya sürülmekte ve ticari ürün olarak karşımıza çıkmaktadır³⁶. Yöreye özgü olan bu lokum türünün “Aydın Sabuniye Lokumu” olarak coğrafi işarete konu olabileceğı düşünölmektedir.

---

³⁶ Örnek için bkz. http://www.tugbakuruyemis.com.tr/lokum/aydin_sabuniye_lokumu/Urun/79, 18/06/2012.

4. Aydın Yuvarlama Yemeği

Aydın yuvarlama yemeği yöreye özgü bir lezzettir. Yemeğin malzemeleri arasında kıyma, terayağı, un, yumurta, yoğurt, karabiber, tuz ve kırmızı biber bulunmaktadır. Aydın genelinde bilinen bu yemek yöreye özgü yapım usulüne sahiptir. Yerel lezzetlere marka değer kazandırılması ve tanınırlık aracı olması bakımından markalaşmaya konu olacağı ve diğer yöresel lezzetlerde olduğu gibi mahreç işareti ile Coğrafi İşaret başvurusunun yapılabileceği düşünölmektedir.

5. Bozdoğan Tatlı Sucuğu

Bozdoğan tatlı sucuğu ilçeye özgü olan ve nişastadan yapılan tatlı türüdür. İpe serilen cevizlerin üzerine nişasta ve şekerden yapılan bir karışımın dökülmesiyle sucuk şekli verilerek hazırlanır ve genelde soğuk tüketilmektedir³⁷. İlçenin markalaşma potansiyeli olan yerel bir lezzeti olduğu düşünülmektedir.

---

³⁷ Bozdoğan tatlı sucuğu olarak bilinirliği bulunmaktadır. Çeşitli şeklerde basında yer almıştır. Örnek için bkz. <http://blog.milliyet.com.tr/bozdogan-i-ozlemisim/Blog/?BlogNo=16683>, 25/06/2012.

6. Çine Köftesi

Çine Köftesi; dana kıyması, tuz, karabiber ve kimyon karışımından oluşmaktadır. Bir porsiyonda 8 adet köfte ve közlenmiş soğan, domates ve biberle ikram edilmektedir. İlçede tanınırlığı ve bilinirliği olan yöresel bir lezzet olarak karşımıza çıkmaktadır³⁸. Proje kapsamında yapılan görüşmelerde işletmelerin ticari markalarının olduğu görülmüştür. Ancak Türk Patent Enstitüsü nezdinde “Çine Köftesi” olarak yöresel lezzetin tesciline yönelik bir coğrafi işaret başvurusu bulunmamaktadır.

---

³⁸ Bilinirliği hakkında çeşitli örnekler için bkz. <http://blog.milliyet.com.tr/turunun-en-iyisi-cine-koftesi/Blog/?BlogNo=28758>; <http://www.lezzetduragi.net/kofteci-dede-cine-koftesi-r38.html>; <http://www.youtube.com/watch?v=OROBYN1Wak>, 25/06/2012.

7. Dalama Tandırı

Dalama Kuyu Tandırı, Aydın Merkez Dalama beldesinde meşhur bir yöresel lezzettir. Yapımında süt kuzu veya oğlak kullanılmakta; özel olarak hazırlanan kuyularda belirli süre pişirilmektedir. Kullanılan et kalitesi ve pişirme yöntemi ile yöreye özgü özellikleri bulunan “Dalama Kuyu Tandırı”nın Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret tescil süreci devam etmektedir³⁹. Başvuru sahibi Dalama Belediyesi’dir.

---

³⁹ <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432>, 18/06/2012.

8. İncirliova Deve Sucuğu

Aydın'ın İncirliova ilçesinde 1920'li yıllardan itibaren deve sucuğu üretimi yapılmaktadır. Deve güreşleri ile de meşhur olan ilçede deve sucukları yöresel bir lezzet olarak bilinmektedir. Deve eti, yağı ve çeşitli baharatlar kullanılarak hazırlanan sucuk yöredeki işletmelerin ticari markaları ile piyasaya sürülmektedir. Ticari ürün olarak piyasaya çıkan bu lezzetin, geleneğin ve yerel lezzetin korunması amacıyla yapılmış bir coğrafi işaret başvurusu bulunmamaktadır.

9. Koçarlı'da Keşkek

Geleneksel bir Ege lezzeti olarak bilinen keşkek yemeği Aydın ilinin tüm ilçelerinde yapılmaktadır. Proje kapsamında yapılan ilçe ziyaretlerin özellikle Keşkek yemeğine Koçarlı ilçesinin bir tanıtım aracı ve gelenek olarak sahip çıktığı görölmüştür. Her ne kadar Aydın'a özgülmesi gereken bir yerel lezzet olduğu düşünölse de Koçarlı ilçesinde bir markalaşma çalışmasının başlatılması mümkün görölmektedir. Ancak her hangi bir tescil süreci başlatılırsa Aydın ilinin diğer ilçelerinin de belirtilmesi gerektiği düşünölmektedir.

10. Koçarlı Künarlı Pidesi

Proje kapsamında yapılan ilçe ziyaretlerinde Koçarlı ilçesinde künar (çam fıstığı) üretiminin yaygın olduğu; bu yörede yetişen künarın kendine özgü özellikleri olduğu ve tarım ürünleri içerisinde “Aydın Künarı” olarak coğrafi işaret başvurusunun yapıldığı daha önce belirtilen bir husustur. İlçe ürettiği tarım ürünü ile yenilikçi bir lezzet yaratmıştır. Aydın’ın Yenipazar, Karacasu, Bozdoğan ilçelerinde de yaygın olarak yapılan tahinli pidesine künar ekleyerek ayırt eden bir nitelik kazandırmıştır. Pide hamuruna tahin karıştırılması, yeniden yoğurulması ve üzerine tahin katılarak pişirilmesinden sonra elde edilen tahinli pidenin üzerine tereyağında kavrulan künarların eklenmesi ile yöreye özgü bir lezzet ortaya konmuştur. Bu yenilikçi lezzetin çeşitli markalaşma çalışmaları ile yöreye katma değer sağlayabileceği düşünülmektedir.

11. Ortaklar öp Şiş

Aydın'ın Germencik ilçesi Ortaklar Beldesinde öp Şiş meŐur bir yerel lezzet olarak karşımıza çıkmıŐtır. Etin terbiyesi ve bekletme sũreleri bulunmakta olup; bir adet yağ u adet kũuk kesilmiŐ etin ŐiŐe geirilmeyle hazırlanmaktadır. Közlenmiş soğan, domates ve biberle ikram edilmekte, genellikle ayran ieek olarak sunulmaktadır. öp Şiş Ege'de yaygın olarak tũketilen ve Tũrkiye'de de bilinen bir et yemeği-kebab çeşididir. Yöreye zđũ ayırt edici işaretleri varsa yöresel lezzet olarak Coğrafi işaret başvurusunda bulunulması denenebilecek bir markalaşma yoludur. Ancak zđũ ve ayırt edici niteliklerinin belirgin olmaması halinde itirazla karşılaşması veya reddedilme ihtimali bulunmaktadır. Bununla birlikte proje kapsamında ziyaret edilen işletmelerin ticari marka sahibi oldukları ve bir Şekilde öp Şişi yöreye zđũ olarak nitelendirdikleri grũlmũŐtũr.

12. Söke Tatlımaya Ekmeği

Söke ilçesinde yaygın olarak tüketilen “Söke Tatlımaya Ekmeği” nohut mayası ile yapılan ve tatlımsı tadı nedeniyle özellikle kahvaltılarda yaygın olarak tüketilen bir ekmeğ çeşididir. Söke ile özdeşleşen bir yerel lezzet olduğu proje gezilerinde gözlenmiştir⁴⁰. Söke tatlımaya ekmeği çeşitli fırınlar ve işletmeler tarafından piyasaya sürülmekte ve ticari ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yöresel lezzet olarak korunması Türk Patent Enstitüsü nezdinde mahreç işareti olarak coğrafi işaret başvurusunun yapılması ile mümkündür. Proje kapsamında yapılan araştırmalarda bir tescil başvurusunun olmadığı görülmüştür.

---

⁴⁰ Ülke genelinde çeşitli basın kanalları ile de gündeme gelen yerel bir lezzet olduğu hakkında örnek için bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/14382720.asp?yazarid=123&gid=61;hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=340376&yazarid...>, 20/06/2012.

13. Yenipazar Çörek Ekmeği

Yenipazar çörek ekmeği; Söke tatlı maya ekmeğinde olduğu gibi nohuttan elde edilen maya ile yapılmaktadır. İlçe genelinde geleneksel adı “çörek” ya da “çörek ekmeği” şeklindedir. Yenipazar ilçesinde geleneği olan bu çörek, ilçenin sokaklarında hala bulunan ve halkın kullanımına açık olan sokak taş fırınlarında pişirilmektedir. Çörek ekmeği özellikle bayramlarda çörek otu ve bademle süslenerek pişirilmektedir. Bu yerel lezzet ticari işletmeler tarafından da piyasaya sürülmektedir. Yörede bilinen adı “Yenipazar Çörek Ekmeği”dir. Yenipazar Belediyesi tarafından ürünün markalaşması yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

14. Yenipazar Tahinli Pidesi

Aydın genelinde yaygın olarak pide yapılmaktadır. Proje kapsamında gerçekleştirilen ziyaretlerde özellikle Bozdoğan, Karacasu, Yenipazar ilçelerinin pide çeşitliliği bakımından oldukça zengin ilçeler olduğu gözlenmiştir. Yenipazar ilçesinde yapılan tahinli pidenin hamuru çok bekletilemeden kullanılmaktadır. Bu durumun hazmı kolaylaştırdığı bilgisi pide ustasından alınmıştır. Hamurun içine tahin ve şeker karıştırılarak hamur yeniden yoğrulmakta; elde edilen tahinli hamurun üstüne tekrar tahin, şeker ve tereyağı konularak fırına verilmektedir. Aydın'da özgü olan bu yerel lezzetin özellikle Yenipazar ilçesindeki yapım usulü ile markalaşmasının doğru olacağı düşünülmektedir. Yenipazar Belediyesi tarafından markalaşmaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

C. EL SANATLARI

1. Aydın Efe Şapkası

Sekiz köşeli Şapka deve güreşlerinin de yaygın olarak yapıldığı Aydın'da yerel bir değer olarak proje gezilerinde tespit edilmiştir. Özellikle deve güreşleri için boyunda turuncu renk yağlık ve sekiz köşeli şapka ile efelerin boy gösterdiği bir gelenek bulunmaktadır. Ülkemizin Elazığ, Adana gibi illerinde de yaygın kullanılan bu şapkanın Aydın'a farklı bir özelliği olduğu, köşelerinin sivri değil daha yuvarlak üretildiği şapka imalatçısından alınan bilgiler içerisinde yer almaktadır. Her köşenin anlamı bulunmaktadır. Buna göre, 1.köşe **Cömertliği**, 2.köşe **Mertliği**, 3.köşe **Dürüstlüğü**, 4.köşe **Yiğitliği**, 5.köşe **Çalışkanlığı**, 6.köşe **Misafirperverliği**, 7.köşe **Alçakgönüllülüğü** ve 8.köşe de **Vatanperverliği** simgelemektedir.

Bir gelenek ve yerel değer olarak sekiz köşe şapkanın Türk Patent Enstitüsü nezdinde, el sanatları olarak coğrafi işaret yahut şapkanın dış görünüşünü koruma altına alınacağı tasarım tescili ile korunmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.

2. Bozdoğan Kıl Çadırı

Aydın'ın Bozdoğan ilçesinde özellikle, Olukbaşı (Bresse), Kızılcaköy ve Dutağaç köylerinde geleneksel yöntemlerle keçi kılından çadırlar üretilmektedir. Kimi zaman Yörük çadırı, Osmanlı çadırı olarak da nitelendirilebilen bu çadırlar yörede yetişen keçilerin kıllarının kurutulması, eğirilmesi ve işlenmesi ile geleneksel yöntemle ve araçlarla elde edilmektedir. Yöre halkı tarafından verilen bilgilerde keçi kılından yapılan çadırın yazın gölgelik, kışın korunak olarak kullanıldığı ve güvenli olduğu (akrep, yılan gibi zararlı hayvanların keçi kılına yapısı nedeniyle çadır üzerinde duramadıkları ve koruma sağladığı) bilgisi verilmiştir. Ürün ticarete hatta ihracata konu olmaktadır. Ticari ürün olarak piyasaya sürenlerin ticari markalarının olduğu ancak ticarete “Bozdoğan Kıl Çadırı” olarak kullanılmadığı ve el sanatı olarak her hangi bir tescil başvurusunun olmadığı proje kapsamında edinilen bilgiler arasındadır. Kıl çadır yapımının özellikle Olukbaşı köyünde yaklaşık 1000 yıllık geleneği olduğu öğrenilmiştir⁴¹. Köyün diğer adı olarak bilinen Bresse'nin köye gelip çadırcılığı öğreten ilk Yörük kişinin adı olduğu, yöre insanı tarafından proje ekibiyle paylaşılan bilgiler arasındadır.

---

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.bozdogan.gov.tr/elsan/elsanat.html>, 23/06/2012.

3. Çine Akçaova Çömlekçiliği

Aydın ili Çine ilçesi Akçaova beldesinde çömlekçilik bir el sanatı ve geçim kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörede birkaç usta kalmıştır ancak Türkiye geneline sipariş ile ürün gönderilmektedir. Özellikle güveç üretiminin yapıldığı beldede, güvecin özellikleri; ısıya dayanıklı olması, doğal olması herhangi bir katkı maddesi kullanılmaması ve renginin tahin rengini andıran bir kahverengi tonu olduğu öğrenilmiştir. Üreticiler tarafından ticari marka alınması dahi ürünün katma değer olarak geri dönüşünü sağlayacak bir markalaşma yoludur.

4. Karacasu Çömlekçiliği

Karacasu ilçesinde çömlekçilik, toğrağın elde edilmesi, üretim aşaması ve yöntemleri bakımından yöreye özgü niteliklere sahiptir⁴². Afrodisyas Antik Kentinin de bulunduğu ilçede müzede sergilenen ve antik çağlardan kalan seramik eserler, yörede çömlekçiliğin çok eskilere dayandığının bir göstergesidir. Karacasu’da çömlekçilik yapımında kullanılan toprak Yazır köyünden elde edilen ve yazır toğrağı olarak da anılan demiroksit oranı yüksek bir kil topraktır. Toprakta kaynaklanan özellik gereği çömleklerin rengi kırmızı olmaktadır ve kendinden sırlı olarak nitelendirilmektedir. Geleneksel şekillendirme yöntemleri bulunmaktadır. Özellikle su testisi olarak bilinen toprak su kabı yöre için özel bir öneme sahiptir.

Geleneksel bir el sanatı olan çömlekçiliğin “Karacasu Çömlekçiliği” olarak bir coğrafi işaret başvurusu bulunmamaktadır. Yörede üretim yapan işletmelerin çoğunda da ticari marka bulunmamaktadır. Kendine özgü ayırt edici nitelikleri bulunduğundan “Karacasu Çömlekçiliği” olarak geleneği ve el sanatını korumak adına Türk Patent Enstitüsü’ne coğrafi işaret başvurusunun yapılabileceği, aynı zamanda üreticilerin ticari markalaşmasının sağlanarak yörede tanınmışlık düzeyinin artırılabilceği düşünülmektedir.

---

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. ÇİZER, Sevim; “Batı Anadolu’da Geleneklerini Koruyan Bir Çömlekçilik Merkezi: Karacasu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü, <http://sevimecizer.net/6.pdf>, 25/06/2012; Ayrıca Dokuz Eylül Üniversitesi nezdinde Karacasu Çömlekçiliği hakkında yazılmış lisansüstü tez çalışmaları bulunmaktadır.

5. Karacasu Dericiliği

Karacasu'nun geleneksel ve özgü el sanatlarından bir diğeri dericiliktir. Yörede, dericiliğin işlenmesinde hammadde olarak kullanılan palamut ağacı yetiştiiğinden dericiliğin gelişmesinde bir etken olmuştur. Proje kapsamında dericiler ve yöre insanlarıyla yapılan görüşmelerde Osmanlı zamanında da dericilikle ilgili çeşitli teşviklerin sağlandığı öğrenilmiştir. Vateka olarak anılan deri yarı mamul olarak piyasaya sürülmektedir. Deriden üretilen yan sanayi ürünlerine ise (ayakkabı, sandalet, çanta kemer gibi) rastlanmamıştır. Geleneksel Karacasu Dericiliğinin yanında buna bağlı çeşitli yan sektörlerin de gelişmesi, bu alanlara girişimcilerin yönlendirilmesi ve yörenin dericilikle markalaşabileceği düşünölmektedir. Dericilik Karacasu'nun Dandalaz mevkiinde yapılmaktadır.

6. Köşk Kirpikli Pat İğne Oyası

Aydın'ın Köşk ilçesine bağlı Çiftlik Köyünde at kılının da kullanıldığı bir iğne oyası yapılmaktadır. Proje kapsamında yapılan gezilerde Aydın'ın hemen hemen tüm ilçelerinde iğne oyasının kadınlar tarafından yapılan yaygın bir el sanatı olduğu görülmüştür. Ancak Köşk Çiftlik köyünde yapılan iğne oyası görülenlerden farklı özelliklere sahiptir. Üç kat çiçek olarak yapılan oyanın, en alt katında yöresel olarak bıyık denilen yeşil yaprakları bulunmaktadır. Üç kat çiçek oyanın içerisine ise dik durması için at kuyruğu kılı konulmaktadır.

El sanatını gerçekleştiren yöre kadınları ile yapılan görüşmelerde günümüzde at kılı yerine ince misina ipi de kullanıldığı ancak geleneksel yöntemde at kılının tercih edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Yemenilerin kenarına geçirilen oyanın yerel adı "Kirpikli Pat" dır. Özellikle kına gecelerinde ve düğünlerde gelinlerin başına örtüldüğü, "Kirpikli Pat" iğne oyanının da gelinin başına geçirilmiş çiçek gibi durduğu görülmüştür. Çiftlik köyünde ve Köşk ilçesinde yapılan düğünlerde geleneksel olarak "Kirpikli Pat" iğne oyasının hala kullanıldığı söylenmiştir. Bu göz nuru el sanatının yöre için bir markalaşma aracı olabileceği düşünülmektedir.

7. Nazilli Basması

Nazilli ilçesinde yöreyle özdeşleşmiş olan bir yerel değer olarak “Nazilli Basması” ile karşılaşmıştır. Nazilli pamuğundan elde edilen basmaların bir desen arşivi bulunmaktadır. Sümer Basma Fabrikasının ilçede kurulmuş olması ve tarihi süreçte Sümerbank ürünü olarak piyasa sürülen basmaların şu an Adnan Menderes Üniversitesi nezdinde devam eden desen arşivi çalışmaları da bulunmaktadır. İlçe genelinde Nazilli Basması ile ilgili markalaşma çalışmalarının yapıldığı bilgisi alınmıştır ancak resmi kayıtlarda tescille ilgili her hangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Nazilli Basması olarak yerel ürün tescili yapılabileceği gibi girişimciler tarafından sektörel markalaşmaya da uygun bir ürün olduğu düşünülmektedir.

8. Söke Körüklü Çizmesi

Söke ilçesinde yöreye özgü olan aynı zamanda efe kültürünün bir parçası olarak “Körüklü Söke Çizmesi” geleneksel ve markalaşma potansiyeli olan bir yerel değer olarak görülmüştür. Söke’de yapılan körüklü çizme yapımında dana derisi ve ahşap çiviler kullanılmakta, bütün süreçleri elde tamamlanmaktadır. Yerel ürüne ismini veren körük için özel bir bükme tekniği kullanılmakta, baklava şeklinde körük şekli görülmektedir. Bu körük çizmenin giyilmesi için rahatlık sağlamaktadır. Yöreye özgü bu el sanatını icra eden zanaatkar sayısı üçü geçmemektedir. Kullanılan malzeme, yapım tekniği ve yörede geleneği olması unsurları göz önüne alındığında “Söke Körüklü Çizmesi” olarak Türk Patent Enstitüsü nezdinde Coğrafi İşaret başvurusunun yapılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ticari ürün olarak da piyasaya sürüldüğünden üreticilerin kendi isimleriyle ticari marka sahibi olmalarının markalaşmanın etkinliği konusunda faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

9. Güllübahçe Bez Bebekleri

Güllübahçe Bez Bebekleri, Sökenin Güllübahçe beldesinde yöre kadınları tarafından geliştirilen bir el sanatıdır. Yöre kadınları ile yapılan görüşmelerde 2009 yılından itibaren bu bebekleri yaptıkları, Bebeklerin üzerindeki kıyafetlerin Güllübahçe kadınlarının günlük kıyafetleri olduğu; yapımında kullanılan malzemelerin tamamen doğal olduğu, söke pamuğu ve basma kullanıldığı bilgisi verilmiştir. Çeşitli ebatlarda yapılan bu bebekler yöre kadınları tarafından satılmaktadır ancak ticarete konu değildir.

“Güllübahçe Bez Bebekleri” nin dış görünüşlerini korumak ve piyasa sürülürken yasal korumalarının olmasını sağlamak adına tasarım tescili ile korunabileceği düşünülmektedir. Bir diğer koruma yöntemi olarak coğrafi işaret başvurusu söz konusu olabilir. Ancak Coğrafi işaret değerlendirmelerinde yörede geleneğinin olması yahut yöreye özgü özel yapım teknik ve şekillerinin olması bir değerlendirme kriteri olarak kabul edildiğinden itirazla karşılaşması yahut reddedilmesi ihtimaller dahilindedir. Bunlarla beraber Güllübahçe Bez Bebeklerini üreten kadınların dernek, birlik, işletme gibi bir yapılanma altında kendi markalarını alarak söz konusu bebekleri de bu isimle piyasaya sürerek markalaşmalarının olabileceği düşünülmektedir.

10. Yenipazar Folklorik Bebek

Yenipazar ilçesinde yöreye özgü ve markalaşma potansiyeli olduğu düşünülen bir diğer el sanatı “Yenipazar Folklorik Bebekleri” olmuştur. Yöre kadınları tarafından yapılan bebekler geleneksel efe motiflerini içermektedir. Güllübahçe Bez Bebeklerinde olduğu gibi “Yenipazar Folklorik Bebekleri” nin de dış görünüşlerini korumak ve piyasaya sürülürken yasal korumalarının olmasını sağlamak adına tasarım tescili ile korunabileceği düşünülmektedir. Bir diğer koruma yöntemi olarak coğrafi işaret başvurusu söz konusu olabilir. Ancak Coğrafi işaret değerlendirmelerinde yörede geleneğinin olması yahut yöreye özgü özel yapım teknik ve şekillerinin olması bir değerlendirme kriteri olarak kabul edildiğinden itirazla karşılaşması yahut reddedilmesi ihtimaller dahilindedir. Ayrıca Bebekleri üreten kadınların dernek, birlik, işletme gibi bir yapılanma altında kendi markalarını alarak söz konusu bebekleri de bu isimle piyasaya sürerek markalaşmalarının olabileceği düşünülmektedir.

III. YEREL ÜRÜNLERLE MARKALAŞMA STRATEJİLERİ

Markalaşma stratejisi farklı sektörlerin, profesyonel grupların, karar vericiler, toplum liderleri ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla oluşturulacak büyük bir organizasyondur. Organizasyon kapsamında söz konusu Aydın merkez dahil tüm ilçelerinde;

- Doğal, tarımsal, tarihi, kültürel ve el sanatları kapsamında sahip olunan zenginlikleri,
- Yerel değerleri tanıtım olanakları ve alternatifleri,
- Geleneksel eğlence, festival ve yerel lezzetler yönünden zenginlikleri,
- Sahip olunan ve fark yaratacak değerleri (jeotermal, antik kentler gibi),

Ortaya çıkartacak, farkındalık yaratacak faaliyetlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu faaliyetlerin sonucunda Aydın'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin nitelik ve niceliklerini artırarak Aydın'a ve Aydınlı'ya katma değer sağlanması amaçlanmaktadır.

Aşağıdaki başlıklarda yerel değerlerle markalaşmayı gerçekleştirmek üzere çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Tüm ilçeler nezdinde önerilen ortak eylem planı aşağıda belirtilmiştir.

A. BİLİNÇLENDİRME FAALİYETLERİ

1. Yörede yetişen yerel değerlerin tespiti,
2. Yörede yer alan tarihi değerlerin ve kültür varlıklarının envanter ve belgelendirme çalışmalarının yapılması.

B. EĞİTİM FAALİYETLERİ

1. Markalaşma konusunda yerel halkı bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi,
2. Eğitim kurumlarında yerel değerleri tanıtıcı çalışmalar yapılması,
3. Yerel el sanatlarının geliştirilmesine yönelik kurs açılması, eğitimler verilmesi
4. Yerel ürünlerden oluşan hediyelik eşya satış yerleri oluşturulması,

C. TANITIM FAALİYETLERİ

1. Aydın'a özgü yerel değerler için tanıtım stratejisinin belirlenmesi,
2. Yöredeki yerel değerler konusunda tanıtım kitapçığı, broşür ve kısa filmlerin hazırlanması,
3. Yerel değerler ile ilgili tanıtımına yönelik web sitesi hazırlanması,
4. Aydın'a özgü yerel ürünlerin tanıtımı için ulusal ve uluslararası düzeyde reklam kampanyası yapılması,
5. Dış pazarlarda fuarlar dahil doğrudan tanıtım faaliyetleri yapılması,
6. Aydın'a özgü geleneksel yemeklerin sunulduğu yiyecek – içecek ve eğlence yerlerini halkın hizmetine sunulması,
7. Antik kentler, doğal zenginlikler ve kültür turizmi hakkında harita ve broşür dağıtılması.

Yukarıda sayılan faaliyetlerin Aydın'da hayata geçirilmesi sosyo-ekonomik gelişmesine hızlandırıcı bir etki sağlayacaktır. Kültürel, sosyal ve ekonomik olarak Aydın'ın yaşam kalitesini artıracaktır.

Aydın'ın markalaşma yolundaki bu faaliyetleri sergilemesi Aydın'ın eğitim, istihdam ve mekan kalitesini de yükseltecektir.

SONUÇ

Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) 2011 Doğrudan Faaliyet Desteği (TR32/11/DFD) kapsamında desteklenen ve Markalaşma Yenilikçilik ve Kalite Geliştirme Derneği tarafından yürütülmüş olan bir projedir. Proje iştirakçileri arasında Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın Ticaret Odası ve Aydın Genç İşadamları Derneği yer almıştır. Proje kapsamında 28 Mart 2012 - 28 Haziran 2012 tarihleri arasında uygulanmış, Aydın merkez dahil on yedi ilçesinde yerel ürünler araştırılmış, yerel yöneticiler, karar vericiler, sivil toplum örgütleri ve yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, köy toplantıları gerçekleştirilmiş, gezilen ve görüşülen kişiler esas alınarak görsel arşiv oluşturulmuştur.

28 Mart 2012 - 28 Haziran 2012 tarihleri arasında Aydın ilinde uygulanan proje kapsamında ilk önce il ve ilçeler hakkında bilgi toplanmıştır.

13 Nisan 2012 tarihinde karar vericiler, işadamları, sivil toplum kuruluşları yöneticileri, akademisyenler ve toplum liderlerinin katıldığı bir *ortak akıl toplantısı* düzenlenmiştir. Ortak akıl toplantısı sözlü değerlendirmelerle olumlu sonuçlanmış ayrıca toplantı esnasında katılımcılar tarafından doldurulan bilgi paylaşım formları projenin ilçe gezileri için önemli bir veri kaynağı olmuştur.

Aydın merkez ve ilçeler hakkında elde edilen ön veriler toparlandıktan sonra ilçe karar vericileri ve bilgi kaynakları ile görüşmelere başlanmıştır. 14 Nisan 2012 ve 22 Haziran 2012 tarihleri arasında ilçe toplantıları gerçekleştirilmiştir. Ziyaret edilenler öncelikle kaymakamlıklar ve belediyeler olmuştur. İlçenin yapılanmasına göre işadamları dernekleri, ticaret odaları, esnaf odaları, birlikler, kooperatifler, sosyal kültürel dernekler, halk eğitim merkezleri, müze müdürlükleri, el sanatları atölyeleri ziyaret kapsamına alınmıştır. Yöre halkı görüşmeleri çevre koşullarına göre zaman zaman köy toplantıları, zaman zaman ev ve işyeri ziyaretleri şeklinde gerçekleşmiştir. Yerel değerler tespit edildiğinde görsel kayıt altına alınmış, mümkünse yazılı kaynakları toplanmış, mümkün olmayan durumlarda röportaj yapılarak kayıt altına alınmıştır.

İlçe ziyaretleri ile birlikte 14 Nisan 2012 ve 22 Haziran 2012 tarihleri arasında görsel kayıtlar gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin toplumla paylaşılması ve farkındalık yaratılması için çevre gezileri, kültürel değerler, doğal zenginlikler ve tarihi zenginlikler araştırılmış, fotoğraf çekimlerine konu olmuştur.

Ortak akıl toplantısı ve ilçe ziyaretleri sonucu proje kapsamında saptanan yerel değerlerin korunması ve sürdürülebilir olması açısından karar vericiler ve toplum liderleri ile markalaşma stratejileri ve ortak eylem planlarının oluşturulması için 11 Haziran 2012 tarihinde “Markalaşmaya Yönelik Strateji Oluşturma Toplantısı” gerçekleştirilmiştir. Toplantı ile çalışmanın sonuçları konusunda bilgi ve önerilerin paylaşımı ve sürdürülebilir olması açısından ortak politikaların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Projenin sonuç toplantısı ise 26 Haziran 2012 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Proje sonucunda elde edilen verilerin paylaşıldığı ve strateji planlarının aktarıldığı bu toplantıda aynı zamanda yerel ürünler ve yerel el sanatları sergilenmiş, geniş katılımlı bir şenlik gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında elde edilen yerel ürün fotoğrafları albüm olarak tüm katılımcılara dağıtılmıştır.

MARKAYDER tarafından yürütülmüş olan “Aydın İlinde Markalaşma Potansiyeline Sahip Yerel Ürünlerin Araştırılması Projesi” kapsamında Aydın Merkez dahil on yedi ilçesinde çeşitli araştırmalar ve görüşmeler yapılmıştır. Proje kapsamında yapılan bu çalışmalar neticesinde ilçe, ilçeye özgü pek çok yerel değer ile karşılaşmıştır. Belirlenecek çeşitli stratejiler ile söz konusu bu yerel ürünlerin tanınırlık düzeylerinin artırılması, pazarlanması, markalaşması mümkündür.

Aydın ili genel olarak coğrafi konumunun avantajı ve iklim yapısı nedeniyle pek çok tarım ürününün yetişmesine elverişli topraklara sahiptir. Toprak ve iklim koşulları nedeniyle tarım ürünleri ve ürün çeşitliliği nedeniyle çok zengin olduğu görülmüştür. Ancak markalaşma kapsamında tarım ürünleri konusunda ya ürün olarak ayırt edici nitelikleri göz önüne alınarak markalaşabilecek ürünler yahut sektör olarak markalaşmaya müsait olan ürünler ön plana çıkartılmıştır. Aydın ilinde yetişen tarım ürünleri belirtilenlerle sınırlı değildir.

El sanatları ve geleneksel lezzetler hususunda da benzer bir ayrım gözetilmiştir. Geleneği olan el sanatları coğrafi işarete konu olabilecekken daha yeni olan ancak yöreye özgülenebilen bazı el sanatlarının tasarım tescili ile koruma sağlanabilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır. Geleneksel lezzetlerin bir kısmı genel olarak Ege yöresine aitken yaygınlığı ve yöresel değeri göz önüne alınarak ilçe bakımından tanıtım aracı olmasına engel değildir.

Proje kapsamında yapılan tüm çalışmalar ilçeye bir şekilde katma değer olarak geri dönebilecek, tanıtım aracı olabilecek yerel değerlerin ön plana çıkartılmasını ve yöreye aynı zamanda yöre halkına olumlu şekilde geri dönüş sağlama amacını taşımaktadır.

MARKAYDER tarafından yürütülen bu proje aslında yerel değerler konusunda farkındalık yaratmak amacıyla hazırlanmış ve uygulanmıştır. Aydın ilçeleriyle birlikte pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış; tarım, turizm, kültürel el sanatları alanlarında pek çok zenginliğe sahip bir ilimizdir. Eldeki bu zenginlikler su yüzüne çıkartılmadan, önce il genelinde, sonra ülke genelinde bilinirlik sağlanmadan, farkındalık yaratılmadan küresel rekabette öne çıkmanın mümkün olmadığı aşikardır. Bu sebeple pek çok alanda zengin olan ilimizde bu ürünlerin tespit edilmesi, hukuki yönden güvence altına alınması, marka değeri yaratılması, pazarlanması ve özelde Aydın'a genelde ülke ekonomisine katkı sağlanması milli değerlerimizin korunması anlamına gelmektedir. Aydın'da pek çok yerel değer olmasına rağmen bu sadece Aydın ilinde tanınmakta ve yerel üreticilere destek sağlamamaktadır. Oysa bu ürünlere marka değeri kazandırılarak tanınmışlık düzeyinin arttırılması; ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edilebilir ürünler ortaya çıkartmak mümkündür.

KAYNAKLAR

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.aydin.gov.tr/> Aydın Valiliği Resmi Sitesi

<http://bozdogan.gov.tr/> Bozdoğan Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://www.aydinkulturturizm.gov.tr/> Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Resmi Sitesi

<http://bozdogan.gov.tr/> Bozdoğan Belediyesi Resmi Sitesi

<http://www.mta.gov.tr/> Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi

<http://www.buharkent.gov.tr/> Buharkent Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://geka.org.tr/> T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı Resmi Sitesi

<http://cine.bel.tr/> Çine Belediyesi Resmi Sitesi

<http://www.cine.gov.tr/> Çine Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://www.didim.bel.tr/> Didim Belediyesi Resmi Sitesi

<http://www.germencik.gov.tr/> Germencik Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://germencik.bel.tr/> Germencik Belediyesi Resmi Sitesi

<http://incirlioiva.bel.tr/> İncirlioiva Belediyesi Resmi Sitesi

<http://www.incirlioiva.gov.tr/> İncirlioiva Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://www.aphrodisias.info/> Aphrodisias Antik Kenti Web Sitesi

<http://www.naztic.org.tr/> Nazilli Ticaret Odası Resmi Sitesi

<http://www.karpuzlu.gov.tr/> Karpuzlu Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://www.kocarli.bel.tr/> Koçarlı Belediyesi Resmi Sitesi

<http://www.kocarli.gov.tr/> Koçarlı Kaymakamlığı Resmi Sitesi

<http://www.kosk.gov.tr/Köşk Kaymakamlığı Resmi Sitesi>

<http://www.kosk.bel.tr/Köşk Belediyesi Resmi Sitesi>

<http://kusadasi.gov.tr/Kuşadası Kaymakamlığı Resmi Sitesi>

<http://www.kusadasi.bel.tr/Kuşadası Belediyesi Resmi Sitesi>

[http://www.kadikalesianaia.org/ Kadı Kalesi Anaia Kazısı Web Sitesi](http://www.kadikalesianaia.org/)

[http://www.kuyucak.gov.tr/ Kuyucak Kaymakamlığı Resmi Sitesi](http://www.kuyucak.gov.tr/)

[http://www.nazillitb.gov.tr/ Nazilli Ticaret Borsası Web Sitesi](http://www.nazillitb.gov.tr/)

[http://www.nazilli.bel.tr/ Nazilli Belediyesi Resmi Sitesi](http://www.nazilli.bel.tr/)

[http://www.soke.gov.tr/ Söke Kaymakamlığı Resmi Sitesi](http://www.soke.gov.tr/)

[http://www.sto.org.tr/ Söke Ticaret Odası Resmi Sitesi](http://www.sto.org.tr/)

[http://www.aydinyeniufuk.com.tr/ Aydın Yeni Ufuk Gazetesi Web Sitesi,](http://www.aydinyeniufuk.com.tr/)

[http://www.sultanhisar.gov.tr/ Sultanhisar Kaymakamlığı Resmi Sitesi](http://www.sultanhisar.gov.tr/)

[http://www.yeniasir.com.tr/ Yeni Asır Gazetesi Web Sitesi](http://www.yeniasir.com.tr/)

[http://sultanhisar.bel.tr/ Sultanhisar Belediyesi Resmi Sitesi](http://sultanhisar.bel.tr/)

[http://www.yenipazar.gov.tr/ Yenipazar Kaymakamlığı Resmi Sitesi](http://www.yenipazar.gov.tr/)

[http://www.yenipazar.bel.tr/ Yenipazar Belediyesi Resmi Sitesi](http://www.yenipazar.bel.tr/)

[http://www.gazete2000.com/ Gazete 2000 Web Sitesi](http://www.gazete2000.com/)

[http://aydinozelidaresi.gov.tr/ Aydın İl Özel İdaresi Resmi Sitesi](http://aydinozelidaresi.gov.tr/)

[http://www.ktb Yatirimisletmeler.gov.tr/ T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Resmi Sitesi](http://www.ktb Yatirimisletmeler.gov.tr/)

[http://www.turkpatent.gov.tr/ Türk Patent Enstitüsü Resmi Sitesi](http://www.turkpatent.gov.tr/)

[http://www.ttsm.gov.tr/ T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü Resmi Sitesi](http://www.ttsm.gov.tr/)

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> T.C.Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Resmi Site

<http://www.nazillipamuk.gov.tr/> T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Nazilli Pamuk Araştırma İstasyonu Resmi Sitesi

<http://sevimecizer.net/> Prof.Dr. Sevim ÇİZER kişisel web sayfası

<http://blog.milliyet.com.tr/> Milliyet Gazetesi blog sayfası

<http://www.lezzetduragi.net/> Lezzet Durağı Televizyon Proramı web sayfası

<http://www.hurriyet.com.tr/> Hürriyet Gazetesi web sitesi

KİTAPLAR

Arslan KAYA “**Marka Hukuku**”, İstanbul, 2006.

Hamdi YASAMAN, “Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi”, İstanbul, 2004

Hanife DİRİKKAN, “**Tanınmış Markanın Korunması**”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003

Hayrettin ÇAĞLAR, “**556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de 28.01.2009 Tarihinde Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme**”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XI, S. 1-2

İlhami GÜNEŞ,” **Uygulamada Sınai Mülkiyet Hakları ve Cezai Koruma**”, Güncel Yayınevi, İzmir, 2007. Necati Meran, “**Marka Hakları ve Korunması**”, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004.

Kutlu OYTAÇ, “**Karşılaştırmalı Markalar Hukuku**”, 2. Bası, İstanbul, 2002.

Ömer CAMCI, “**Marka, Patent Tasarım ve Haksız Rekabet Davaları**”, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1998

Reha POROY-Hamdi YASAMAN, Ticari İşletme Hukuku, 10. Bası, İstanbul, 2004

Sabih ARKAN, Marka Hukuku, C. I, Ankara, 1997

Sabih ARKAN, Marka Hukuku, C. II, Ankara, 1998

Sevilay UZUNALLI, “**Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Markanın Köken Ayırt Etme İşlevi ile Bağlantılı Kavramların Yorumu**”, Çağa Hukuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008

Sevilay EROĞLU, “**Soyut Renk, Ses ve Üç Boyutlu İşaretlerin Marka Olarak Tescili**”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2003.

Sevim ÇİZER, “Batı Anadolu’da Geleneklerini Koruyan Bir Çömlekçilik Merkezi: Karacasu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü.

Ünal TEKİNALP, “**Fikri Mülkiyet Hukuku**”, Arıkan Yayınları 4. Bası, İstanbul, 2005.

Ünal TEKİNALP, “**Ayırt edici Nitelik Kazanma**”, Prof. Dr. Fehiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003.

RAPORLAR VE DİĞER

Bölge Turizm Raporu, Nazilli Ticaret Odası, Mart 2012

Endüstriyel Tasarımlar Kullanım Rehberi ve Başvuru Kılavuzu, Türk Patent Estitüsü, 2012.

Jeotermal Kaynakları ve Jeotermal Enerji Kaynakları Araştırma Raporu ,T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2011.

Marka ve Coğrari İşaretlerin Hazırlanması, Marka ve Coğrafi İşaret İşlemleri ile Bilgiler ve Gerekli Belgeler,Türk Patent Enstitüsü, Mart 2012.

Pamuk Çalıştayı Sonuç Bildirgesi, Söke Ticaret Borsası 2012.

Peri Banu NEMUTLU, “**Marka Hakkına Teavüz Hallerinde Koruma Tedbiri Olarak Arama ve Elkoyma**”, (Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans çalışması), 2011.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023, T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı.

Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007 – 2013), T.C.Kültür Ve Turizm Bakanlığı.

Türk Patent Enstitüsü Stratejik Planı (2012-2016).